

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

“Εκπαιδευτική Πολιτική: Σχεδιασμός, Ανάπτυξη και Διοίκηση”

Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό (Συμβατικές και e–Μορφές):

Πολιτικές και Πρακτικές

**«Απόψεις εκπαιδευτικών για το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής Ηλικίας
στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία που Εφαρμόζεται Πιλοτικά
στα Πειραματικά και Πρότυπα Νηπιαγωγεία».**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μπουκουβάλα Αναστασία: (Α.Μ. 3032202102018)

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Νικολοπούλου Παυλίνα (ΕΔΙΠ)

Δέσποινα Τσακίρη (Καθηγήτρια)

Κώστας Δημόπουλος (Καθηγητής)

Κόρινθος, Φεβρουάριος 2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το νέο Π.Σ. προσχολικής ηλικίας στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία που εφαρμόζεται πιλοτικά στα πειραματικά και πρότυπα νηπιαγωγεία. Τα κύρια ερευνητικά ερωτήματα αφορούν τα βασικά στοιχεία του Π.Σ. στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία, πώς αυτά γίνονται αντιληπτά από τους νηπιαγωγούς, καθώς και τα δυνατά και αδύνατα σημεία του Π.Σ. Για την εκπόνηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μέθοδος με τη διεξαγωγή προσωπικών εις βάθος δομημένων συνεντεύξεων σε ένα δείγμα εννέα νηπιαγωγών που επιλέχθηκαν με τη μέθοδο της δειγματοληψίας ευκολίας. Από την έρευνα διαπιστώθηκε πως το νέο Π.Σ. ενέχει αρκετά καινοτόμα στοιχεία σε επίπεδο φιλοσοφίας του Π.Σ. και της γενικότερης προσέγγισης της μάθησης (μαθητοκεντρικό, επιστημονικό, σύγχρονο, καινοτόμο, διερευνητική μάθηση, άνοιγμα σχολείου στην τοπική κοινωνία, συνεργασία με όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη), με έμφαση στην εκπαίδευση STEAM και τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία έτσι όπως το ορίζει το νέο Π.Σ. Τα στοιχεία αυτά ως επί το πλείστον γίνονται αντιληπτά ως θετικά, καθώς εστιάζουν στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του 21^{ου} αιώνα. Επίσης, το νέο Π.Σ. περιέχει νέα στοιχεία στο πεδίο της οργάνωσης του μαθήματος και του σχεδιασμού της διδασκαλίας (θεματικά πεδία, ο ανάστροφος σχεδιασμός, το εκπαιδευτικό σενάριο, ο διαχωρισμός των στόχων σε γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις, η σύνδεση του σχολείου με την τοπική κοινότητα, με την ευρύτερη κοινωνία και σε συνεργασία με όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη). Για τα στοιχεία αυτά, όμως, αναφέρθηκαν ορισμένοι προβληματισμοί που σχετίζονται με την επάρκεια χρόνου, την πολύπλοκη δομή του Π.Σ., την έλλειψη υλικοτεχνικών υποδομών, την αναλογία νηπιαγωγού-αριθμού μαθητών. Εκφράστηκαν ακόμα προβληματισμοί όσον αφορά στα στοιχεία της συμπερίληψης, της προσαρμοστικότητας, της ευελιξίας, αλλά και του δασκαλοκεντρικού/ μαθητοκεντρικού χαρακτήρα του Π.Σ.. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν πως χρειάζονται χρόνο για την εξοικείωσή τους με το νέο Π.Σ. και την αφομοίωσή του.

Λέξεις-κλειδιά: πρόγραμμα σπουδών, προσχολική εκπαίδευση, δεξιότητες 21^{ου} αιώνα, κοινωνικό-συναισθηματική μάθηση, Β θεματικό πεδίο

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the teachers' opinions about the new curriculum of preschool age in the B Thematic Field: Child, Self and Society that is piloted in the experimental and model kindergartens. The main research questions concern the basic elements of the new curriculum in the B Thematic Field: Child, Self and Society, how these elements are perceived by kindergarten teachers, as well as the strengths and weaknesses of the new curriculum. The qualitative method was used for conducting this research through personal in-depth structured interviews with a sample of nine kindergarten teachers selected by the convenience sampling method. The research found that the new curriculum contains several innovative elements at the level of educational philosophy, adopting a more general approach to learning (student-centered, scientific, modern, innovative, exploratory learning, openness to the local community, cooperation with all stakeholders), with an emphasis on STEAM education and the elements that characterize the B Thematic Field: Child, Self and Society as defined by the new curriculum of preschool age. These elements are mostly perceived as positive, as they focus on developing 21st century skills. In addition, the new curriculum contains new elements concerning lesson's organization and teaching planning (thematic fields, reverse planning, educational scenario, separation of objectives into knowledge, skills and attitudes, connection of the school with the local community, the wider society and cooperation with all stakeholders). For these elements, however, some doubts were mentioned related to the sufficiency of time, the complex structure of the P.S., the lack of logistical infrastructure, the kindergarten teacher-number of students ratio. Concerns were also expressed regarding the elements of inclusion, adaptability, flexibility, and the teacher-centered/student-centered nature of the new curriculum. Finally, the teachers mentioned that they need time to familiarize themselves with the new curriculum and its assimilation.

Keywords: *curriculum, preschool education, 21st century skills, social-emotional learning, B Thematic Field*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ 21 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	7
1.1 Προσωπική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ηλικίας	8
1.2 Δεξιότητες στον 21 ^ο αιώνα.....	14
1.3 Πρόγραμμα σπουδών	17
1.3.1 Ορισμός του προγράμματος σπουδών	17
1.3.2 Είδη προγράμματος σπουδών	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	38
3.1 Μέθοδος	38
3.2 Εργαλείο συλλογής δεδομένων	39
3.3 Δείγμα της έρευνας	40
3.4 Ανάλυση δεδομένων	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	42
4.1 Κωδικοί και θέματα	42
4.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	62
5.1 Συζήτηση αποτελεσμάτων.....	62
5.2 Συνεισφορά της έρευνας	67
5.3 Περιορισμοί και προτάσεις μελλοντικής έρευνας	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ.....	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ	84

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο εκπαιδευτικός θεσμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους θεσμούς για τις σύγχρονες κοινωνίες. Η εκπαίδευση έχει ως σκοπό να διαπαιδαγωγήσει τους μελλοντικούς πολίτες ώστε να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να τους παρέχει τις γνώσεις και τις δεξιότητες εκείνες που θα τους επιτρέψουν να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο και στην αγορά εργασίας. Ανάλογα με την έμφαση που κατά καιρούς δίνεται σε κάθε έναν από τους δύο αυτούς πυλώνες της αγωγής έχουν διαμορφωθεί στο πεδίο της εκπαίδευσης δύο βασικές σχολές σκέψης. Η πρώτη είναι η σύνδεση της εκπαίδευσης με την οικονομική ανάπτυξη στη βάση της σημασίας του ανθρώπινου κεφαλαίου (οικονομική προσέγγιση) (Power, 2014) και η δεύτερη είναι η σύνδεση της εκπαίδευσης με την ανθρώπινη ανάπτυξη (ανθρωπιστική προσέγγιση) (Khatib, Sarem & Hamidi, 2013; Chowdhury, 2016; Yuliani & Hartanto, 2017; Verhoefen et al., 2019). Η δεύτερη προσέγγιση θεωρήθηκε ως περισσότερο κατάλληλη για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και των απαιτήσεων τον 21^ο αιώνα, καθώς υποστηρίζει ότι εκπαίδευση αποτελεί μία διαδικασία που συμβάλει στη σωματική (αισθήσεις και δεξιότητες) και προσωπική (σκέψη, συνείδηση, δημιουργικότητα και πρωτοβουλία) ενδυνάμωση των ατόμων και συνολικά στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους (Yuliani & Hartanto, 2017). Επίσης, η εν λόγω προσέγγιση μπορεί να παράσχει στους μαθητές τις απαραίτητες δεξιότητες που απαιτούνται τον 21^ο αιώνα, που χαρακτηρίζεται μεταξύ άλλων από τη γνώση και την πληροφορία, τις νέες τεχνολογίες, την πολυπολιτισμικότητα και τη συνεργατικότητα (Lavonen & Korhonen, 2017; Lamb, Maire & Doecke, 2020).

Προκειμένου να μπορέσουν οι μαθητές να αποκτήσουν αυτές τις γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες, απαιτείται η αναθεώρηση των προγραμμάτων σπουδών (εφεξής Π.Σ.), ήδη από την προσχολική ηλικία (OECD, 2004; Suto, 2013; Bertram, 2016; Slot, 2016; Baltasvias & Kyridis, 2020). Στη βάση των δύο σχολών σκέψης για την εκπαίδευση που αναφέρθηκαν παραπάνω, έχουν διαμορφωθεί δύο προσανατολισμοί για τα Π.Σ.: ο ανθρωπιστικός και ο τεχνοκρατικός (Πανταζής & Σακελλαρίου, 2015). Δεδομένων των συνεχών αλλαγών στο ευρύτερο περιβάλλον λειτουργίας των δομών προσχολικής αγωγής, υπάρχουν και αλλαγές στα Π.Σ. που έχουν αποτελέσει ζήτημα μερικής μόνο

διερεύνησης στον ελλαδικό χώρο (Πανταζής & Σακελλαρίου, 2003, 2015; Παναγιωτοπούλου, Κτενιαδάκη & Νούτσου, 2014; Μουμουλίδου, 2022).

Ένα βασικό ζήτημα σε οποιαδήποτε εκπαιδευτική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένης της αλλαγής των Π.Σ., αφορά το πώς οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται το νέο Π.Σ. και τι αντίκτυπο έχει στη σκέψη και την καθημερινή τους πρακτική. Αυτό θα επιτρέπει την κατανόηση των σχέσεων μεταξύ του Π.Σ. και των παραμέτρων που διαμορφώνουν την πρακτική εφαρμογή του (Sofou & Tsafos, 2009). Ανεξάρτητα από το πόσο καλά είναι αναπτυγμένο ένα Π.Σ., δεν θα επιτύχει τους στόχους του εκτός εάν οι εκπαιδευτικοί που εφαρμόζουν το Π.Σ. στην πράξη εκπληρώσουν τα καθήκοντά τους αποτελεσματικά, εφαρμόζοντας τις αρχές του Π.Σ. και κατανοώντας τους στόχους του και το πώς αυτοί μπορούν να επιτευχθούν (Konokman, Yelken, Karasolak & Cesur, 2017). Για τον λόγο αυτό έχουν διεξαχθεί αρκετές μελέτες (Ντολιοπούλου & Σουσλόγλου, 2007; Sofou & Tsafos, 2009; Wong, Wang & Doris, 2011; Ntumi, 2016; Konokman et al., 2017; Baltasvias & Kyridis, 2020; Vashisth, Wadhwa & Chandra, 2021) που διερευνούν τις απόψεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά στο Π.Σ. προσχολικής εκπαίδευσης σε εθνικό επίπεδο.

Άλλωστε, η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών βάσει της εμπειρίας τους παρέχει μία ανατροφοδότηση απαραίτητη για τη βελτίωση και την περαιτέρω ανάπτυξη του Π.Σ. (Konokman et al., 2017). Επιπρόσθετα, η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το Π.Σ. μπορεί να οδηγήσει στον προσδιορισμό χασμάτων μεταξύ του επιδιωκόμενου, του αντιλαμβανόμενου και του υλοποιούμενου Π.Σ. (Porter & Smithson, 2001; Phaeton & Stears, 2017; Seitz, 2017; Makowski, 2017; Tatto & Bankov, 2018; Nawaz & Akbar, 2019; Grundén, 2021). Τέλος, τα αποτελέσματα από μελέτες διερεύνησης των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το Π.Σ. μπορούν να παράσχουν πληροφορίες χρήσιμες για τον σχεδιασμό επιμορφωτικών προγραμμάτων των εκπαιδευτικών (Nawaz & Akbar, 2019).

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το νέο Π.Σ. προσχολικής ηλικίας στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία που εφαρμόζεται πιλοτικά στα πειραματικά και πρότυπα νηπιαγωγεία. Οι επί μέρους στόχοι αυτής της εργασίας είναι οι εξής:

α) να προσδιοριστούν τα βασικά στοιχεία του Π.Σ. προσχολικής ηλικίας στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία που εφαρμόζεται πιλοτικά στα πειραματικά και πρότυπα νηπιαγωγεία βάσει του σχεδιασμού του,

β) να διερευνηθεί πώς οι νηπιαγωγοί αντιλαμβάνονται τα βασικά στοιχεία του Π.Σ. προσχολικής ηλικίας στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία που εφαρμόζεται πιλοτικά στα πειραματικά και πρότυπα νηπιαγωγεία βάσει του σχεδιασμού του,

γ) να εξεταστούν οι απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με το νέο Π.Σ. προσχολικής ηλικίας που εφαρμόζεται πιλοτικά στα πειραματικά και πρότυπα νηπιαγωγεία βάσει του σχεδιασμού του στη βάση δυνατών και αδύνατων σημείων, αλλά και δυνατοτήτων βελτίωσης.

Μεθοδολογία

Η ποιοτική μέθοδος έρευνας με προσωπικές συνεντεύξεις θα χρησιμοποιηθεί για τη συλλογή των δεδομένων σε αυτήν την έρευνα. Η ποιοτική μέθοδος επιλέχθηκε διότι παρέχει στην ερευνήτρια τη δυνατότητα να εξετάσει εις βάθος τις απόψεις, πεποιθήσεις, στάσεις και συμπεριφορές των ιδίων των ενδιαφερομένων, στη βάση του πως οι ίδιοι βίωσαν και αντιλήφθηκαν ένα γεγονός – εν προκειμένω την εφαρμογή του νέου Π.Σ., λαμβάνοντας υπόψη το ευρύτερο κοινωνικό, πολιτισμικό, τεχνολογικό και οικονομικό πλαίσιο (Ισαρη & Πουρκός, 2015; Greener, 2008; Given, 2008). Το δείγμα θα αποτελείται από 8 - 10 νηπιαγωγούς, οι οποίοι επιμορφώθηκαν και εφάρμοσαν πιλοτικά το νέο Π.Σ. προσχολικής ηλικίας σε πειραματικά και πρότυπα νηπιαγωγεία.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Τα ευρήματα από την παρούσα έρευνα μπορούν να οδηγήσουν σε χρήσιμα και ενδιαφέροντα συμπεράσματα όσον αφορά στα εξής: α) σε τυχόν χάσματα μεταξύ των επιδιωκόμενων στόχων του Π.Σ. στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία και των αντιλαμβανόμενων στοιχείων του από τους νηπιαγωγούς, β) στην αντιστοίχιση των στοιχείων του Π.Σ. στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία με τις απαιτούμενες δεξιότητες από μέρους των μαθητών τον 21^ο αιώνα, γ) στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νηπιαγωγοί κατά την εφαρμογή του Π.Σ., δ) τους τομείς που χρίζουν βελτίωσης για να υλοποιηθούν οι στόχοι του Π.Σ. στην προσχολική εκπαίδευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ 21^ο ΑΙΩΝΑ

Ήδη από τη βιομηχανική επανάσταση ένας από τους κύριους στόχους της δημόσιας εκπαίδευσης ήταν να προετοιμάσει τα παιδιά να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό, δίνοντας έμφαση στα ακαδημαϊκά θέματα και τις γνωστικές δεξιότητες. Τα παιδιά έπρεπε να μάθουν ένα επάγγελμα και να αναπτύξουν συγκεκριμένες δεξιότητες στο σχολείο μέσω της απομνημόνευσης και της υπακοής, ενώ οι οικογένειες, οι κοινότητες και τα θρησκευτικά ιδρύματα ήταν υπεύθυνα για τις κοινωνικές, συναισθηματικές και ηθικές πτυχές της ανάπτυξης. Έκτοτε, ωστόσο, αρκετές αλλαγές έχουν λάβει χώρα: ολοένα και περισσότερες γυναίκες σε όλο τον κόσμο εργάζονται με πλήρη απασχόληση, οι παραδοσιακοί ρόλοι έχουν αλλάξει, οι οικογένειες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες κοινωνικές και οικονομικές πιέσεις, τα σχολεία και οι κοινότητες γίνονται όλο και πιο πολυπολιτισμικές και πολύγλωσσες, τα παιδιά εκτίθενται σε έναν πιο περίπλοκο κόσμο μέσω των μέσων ενημέρωσης και έχουν αδιαμεσολάβητη πρόσβαση σε πληροφορίες και κοινωνικές επαφές. Παράλληλα, η παγκόσμια κοινωνία αντιμετωπίζει όλο και περισσότερο διάφορα πιεστικά κοινωνικά ζητήματα όπως η αδικία, η βία, η φτώχεια, οι διακρίσεις και η περιβαλλοντική υποβάθμιση (Diehl & Gómez, 2020).

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση όλων αυτών των διαστάσεων απαιτεί ένα νέο και διαφοροποιημένο σύνολο κοινωνικό-συναισθηματικών δεξιοτήτων. Επιπλέον, με την αυτοματοποίηση της παραγωγής και την έλευση της οικονομίας της πληροφορίας, οι εργοδότες αναζητούν εργαζόμενους με διαφορετικό σύνολο δεξιοτήτων. Ωστόσο, υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ των δεξιοτήτων που απαιτεί η αγορά εργασίας και εκείνων που διδάσκονται στο σχολείο και στα κολέγια. Επιπλέον, πολλά παιδιά και ενήλικες δεν

ξέρουν πώς να αντιμετωπίσουν τα συναισθήματα, τις σχέσεις και τις κοινωνικές τους πιέσεις με αποτέλεσμα σωματικά και ψυχοσυναισθηματικά προβλήματα. Ως εκ τούτου, υπάρχει μια αυξανόμενη ανάγκη για μια πιο ολοκληρωμένη εκπαίδευση που ξεκινά πολύ νωρίς στη ζωή του ατόμου, προκειμένου να υποστηριχθεί η μάθηση και η σωστή ανάπτυξη των παιδιών. Τα παιδιά πρέπει να μάθουν πώς να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους και να λαμβάνουν υπεύθυνες αποφάσεις σχετικά με την υγεία και την ευημερία τη δική τους και των άλλων για να έχουν μια ικανοποιητική ζωή, καθώς και ανταποδοτικές σχέσεις (Diehl & Gómez, 2020).

Ως εκ τούτου, η προσχολική εκπαίδευση τον 21^ο αιώνα περιλαμβάνει δύο πτυχές: α) την ανάπτυξη των παιδιών σε κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο, β) την απόκτηση των κατάλληλων γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων σε επίπεδο διαμόρφωσης εργατικού δυναμικού, αλλά και προσωπικής ευημερίας. Οι δύο αυτές πτυχές αναπτύσσονται σε αυτό το κεφάλαιο.

1.1 Προσωπική και κοινωνικό- συναισθηματική ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ηλικίας

Η κοινωνική και συναισθηματική μάθηση (SEL) περιλαμβάνει την ικανότητα των παιδιών να μαθαίνουν και να διαχειρίζονται τα δικά τους συναισθήματα και αλληλεπιδράσεις με τρόπους που ωφελούν τον εαυτό τους και τους άλλους και που βοηθούν τα παιδιά και τους νέους να επιτύχουν στο σχολείο, στον εργασιακό χώρο, στις σχέσεις και στην ιδιότητα του πολίτη. Αυτές οι μη γνωστικές δεξιότητες, όπως αναφέρονται, αντιπροσωπεύουν μοτίβα σκέψης, συναισθημάτων και συμπεριφοράς που επιτρέπουν στα άτομα να επιτύχουν στη δημόσια ζωή, στους χώρους εργασίας, στην οικογένεια και σε άλλα κοινωνικά πλαίσια και να συνεισφέρουν ουσιαστικά στην κοινωνία. Ο όρος κοινωνική και συναισθηματική μάθηση εισήχθη από την ομάδα Fetzer το 1994 ως εννοιολογικό πλαίσιο για την προώθηση της κοινωνικής, συναισθηματικής και ακαδημαϊκής ικανότητας των νέων και για τον συντονισμό του προγραμματισμού σχολείου-οικογένειας-κοινότητας. Συνολικά αναφέρεται στις γνωστικές και συναισθηματικές δεξιότητες που ένα άτομο μπορεί να μάθει και να αναπτύξει για να συμπεριφέρεται με τρόπους που ωφελούν τον εαυτό του και τους άλλους, για να επιτύχει θετικά αποτελέσματα στην υγεία του, στις προσωπικές του σχέσεις (οικογένεια, φίλοι,

γείτονες, συνομήλικοι, κ.λπ.), και ακαδημαϊκές και επαγγελματικές προσπάθειες, και να συνεισφέρει με σημαντικό τρόπο στην κοινωνία (Diehl & Gómez, 2020).

Ολοένα και περισσότεροι εκπαιδευτικοί και ερευνητές εστιάζουν στην προώθηση της κοινωνικό-συναισθηματικής μάθησης στην πρώιμη παιδική ηλικία. Η τάση αυτή ενισχύθηκε κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, όπου έμφαση δόθηκε στην κοινωνική και συναισθηματική ικανότητα των παιδιών, ως έχουσες σημαντικές επιπτώσεις στην ευημερία των παιδιών, αλλά και στην ευημερία τους κατά την ενήλικη ζωή, αλλά και στα μεταγενέστερα κοινωνικά, ακαδημαϊκά, γνωστικά αποτελέσματα και αποτελέσματα υγείας (Mondi, Giovanelli & Reynolds, 2021). Παρομοίως, οι Cohen, Onunaku, Clothier και Poppe (2005) επισημαίνουν πως η απόκτηση κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων παρέχει στα παιδιά τη δυνατότητα να μάθουν, να δημιουργούν σχέσεις, να εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα και να αντιμετωπίζουν καταστάσεις απογοήτευσης. Αυτά τα είδη δεξιοτήτων, με τη σειρά τους, επηρεάζουν άμεσα τη γνωστική μάθηση, όπως οι πρώιμες δεξιότητες γραμματισμού, αριθμητικής και γλωσσικών δεξιοτήτων.

Επιπλέον, η Trifan (2015) και ο Almazeedi (2019) τονίζουν πως ο τρόπος που ένα άτομο συμπεριφέρεται κοινωνικά επηρεάζεται από τη συναισθηματική εμπειρία και τις προσδοκίες από αυτήν. Η κοινωνική και συναισθηματική ευημερία των παιδιών προσχολικής ηλικίας αντανακλάται στις σκέψεις, τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά τους. Η συναισθηματική και κοινωνική ευημερία ενός παιδιού προσχολικής ηλικίας αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ένα παιδί σκέφτεται τον εαυτό του και τους άλλους, καθώς και στον τρόπο που αισθάνεται για τους άλλους ανθρώπους και για τον εαυτό του. Περιλαμβάνει επίσης την ικανότητα προσαρμογής στις καθημερινές εργασίες, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί μια ικανοποιητική ζωή. Αυτά τα παιδιά έχουν αυτοπεποίθηση, δημιουργούν καλές σχέσεις, μπορούν να επικοινωνούν καλά, έχουν θετικά ακαδημαϊκά επιτεύγματα, αλλά και θάρρος κατά την αντιμετώπιση στρεσογόνων καταστάσεων. Ως εκ τούτου τα παιδιά θα πρέπει να έχουν συγκεκριμένες ικανότητες, που περιλαμβάνουν την ικανότητα αναγνώρισης και κατανόησης των συναισθημάτων του ατόμου και των άλλων, την κατανόηση και την έκφρασή τους, τη ρύθμιση της συμπεριφοράς και την ικανότητα συμπόνιας.

Η ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών ικανοτήτων βασίζεται σε διάφορα μοντέλα, όπως αναφέρονται από τους Mejía και Kliwer (2006). Πιο συγκεκριμένα, έχουν περιγραφεί διαφορετικά μοντέλα για να εξηγήσουν την ανάπτυξη της κοινωνικής ικανότητας. Αυτά περιλαμβάνουν τα βασικά-οικολογικά, συναλλακτικά, κοινωνικά μοντέλα μάθησης και επεξεργασίας πληροφοριών για την ανθρώπινη ανάπτυξη.

α) Από μια προσέγγιση οικολογικών συστημάτων, η ικανότητα ορίζεται ως ένα σύνολο οργανωτικών καθηκόντων καθοριστικής σημασίας για το στάδιο που είναι βυθισμένα σε εγγύς και απομακρυσμένα δίκτυα οικογενειακών, ομότιμων και κοινοτικών συστημάτων. Εξωτερικές ρυθμίσεις (δηλαδή, μεσοσυστήματα) όπως το σχολείο ή τα κέντρα ημερήσιας φροντίδας (π.χ., οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ του γονέα του παιδιού και του δασκάλου του παιδιού) επηρεάζουν επίσης την κοινωνική ικανότητα. Τα εξωτερικά περιβάλλοντα του παιδιού (δηλαδή τα εξωσυστήματα) επηρεάζουν έμμεσα τις διαδικασίες μέσα στο άμεσο περιβάλλον, στο οποίο ζει το άτομο (π.χ., ο χώρος εργασίας του γονέα). Οι πεποιθήσεις, οι αξίες, τα έθιμα που ενσωματώνονται στα πολιτιστικά συστήματα θα μπορούσαν επίσης να επηρεάσουν το μικροσύστημα του παιδιού. Τα πλεονεκτήματα αυτού του μοντέλου περιλαμβάνουν μια ολιστική άποψη των αναμενόμενων ικανών αποτελεσμάτων από την οικογένεια και την κοινωνία. Έτσι, η προσαρμογή και η ικανότητα εξαρτώνται από τις εγγύς και απομακρυσμένες δυνάμεις κατά την ανάπτυξη.

β) Το συναλλακτικό μοντέλο που προτείνεται από τον Sameroff, ορίζει την ανάπτυξη της ικανότητας ως προϊόν μιας συνεχούς δυναμικής αλληλεπίδρασης μεταξύ του αναπτυσσόμενου παιδιού και της εμπειρίας που παρέχεται από το οικογενειακό και κοινωνικό πλαίσιο του παιδιού. Τα ικανά αποτελέσματα (π.χ. θετικές κοινωνικές σχέσεις, προκοινωνική συμπεριφορά εντός της ομάδας συνομηλίκων, σχολική επίδοση) είναι το αποτέλεσμα πολύπλοκων αλληλεπιδράσεων μεταξύ του περιβάλλοντος (δηλαδή, των απαιτήσεων της κατάστασης), του φαινοτύπου (δηλαδή, της συμπεριφοράς του παιδιού) και του γονότυπου (δηλαδή των γονιδίων). Το συναλλακτικό μοντέλο προσφέρει μεγάλη ευελιξία στην εξήγηση των συναλλαγών μεταξύ του γονότυπου και του φαινοτύπου και των προτύπων προσαρμογής ως απάντηση στις απαιτήσεις των συμφραζομένων.

γ) Από την οπτική της κοινωνικής μάθησης του Bandura, η ικανότητα θα μπορούσε να οριστεί ως η εκμάθηση κοινωνικών κανόνων και κανονιστικών συμπεριφορών μέσω της μίμησης συμπεριφορών ενηλίκων ή συνομηλίκων. Αυτό το μοντέλο προσφέρει εκπαιδευτικές ευκαιρίες και ανάπτυξη κοινωνικής ικανότητας. Η ζώνη εγγύς ανάπτυξης του Vygotsky (δηλαδή η απόσταση μεταξύ του πραγματικού αναπτυξιακού επιπέδου ενός παιδιού και του υψηλότερου επιπέδου δυναμικής ανάπτυξης υπό την καθοδήγηση ενηλίκων ή συνομηλίκων) είναι ένα παράδειγμα του τι μπορούν να μάθουν τα παιδιά από τους άλλους για να αναπτύξουν κοινωνική και γνωστική ικανότητα. Οι στρατηγικές για την ενίσχυση της ικανότητας από αυτή την άποψη μπορεί να περιλαμβάνουν την οικοδόμηση αυτό-αποτελεσματικότητας και την προσαρμογή σε νέες προκλήσεις. Από αυτή την άποψη, η θεωρία της αυτό-αποτελεσματικότητας είναι χρήσιμη για την κατανόηση του ρόλου του προσωπικού ελέγχου στους συναισθηματικούς, γνωστικούς και συμπεριφορικούς τομείς. Η αντίληψη ότι κάποιος έχει τις απαραίτητες δεξιότητες για να συμπεριφέρεται με έναν συγκεκριμένο τρόπο ή ότι έχει τις δεξιότητες να ελέγχει τις σκέψεις του μπορεί να είναι χρήσιμη για την προώθηση της ικανότητας διδάσκοντας κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. δεξιότητες επικοινωνίας, έλεγχο της αρνητικής συναισθηματικότητας και αυτό-αποτελεσματικότητας).

δ) Από την άποψη της επεξεργασίας πληροφοριών, οι πρόσφατες εξελίξεις στα κοινωνικό-γνωστικά μοντέλα ορίζουν την κοινωνική ικανότητα ως τον βαθμό στον οποίο τα παιδιά εμπλέκονται σε προσαρμοστική και ικανή κοινωνική συμπεριφορά και τον βαθμό στον οποίον αναστέλλουν την μη κατάλληλη συμπεριφορά σε συγκεκριμένες κοινωνικές καταστάσεις. Οι Crick και Dodge αναδιατύπωσαν ένα προηγούμενο μοντέλο επεξεργασίας κοινωνικών πληροφοριών για την κοινωνική προσαρμογή των παιδιών. Αυτό το μοντέλο επεξεργασίας πληροφοριών προτείνει ότι ένα παιδί έχει ένα περιορισμένο σύνολο βιολογικών ικανοτήτων που βασίζονται σε προηγούμενες εμπειρίες ή μια περιορισμένη βάση δεδομένων κοινωνικών σχημάτων και κοινωνικής γνώσης. Τα συνθήματα από το περιβάλλον (εισροές) ενεργοποιούν μια συμπεριφορά συμπεριφοράς που αντανακλά τον τρόπο με τον οποίο το παιδί επεξεργάζεται αυτές τις ενδείξεις. Έξι βήματα προτάθηκαν από αυτό το μοντέλο: α) κωδικοποιούνται εσωτερικές και εξωτερικές ενδείξεις, β) μια ερμηνεία προκύπτει από προηγούμενα σχήματα (μνήμη) και νέα γνώση από την κατάσταση, γ) η ερμηνεία της κοινωνικής κατάστασης περιλαμβάνει

την αποσαφήνιση των στόχων, οι οποίοι λειτουργούν ως καταστάσεις διέγερσης, γ) η πρόσβαση ή η κατασκευή απόκρισης, προηγούμενες επιτυχημένες στρατηγικές αντιμετώπισης καθώς και νέα στοιχεία, ευνοούν τις μελλοντικές προσαρμοστικές γνωστικές και συμπεριφορικές αποκρίσεις, ζ/στ) αποφάσεις απόκρισης και συμπεριφορικές δράσεις που επιτρέπουν στο παιδί να αναδιαμορφώσει την κατάσταση και να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα των απαντήσεών του.

Η συναισθηματική ικανότητα είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που αποτελείται από διακριτές αλλά αλληλένδετες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένης της κατανόησης των συναισθημάτων και της ρύθμισης των συναισθημάτων. Η κατανόηση των συναισθημάτων ορίζεται ως η ικανότητα του παιδιού να κατανοήσει ότι η εσωτερική συναισθηματική εμπειρία και η έκφραση του εξωτερικού συναισθήματος δεν αντιστοιχούν απαραίτητα μεταξύ τους, μία σχέση που διαμεσολαβείτε από τις κοινωνικές και οικογενειακές συμβάσεις (κανόνες προβολής). Οι κοινοί κανόνες εμφάνισης περιλαμβάνουν την εντατικοποίηση των συναισθηματικών εκδηλώσεων που είναι κοινωνικά επιθυμητές, αλλά δεν γίνονται αισθητές εσωτερικά (π.χ. λήψη ενός απογοητευτικού δώρου) ή η ελαχιστοποίηση της συναισθηματικής εμφάνισης όταν είναι κοινωνικά ακατάλληλη (π.χ. ελαχιστοποίηση της έκφρασης του προσώπου ή της χαράς της λήψης και σε μια δοκιμασία όταν η πλειοψηφία των συμμαθητών έχει αποτύχει). Η ρύθμιση των συναισθημάτων περιλαμβάνει τόσο την ικανότητα του παιδιού να διαχειρίζεται τη συναισθηματική έκφραση όσο και τη συναισθηματική διέγερση. Για την επίγνωση και τη ρύθμιση των συναισθημάτων απαιτούνται ορισμένες κοινωνικές δεξιότητες: επίγνωση των συναισθηματικών καταστάσεων του ατόμου, ικανότητα αναγνώρισης των συναισθημάτων του άλλου, δεξιότητες να ενσωματώνουν πολιτισμικές συμβάσεις σε συναισθηματικές αντιδράσεις, ικανότητα εκτίμησης των συναισθηματικών καταστάσεων του άλλου, επίδειξη κατανόησης κανόνων και κατανόηση των συναισθημάτων μας. επηρεάζουν τους άλλους (Mejía & Kliewer, 2006).

Από την άλλη πλευρά, οι συναισθηματικές ικανότητες των παιδιών επηρεάζουν τις κοινωνικές ικανότητές τους, όπως υποστηρίζει η Salsabila (2021). Οι Alwaelya, Yousif και Mikhaylov (2020) στη μελέτη τους βρήκαν πως η γνώση των συναισθημάτων στα παιδιά πρέπει να αναπτυχθεί από μικρή ηλικία, καθώς συνδέεται με μεταγενέστερη

κοινωνική προσαρμογή. Η γνώση των συναισθημάτων συνδέεται θετικά με την κοινωνική ικανότητα και αρνητικά με την εσωτερίκευση της συμπεριφοράς.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Συνεργασία για την Ακαδημαϊκή, Κοινωνική και Συναισθηματική Μάθηση (CASEL) προσπάθησε να οργανώσει ένα πλαίσιο κοινωνικό-συναισθηματικής μάθησης στη βάση της υφιστάμενης έρευνας για την κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη. Με βάση τα αποτελέσματα αυτού του πλαισίου, η κοινωνικό-συναισθηματική μάθηση είναι η διαδικασία της εκμάθησης να ενσωματώνει το παιδί την απαιτούμενη σκέψη, συναίσθημα και συμπεριφορά για να επιτύχει σημαντικά καθήκοντα της ζωής. Περιλαμβάνει τις αναδύμενες ικανότητες των παιδιών να δημιουργούν στενές και ασφαλείς σχέσεις, να βιώνουν, ρυθμίζουν και εκφράζουν συναισθήματα με κοινωνικά και πολιτισμικά κατάλληλους τρόπους, αλλά και να εξερευνούν το περιβάλλον και να μαθαίνουν στο πλαίσιο της οικογένειας, της κοινότητας και του πολιτισμού. Το πλαίσιο κοινωνικό-συναισθηματικής μάθησης της CASEL υπογραμμίζει πέντε βασικούς τομείς ικανοτήτων: (α) αυτογνωσία, (β) αυτοδιαχείριση, (γ) κοινωνική ευαισθητοποίηση, (δ) δεξιότητες σχέσης και (ε) υπεύθυνη λήψη αποφάσεων (Πίνακας 1.1) (Im, Jiar & Talib, 2019; Diehl & Gómez, 2020; Mondri et al., 2021; Ferreira, Reis-Jorge & Batalha, 2021).

Πίνακας 1.1 Τομείς ικανοτήτων του πλαισίου CASEL

Ικανότητα	Περιγραφή	Παραδείγματα
Αυτογνωσία	Η ικανότητα να αξιολογεί κανείς με ακρίβεια τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις ικανότητες και τις αξίες του	Ταύτιση συναισθήματος, αυτοπεποίθηση
Αυτοδιαχείριση	Η ικανότητα να ρυθμίζει κανείς αποτελεσματικά τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις πράξεις του σε διαφορετικά σενάρια	Έλεγχος παρορμήσεων, διαχείριση άγχους
Κοινωνική	Η ικανότητα να	Λήψη προοπτικής,

ευαισθητοποίηση	συμπαθούν άτομα από διαφορετικά υπόβαθρα και να κατανοούν τα κοινωνικά πρότυπα συμπεριφοράς	εκδήλωση σεβασμού στους άλλους
Δεξιότητες σχέσεων	Η ικανότητα έναρξης και διατήρησης υγιών σχέσεων	Επικοινωνία με σαφήνεια, εποικοδομητική πλοήγηση στη σύγκρουση
Υπεύθυνη λήψη αποφάσεων	Η ικανότητα λήψης υγιών και ενημερωμένων επιλογών	Εντοπισμός προβλημάτων, ανάλυση των πιθανών συνεπειών μιας απόφασης

Πηγή: Mondy et al., 2021

Σε παγκόσμιο επίπεδο, η Διακήρυξη Incheon για την Εκπαίδευση 2030 της UNESCO αναφέρει ότι τα σχετικά μαθησιακά αποτελέσματα πρέπει να ορίζονται καλά σε γνωστικούς και μη γνωστικούς τομείς και να αξιολογούνται συνεχώς ως αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας διδασκαλίας και μάθησης. Η ποιοτική εκπαίδευση περιλαμβάνει την ανάπτυξη εκείνων των δεξιοτήτων, αξιών, στάσεων και γνώσεων που επιτρέπουν στους πολίτες να ζήσουν υγιείς και ολοκληρωμένες ζωές, να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις και να ανταποκρίνονται στις τοπικές και παγκόσμιες προκλήσεις (Diehl & Gómez, 2020).

Η υψηλής ποιότητας προσχολική εκπαίδευση επιτρέπει στα παιδιά να αποκτήσουν νέες δεξιότητες και ευκαιρίες μάθησης και επομένως μπορεί να υποστηρίξει την πρόωμη κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη με τρόπους που παράγουν πολύ μακροπρόθεσμα οφέλη, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας δια βίου μάθησης, της οικογενειακής ευημερίας και των αποτελεσμάτων υγείας. Στην πραγματικότητα, η υψηλής ποιότητας προσχολική εκπαίδευση θα μπορούσε να οδηγήσει σε περισσότερα παιδιά να ωφεληθούν για να βελτιώσουν και να υποστηρίξουν επαρκώς την κοινωνικό-συναισθηματική τους ανάπτυξη, η οποία διευκολύνει τη γνωστική ανάπτυξη (Almazeedi, 2019).

1.2 Δεξιότητες στον 21^ο αιώνα

Διάφορες πρωτοβουλίες και η ολοένα και αυξανόμενη έμφαση στην ετοιμότητα σταδιοδρομίας, αντιπροσωπεύουν μια νέα κίνηση προς τις δεξιότητες του 21ου αιώνα. Ως αποτέλεσμα, τέτοιες δεξιότητες έχουν καταστεί επίσης μέρος του προγράμματος της πρώιμης παιδικής ηλικίας (Lindeman & Anderson, 2015). Η πρωτοβουλία International School (2020) αναφέρει ότι το πνευματικό κεφάλαιο είναι η κινητήρια δύναμη του 21ου αιώνα. Η πολιτική, κοινωνική και οικονομική πρόοδος σε αυτή τη χιλιετία θα εξαρτηθεί από το πνευματικό δυναμικό των μελλοντικών γενεών. Η ανάγκη για τους εργαζόμενους να επεκτείνουν τις δεξιότητές τους προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του 21ου αιώνα είναι εμφανής, δεδομένου του αριθμού των αναφορών από διάφορες πηγές που απαιτούν άμεση δράση. Για να προετοιμαστούν σωστά, οι μαθητές θα πρέπει να αποκτήσουν τις δεξιότητες και τις ικανότητές τους στο πλαίσιο των σύγχρονων δεξιοτήτων. Το πλαίσιο για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα επιδεικνύει μια ολιστική προσέγγιση των δεξιοτήτων, της ουσιαστικής γνώσης, των ικανοτήτων και του γραμματισμού με καινοτόμα συστήματα που επιτρέπουν στους μαθητές να κατακτήσουν πολυδιάστατες δεξιότητες του 21ου αιώνα.

Η Partnership for 21st Century Learning (P21) υποστηρίζει την ενσωμάτωση των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα (κριτική σκέψη, συνεργασία, επικοινωνία, δημιουργικότητα, τεχνολογική παιδεία και κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη) σε εμπειρίες πρώιμης μάθησης για τα μικρά παιδιά για να αναπτύξουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για την ακαδημαϊκή και επαγγελματική τους σταδιοδρομία, αλλά και για την προσωπική τους ευημερία (Scott, 2017). Εκτός των ανωτέρω, το The Sutton Trust έχει αναγνωρίσει την αυτορρύθμιση ως μια βασική δεξιότητα ζωής του 21ου αιώνα, η οποία στηρίζει όλες τις άλλες πτυχές της μάθησης με σημαντικό αντίκτυπο στις μακροπρόθεσμες πιθανότητες ζωής του παιδιού (Barbour, 2019). Οι Prachagool και Nuangchalerm (2021) αναφέρουν ότι η παγκόσμια κοινωνία εξελίσσεται συνεχώς ως αποτέλεσμα κοινωνικών, πολιτικών, υγειονομικών και περιβαλλοντικών και οικονομικών αλλαγών, ενώ και η πανδημία οδήγησε σε επιτάχυνση ορισμένων μετασχηματισμών. Σε αυτό το πλαίσιο υποστηρίζεται πως η εκπαίδευση θα πρέπει να εστιάσει στην ολιστική ανάπτυξη των παιδιών, δίνοντας έμφαση σε ζητήματα που απασχολούν τις υφιστάμενες και μελλοντικές γενιές, όπως η βιωσιμότητα, η συνύπαρξη σε μια δημοκρατική κοινωνία, η ενδυνάμωση των ατόμων.

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνουν οι Lamb, Doecke και Maire (2020), τα σχολικά συστήματα δεν θα πρέπει απλώς να εστιάζουν στην προετοιμασία των μαθητών για ακαδημαϊκές δοκιμασίες και στη βελτίωση των αποτελεσμάτων τους. Από ολιστική άποψη, η σχολική εκπαίδευση θα πρέπει να βοηθάει στον εξοπλισμό των μαθητών με τα εργαλεία που χρειάζονται για να γίνουν αφοσιωμένοι στοχαστές, ανθεκτικοί και επινοητικοί μαθητές, δημιουργικοί λύτες προβλημάτων και ενεργά μέλη των κοινοτήτων τους. Υπό αυτό το πρίσμα, ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων και ικανοτήτων θεωρούνται ως ζωτικής σημασίας για τη σχολική εκπαίδευση στον 21ο αιώνα, συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων σκέψης, των κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων συμπεριφοράς όπως τα κίνητρα και η αυτό-αποτελεσματικότητα. Οι κυριότερες δεξιότητες του 21ου αιώνα που απαιτούνται και αναγνωρίζονται από διάφορα μοντέλα και μελετητές είναι: κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, μεταγνώση, επίλυση προβλημάτων, συνεργασία, κίνητρα, αυτό-αποτελεσματικότητα, ευσυνειδησία, ψηφιακός αλφαριθμητισμός, αλλά και επιμονή.

Σύμφωνα με τους Prachagool και Nuangchalerm (2021) οι δεξιότητες που απαιτούνται για τη ζωή και τη μάθηση στον 21ο αιώνα περιλαμβάνουν:

α) Δεξιότητες μάθησης και καινοτομίας: Οι δεξιότητες μάθησης και καινοτομίας είναι δεξιότητες που θα οδηγήσουν τους μαθητές στην επιτυχία στη ζωή και την καριέρα τους. Ωστόσο, υπάρχει μια διαδικασία αυτογνωσίας που είναι η αυτό-καθοδηγούμενη μάθηση. Οι αυτοκατευθυνόμενοι μαθητές ξέρουν πώς να αλλάζουν τις πληροφορίες και να φέρνουν τη γνώση ή την εμπειρία στην καινοτομία. Οι μαθητές πρέπει να αναλύουν, να συνθέτουν και να λαμβάνουν αποφάσεις. Τα παραπάνω απαιτούν προγράμματα ευέλικτα στη δομή, το περιεχόμενο, τη διάρκεια και το σχεδιασμό μαθημάτων που ανταποκρίνονται στις ζωές των σύγχρονων ανθρώπων.

β) Δεξιότητες πληροφοριών, μέσων και τεχνολογίας: είναι οι μαθησιακές δεξιότητες της επόμενης γενιάς που πρέπει να μάθουν και να χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία της πληροφορίας, που παράλληλα υποστηρίζει και τη δια βίου μάθηση. Η ηθική της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, οι επικοινωνιακές δεξιότητες, η κριτική σκέψη, η λήψη αποφάσεων, είναι ορισμένες πτυχές στις οποίες θα πρέπει να εστιάσει η εκπαίδευση.

γ) Δεξιότητες ζωής και σταδιοδρομίας: βοηθούν τους μαθητές να κατανοήσουν την ανθρωπότητα, να επιλέξουν ακαδημαϊκή και επαγγελματική σταδιοδρομία, να επικεντρωθούν στη μάθηση για να βελτιώσουν τη ζωή και τις συγκεκριμένες δεξιότητες εργασίας.

1.3 Πρόγραμμα σπουδών

1.3.1 Ορισμός του προγράμματος σπουδών

Κατά καιρούς έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί για την έννοια ‘πρόγραμμα σπουδών’, κάτι το οποίο οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη διαφορετική αντίληψη περί αυτής της έννοιας από μέρους των διαφόρων ενδιαφερομένων μελών (π.χ. μαθητές, εκπαιδευτικοί, ερευνητές, αξιολογητές) (Su, 2012). Εκτός αυτών, υπάρχουν και διεθνή πρότυπα που ορίζονται από διάφορους φορείς και τα προγράμματά τους, όπως οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs), καθώς και ο ΟΟΣΑ με το πρόγραμμα αξιολογήσεων International Student Assessment (PISA), επηρεάζοντας με διαφορετικό τρόπο το πρόγραμμα σπουδών μεταξύ των διαφόρων χωρών (Mulenga, 2018). Επιπλέον, ο όρος «πρόγραμμα σπουδών» μπορεί να οριστεί σε πολλά διαφορετικά επίπεδα ανάλογα με την πρόθεση, από το επίπεδο του προγράμματος, ως ένα σύνολο καθιερωμένων μαθησιακών στόχων ή εθνικών προτύπων, μέχρι το τι πραγματικά διδάσκεται και μαθαίνεται σε μεμονωμένα μαθήματα (Clemmons et al., 2022). Άλλωστε, θα πρέπει να τονιστεί πως ένα πρόγραμμα σπουδών ουσιαστικά αντανακλά τη φιλοσοφία ενός εκπαιδευτικού συστήματος (Mulenga, 2018).

Η λέξη «curriculum» προέρχεται από το λατινικό ρήμα *currere* που σημαίνει «τρέχω». Ο Κικέρωνας συνέδεσε αυτήν την έννοια με τα προγράμματα σπουδών που αναφέρονται μεταφορικά στην «εκπαιδευτική πορεία του νου» ή αλλιώς σε «μάθημα» που πρέπει να ακολουθηθεί (van den Akker, 2010; Su, 2012). Τον 19ο αιώνα ο όρος χρησιμοποιήθηκε ευρέως στον εκπαιδευτικό τομέα, με διάφορους ερευνητές να σημειώνουν πως ο όρος «πρόγραμμα σπουδών» χρησιμοποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις σε πολύ περιορισμένα πλαίσια, αλλά σε άλλες περιπτώσεις πολύ ευρέως. Σε γενικές γραμμές, το πρόγραμμα σπουδών μπορεί να θεωρηθεί ως μέσο για την επίτευξη συγκεκριμένων εκπαιδευτικών σκοπών και στόχων. Υπό αυτή την έννοια, ένα πρόγραμμα σπουδών μπορεί να θεωρηθεί ως μια λίστα ελέγχου των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Ως εκ τούτου, στη διαδικασία

ανάπτυξης του προγράμματος σπουδών οι στόχοι είναι σαφείς, παρατηρήσιμοι και συγκεκριμένοι (Su, 2012). Σύμφωνα με έναν άλλον ορισμό, ένα πρόγραμμα σπουδών είναι η διατεταγμένη επιλογή μαθησιακού περιεχομένου και εμπειριών που αναπτύσσονται για όλους τους εκπαιδευόμενους προκειμένου να ανταποκριθούν στις συμφωνημένες εθνικές αξίες και φιλοδοξίες. Το πρόγραμμα σπουδών καθορίζει τους στόχους του εκπαιδευτικού συστήματος, που σημαίνει ότι προδιαγράφει τι πρόκειται να επιτευχθεί (DEVCO B4, 2014).

Υπάρχον διάφορα επίπεδα του προγράμματος σπουδών: α) Διεθνές/συγκριτικό (ή ανώτερο επίπεδο), β) Επίπεδο συστήματος/κοινωνίας/έθνους/κράτους (ή μακροοικονομικό) (π.χ. εθνικά προγράμματα σπουδών ή βασικοί στόχοι), γ) Επίπεδο σχολείου/ιδρύματος (ή μέσο) (π.χ. σχολείο -συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών), δ) Επίπεδο τάξης (ή μικρό) (π.χ. σχολικά βιβλία, εκπαιδευτικό υλικό), ε) Ατομικό/προσωπικό (ή νάνο) επίπεδο. Το ανώτερο επίπεδο αναφέρεται συνήθως σε διεθνείς συζητήσεις ή συμφωνίες σχετικά με τους στόχους και την ποιότητα της εκπαίδευσης, που μερικές φορές τροφοδοτούνται από αποτελέσματα διεθνώς συγκριτικών μελετών (π.χ. PISA ή TIMSS1). Η ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών στο ανώτερο επίπεδο είναι συνήθως «γενικής» φύσης, ενώ οι προσεγγίσεις «συγκεκριμένες για τον τόπο» είναι πιο εφαρμόσιμες για τα επίπεδα που βρίσκονται πιο κοντά στην πρακτική του σχολείου και της τάξης. Επιπλέον, η διαδικασία ανάπτυξης του προγράμματος σπουδών μπορεί να θεωρηθεί ως στενή (ανάπτυξη συγκεκριμένου προγράμματος σπουδών) ή ευρεία (μια μακροπρόθεσμη, συνεχής διαδικασία βελτίωσης του προγράμματος σπουδών, που συχνά περιλαμβάνει πολλές σχετικές πτυχές της εκπαιδευτικής αλλαγής, π.χ. εκπαίδευση εκπαιδευτικών, σχολική ανάπτυξη, τεστ και εξετάσεις) (van den Akker, 2010).

Ο Su (2012) και ο Mulenga (2018) παρέχουν έναν ευρύ προσδιορισμό της έννοιας 'πρόγραμμα σπουδών' ως κάτωθι:

Προγράμματα σπουδών ως περιεχόμενο: Το αναλυτικό πρόγραμμα μπορεί να γίνει κατανοητό ως μια διαδικασία επιλογής μαθημάτων σπουδών ή περιεχομένου. Στην περίπτωση αυτή δε δίνεται έμφαση στους μαθησιακούς στόχους, αλλά στο περιεχόμενο. Αυτός ο ορισμός, ωστόσο, είναι ασαφής, ενώ παράλληλα μία τέτοια προσέγγιση

περιορίζει τη μάθηση στο σχολείο και περιορίζει ένα πρόγραμμα σπουδών σε συγκεκριμένα ακαδημαϊκά θέματα. Επιπλέον, το αναλυτικό πρόγραμμα που ορίζεται ως περιεχόμενο είναι ένα κρίσιμο στοιχείο ενός αναλυτικού προγράμματος, αλλά ένα πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει περισσότερα από αυτό. Ο χαρακτηρισμός του αναλυτικού προγράμματος ως γνωστικού αντικειμένου είναι η πιο παραδοσιακή εικόνα ενός προγράμματος σπουδών που το απεικονίζει ως το συνδυασμό της ύλης για να σχηματίσει ένα σώμα περιεχομένου που θα διδαχθεί.

Πρόγραμμα σπουδών ως σύνολο στόχων απόδοσης: αυτή η προσέγγιση εστιάζει σε συγκεκριμένες ικανότητες που πρέπει να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι. Υπό αυτή την έννοια, ένα πρόγραμμα σπουδών είτε περιγράφει είτε ορίζει τους στόχους της επίσημης διδασκαλίας, αλλά δε θέτει τα μέσα διδασκαλίας στο επίκεντρο της διαδικασίας. Οι υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης υποστηρίζουν ότι εάν ένας εκπαιδευτικός γνωρίζει τους στόχους που πρέπει να επιτύχουν οι εκπαιδευόμενοι, είναι πολύ πιο εύκολο να οργανώσει τη διδασκαλία του για την επίτευξη αυτού του στόχου. Το πλεονέκτημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι εστιάζει στους μαθητές. Ωστόσο, αυτή η προσέγγιση μπορεί να οδηγήσει σε υπερβολική έμφαση στα αποτελέσματα και στους στόχους συμπεριφοράς, μειώνοντας ένα πρόγραμμα σπουδών σε μια απλή λίστα των στόχων που πρέπει να επιτευχθούν. Αυτός ο ορισμός θα οδηγούσε συνήθως σε μια στενή τεχνικό-λειτουργιστική προσέγγιση του προγράμματος σπουδών που θα απαιτούσε απλώς μεγάλο αριθμό αποτελεσμάτων και υψηλά επίπεδα εξειδίκευσης για τον προσδιορισμό. Αντίθετα, ένα καλό πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα πλήρες φάσμα δεξιοτήτων και ικανοτήτων που είναι σχετικές σε όλη τη διάρκεια της ζωής κάθε ανθρώπου.

Προγράμματα σπουδών ως σύνολο εγγράφων: στην περίπτωση αυτή το πρόγραμμα σπουδών μπορεί να γίνει κατανοητό ως μια περίληψη ενός προγράμματος μαθημάτων που αναφέρεται σε ένα έγγραφο και επομένως συνδέεται με τα επίσημα γραπτά προγράμματα σπουδών που δημοσιεύονται από υπουργεία ή τμήματα παιδείας, τοπικές αρχές ή συμβούλια εκπαίδευσης και ομάδες ειδικών της εκπαίδευσης που εργάζονται σε ειδικά χρηματοδοτούμενα έργα. Η γραπτή μορφή επιτρέπει να υπάρχει καταγεγραμμένη η δήλωση στόχων, περιεχομένου, μεθόδου και αξιολόγησης, προκειμένου να παρέχει

στους εκπαιδευτικούς ένα μοντέλο που θα ακολουθήσουν στη διαδικασία του προγράμματος σπουδών. Επομένως, υπό αυτή την έννοια, το πρόγραμμα σπουδών είναι συνώνυμο με τον όρο «διδασκτέα ύλη».

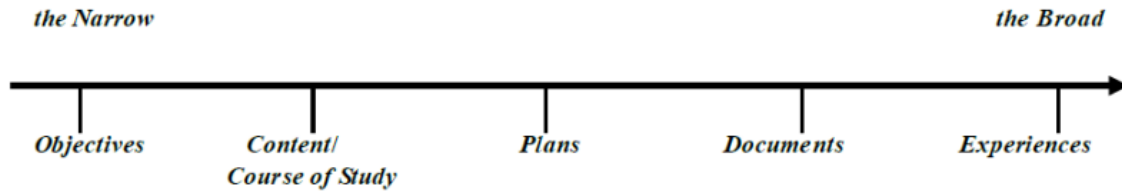
Προγράμματα σπουδών ως εμπειρίες: αντί να θεωρούνται τα αναλυτικά προγράμματα ως επίσημο περιεχόμενο της τάξης ή ως προδιαγραφικοί μαθησιακοί στόχοι, μπορεί να θεωρούνται πιο ολιστικά ως προγράμματα για εμπειρίες. Υπό αυτό το πρίσμα το πρόγραμμα σπουδών θεωρείται ως ένα αλληλένδετο σύνολο σχεδίων και εμπειριών που ολοκληρώνει ένας μαθητής υπό την καθοδήγηση του σχολείου, με τα «σχέδια» (εκ των προτέρων προγραμματισμένα προγράμματα σπουδών) να είναι αλληλένδετα με τις «εμπειρίες» (απρογραμμάτιστα γεγονότα στις τάξεις). Οι μαθησιακές εμπειρίες επεκτείνονται και σε δραστηριότητες εκτός της τάξης. Υπό αυτή την έννοια οι εμπειρίες σημαίνουν τις πιθανές μαθησιακές βιωματικές συναντήσεις στις οποίες οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν εντός ή εκτός της τάξης. Όλες οι αλληλεπιδράσεις στις οποίες εκτίθενται οι μαθητές, σε ένα ακαδημαϊκό περιβάλλον, μπορούν να θεωρηθούν μέρος του προγράμματος σπουδών τους. Ως εκ τούτου, οι ενέργειες των εκπαιδευτικών (στάσεις και κίνητρα) στην τάξη, οι ενέργειες των μαθητών (αντιδράσεις, στάσεις και κίνητρα) και το εκπαιδευτικό υλικό μπορούν να γίνουν κατανοητά ως πτυχές του βιωματικού προγράμματος σπουδών.

Αυτό που είναι σημαντικό να τονιστεί είναι πως, το πρόγραμμα σπουδών είναι μια διαδραστική διαδικασία που αναπτύσσεται μεταξύ των μαθητών, των εκπαιδευτικών, του υλικού και του περιβάλλοντος, αλλά παράλληλα αντανακλά πολιτισμικές πεποιθήσεις, κοινωνικές και πολιτικές αξίες και τον σχολικό οργανισμό. Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει και στο «κρυφό πρόγραμμα σπουδών», το οποίο φαίνεται να υποεκτιμά τη δυναμική των ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων στην οργανωσιακή συμπεριφορά που είναι ανεπαίσθητες, αλλά έχουν ισχυρή επιρροή στη θεσμική κουλτούρα/κλίμα, με την κουλτούρα να αναφέρεται στις αξίες και τα σύμβολα που επηρεάζουν το οργανωσιακό κλίμα. Το «κρυφό πρόγραμμα σπουδών» - ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τους άγραφους κοινωνικούς κανόνες και τις προσδοκίες συμπεριφοράς που συχνά δεν διδάσκονται άμεσα αλλά υποτίθεται ότι είναι γνωστά - εξαρτάται από την τοποθεσία, την κατάσταση, τους ανθρώπους, τον πολιτισμό και ποικίλλει ανάλογα με το

κίνητρο ή τον σκοπό του διαμορφωτή του προγράμματος σπουδών. Η ουσία του κρυφού προγράμματος σπουδών είναι η μάθηση που αποκτάται μέσω της συμμετοχής στις δραστηριότητες του σχολείου, παρά από αυτό που έχει διδαχθεί άμεσα (Su, 2012).

Συνολικά, επομένως, η προαναφερθείσα κατηγοριοποίηση, το εύρος της οποίας απεικονίζεται στο πιο κάτω σχήμα, οδηγεί στον εξής προσδιορισμό της έννοιας 'πρόγραμμα σπουδών': α) πρόγραμμα σπουδών ως σύνολο στόχων (σκοποί / στόχοι), β) πρόγραμμα σπουδών ως μαθήματα σπουδών ή περιεχόμενο (περιεχόμενο και στόχοι), γ) πρόγραμμα σπουδών ως σχέδια (περιεχόμενο, στόχοι και μέθοδοι διδασκαλίας), δ) πρόγραμμα σπουδών ως έγγραφα (περιεχόμενο, στόχοι, μέθοδοι και αξιολόγηση), ε) πρόγραμμα σπουδών ως εμπειρίες (περιεχόμενο, στόχοι, μέθοδοι, αξιολόγηση, εξωσχολικές δραστηριότητες και μαθησιακό περιβάλλον, κρυφό πρόγραμμα σπουδών και κουλτούρα).

Σχήμα 1.1 Γραμμική απεικόνιση της έννοιας του προγράμματος σπουδών

Πηγή: Su, 2012, σελ. 15

Με βάση τα ανωτέρω, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως το πρόγραμμα σπουδών καθιερώνει μια σαφή φιλοσοφία και ένα σύνολο πρωταρχικών σκοπών και στόχων που καθοδηγούν τη διδασκαλία και τις αποφάσεις που επηρεάζουν κάθε πτυχή της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενώ παράλληλα αποτελεί ένα βασικό πλαίσιο για τους εκπαιδευτικούς που σχετίζεται με το περιεχόμενο, τη μέθοδο και την αξιολόγηση.

1.3.2 Είδη προγράμματος σπουδών

Ο τρόπος με τον οποίο σχεδιάζεται ένα πρόγραμμα σπουδών αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που προκαθορίζουν την επιτυχία και την επίδραση της εφαρμογής του προγράμματος σπουδών. Ο προγραμματισμός και η διδασκαλία του

προγράμματος σπουδών συνδέονται στενά μεταξύ τους, όπως και ο προγραμματισμός και τα αποτελέσματα του προγράμματος σπουδών. Προκειμένου να επιτευχθούν ικανοποιητικά αποτελέσματα θα πρέπει να διευκρινιστεί η ουσία του προγράμματος σπουδών (Su, 2012). Υπάρχουν τρεις διαφορετικές οπτικές για τα προγράμματα σπουδών. Η πρώτη είναι η ουσιαστική, εστιάζοντας στην ερώτηση σχετικά με το ποια γνώση αξίζει περισσότερο για να συμπεριληφθεί στη διδασκαλία και τη μάθηση. Η δεύτερη είναι η τεχνικο-επαγγελματική, που αναφέρεται στον τρόπο αντιμετώπισης των καθηκόντων της ανάπτυξης προγραμμάτων σπουδών. Η τελευταία είναι η κοινωνικοπολιτική, που αναφέρεται στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τα αναλυτικά προγράμματα, όπου διακυβεύονται αξίες και συμφέροντα διαφορετικών ατόμων και φορέων (van den Akker, 2010).

Ο Mulenga (2018) αναφέρει δύο βασικές διαστάσεις του προγράμματος σπουδών: την επίσημη και την ανεπίσημη. Η επίσημη / τυπική διάσταση αναφέρεται στις μαθησιακές εμπειρίες και δραστηριότητες που οι εκπαιδευόμενοι αναλαμβάνουν επίσημα σε ένα σχολείο. Η επίσημη διάσταση ενός προγράμματος σπουδών καθορίζεται με σαφήνεια σε έγγραφα όπως το αναλυτικό πρόγραμμα, τα περιγράμματα μαθημάτων ή οι επί μέρους ενότητες. Υπάρχει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για τους σχολικούς οργανισμούς, το οποίο ακολουθείται αυστηρά από εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους. Η μη τυπική διάσταση αποτελείται επίσης από προγραμματισμένες μαθησιακές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται σε ένα σχολείο. Οι μη τυπικές διαστάσεις ενός προγράμματος σπουδών είναι επίσης εκ των προτέρων επιλεγμένες και οργανωμένες, αλλά δεν έχουν πολλές διατυπώσεις ως επίσημη διάσταση όσον αφορά στον χρόνο, τον τόπο διεξαγωγής και τον συντονιστή. Δεν λαμβάνουν χώρα απαραίτητα στην τάξη, στην αίθουσα διαλέξεων ή σε κάποιο εργαστήριο και μπορούν να περιλαμβάνουν συλλόγους, παιχνίδια, αθλήματα, δράμα και πολλές άλλες. Συνήθως ορίζονται ως εξωσχολικές δραστηριότητες, που όμως συμβαδίζουν με τις άλλες πτυχές του προγράμματος σπουδών και που είναι εξίσου σημαντικές για την εκπαίδευση των μαθητών όσο και όσες εντάσσονται στην επίσημη διάσταση.

Επιπλέον, το πρόγραμμα σπουδών μπορεί να είναι ακαδημαϊκό ή να βασίζεται σε ικανότητες. Ένα βασικό ζήτημα σχετίζεται με την ισορροπία μεταξύ του ακαδημαϊκού

προγράμματος σπουδών - που εστιάζει σε μεγάλο βαθμό σε συγκεκριμένες γνώσεις αντικειμένων - και ενός πιο ολοκληρωμένου προγράμματος σπουδών - που προωθεί ενεργά την ανάπτυξη ευρύτερων ικανοτήτων, όπως η επίλυση προβλημάτων, η πρωτοβουλία και η δημιουργικότητα. Υπάρχει συχνά μια ένταση μεταξύ της επιθυμίας να επιτευχθούν πολύ άμεσα και μετρήσιμα αποτελέσματα, όπως ο βασικός γραμματισμός και η αριθμητική (ιδιαίτερα στο πλαίσιο της τρέχουσας ανησυχίας για τα μαθησιακά αποτελέσματα) και των ευρύτερων δεξιοτήτων και ικανοτήτων που απαιτούνται από μια σύγχρονη, ευέλικτη οικονομία βασισμένη στη γνώση. Ένα ισορροπημένο πρόγραμμα σπουδών θα επιτύχει και τα δύο, αλλά η επιτυχία απαιτεί υψηλά επίπεδα δεξιοτήτων εκπαιδευτικών, διαφορετικές προσεγγίσεις στην τάξη και σημαντικούς πόρους (DEVCO B4, 2014).

Επιπλέον, διακρίνονται τρεις μορφές του προγράμματος σπουδών, που ο van den Akker (2010) αναφέρει ως 'τυπολογία αναπαραστάσεων'. Η αποσαφήνιση αυτών των μορφών είναι ιδιαίτερα χρήσιμη κατά την προσπάθεια κατανόησης των αλλαγών του προγράμματος σπουδών. Μια κοινή ευρεία διάκριση είναι μεταξύ του «επιδιωκόμενου» (intended curriculum), του «εφαρμοζόμενου» (implemented curriculum), που περιλαμβάνει και το «προσλαμβανόμενο ή αντιληπτό» (perceived curriculum), και του «επιτευχθέντος» (attained curriculum), που περιλαμβάνει και το «υλοποιούμενο» (enacted curriculum) προγράμματος σπουδών, όπως αποτυπώνεται στον πιο κάτω πίνακα.

Πίνακας 1.1 Τυπολογία αναπαραστάσεων του προγράμματος σπουδών

Επιδιωκόμενο	Ιδανικό	Όραμα (λογική ή βασική φιλοσοφία που βασίζεται σε ένα πρόγραμμα σπουδών)
	Επίσημο / Γραπτό	Προθέσεις όπως καθορίζονται σε έγγραφα του προγράμματος σπουδών
Εφαρμοζόμενο	Αντιλαμβανόμενο	Πρόγραμμα σπουδών όπως ερμηνεύεται από τους χρήστες του (ειδικά τους εκπαιδευτικούς)

	Λειτουργικό	Πραγματική διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης
Επιτευχθέν	Βιωματικό	Μαθησιακές εμπειρίες όπως τις αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευόμενοι
	Υλοποιούμενο	Προκύπτοντα μαθησιακά αποτελέσματα των μαθητών

Πηγή: van den Akker, 2010, σελ. 38

Το προβλεπόμενο, προγραμματισμένο, γραπτό ή σχεδιασμένο πρόγραμμα σπουδών καθορίζει τους στόχους του προγράμματος σπουδών, τα μαθησιακά αποτελέσματα ή τα εθνικά πρότυπα που εξηγούν τι πρέπει να γνωρίζουν και να κάνουν οι μαθητές μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών (Bouck, 2008; Clemmons et al., 2022; Nawaz & Ali Akbar, 2022). Οι Kurz, Elliott, Wehby και Smithson (2010) αναφέρουν ότι το επιδιωκόμενο πρόγραμμα σπουδών ορίζεται στα πρότυπα περιεχομένου για ένα συγκεκριμένο μάθημα και επίπεδο τάξης και αποκαλύπτει τους στόχους διδακτικού περιεχομένου για το θεσπιζόμενο πρόγραμμα σπουδών (δηλαδή, ποιο περιεχόμενο πρέπει να καλύπτεται στην τάξη). Για τον λόγο αυτό, το επιδιωκόμενο πρόγραμμα σπουδών αναφέρεται κυρίως στην επιρροή των υπευθύνων χάραξης πολιτικής (van den Akker, 2010). Συνολικά, επομένως, το επιδιωκόμενο ή καθορισμένο πρόγραμμα σπουδών εστιάζει στους στόχους και το περιεχόμενο αυτού που πρόκειται να διδαχθεί, δηλαδή, το πρόγραμμα σπουδών που σχεδιάζεται και εκφράζεται μέσω πλαισίων προγραμμάτων σπουδών και άλλων επίσημων εγγράφων και το οποίο ως επί το πλείστον επιβάλλεται από κεντρικούς φορείς χάραξης πολιτικής.

Το επιδιωκόμενο πρόγραμμα σπουδών σύμφωνα με τους Porter και Smithson (2001) αναφέρεται σε εργαλεία πολιτικής όπως πρότυπα προγράμματος σπουδών, πλαίσια ή κατευθυντήριες γραμμές που περιγράφουν το πρόγραμμα σπουδών που αναμένεται να παραδώσουν οι εκπαιδευτικοί. Αυτά τα εργαλεία πολιτικής διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των χωρών, των περιοχών και των σχολείων. Υπάρχουν δύο σημαντικοί τύποι πληροφοριών που πρέπει να συλλέγονται κατά την εξέταση του προβλεπόμενου προγράμματος σπουδών: α) οι πληροφορίες που συλλέγονται θα πρέπει να

περιλαμβάνουν τη σύνθεση του προγράμματος σπουδών που περιγράφεται στα έγγραφα πολιτικής, β) είναι επίσης σημαντικό να συλλέγονται μέτρα που χαρακτηρίζουν τα ίδια τα έγγραφα πολιτικής. Για παράδειγμα, πόσο συνεπείς είναι οι πολιτικές όσον αφορά τις προσδοκίες του προγράμματος σπουδών, πόσο δεσμευτικές είναι οι πολιτικές για την ένδειξη του περιεχομένου που θα παραδοθεί, πόση εξουσία έχουν οι πολιτικές μεταξύ των εκπαιδευτικών, πόση δύναμη έχουν οι πολιτικές όσον αφορά στις ανταμοιβές για τη συμμόρφωση και τις κυρώσεις για τη μη συμμόρφωση.

Το διδασκόμενο ή προσλαμβανόμενο πρόγραμμα σπουδών είναι ο τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτές μεταφράζουν το επιδιωκόμενο πρόγραμμα σπουδών σε διδασκαλία και αξιολόγηση σε πραγματικά μαθήματα (Clemmons et al., 2022). Σύμφωνα με την Bouck (2008), το προσλαμβανόμενο πρόγραμμα σπουδών είναι αυτό που ουσιαστικά μαθαίνουν οι μαθητές, ως αποτέλεσμα της φοίτησής τους στην τάξη και της αλληλεπίδρασής τους με το επιδιωκόμενο και το διδασκόμενο πρόγραμμα σπουδών. Για αυτόν τον λόγο σχετίζεται ιδιαίτερα με τους εκπαιδευτικούς και τους σχολικούς οργανισμούς (van den Akker, 2010).

Όπως υποστηρίζει η Remillard (2018), οι διαφορετικές παραστάσεις του ίδιου γραπτού προγράμματος σπουδών όχι μόνο θα διαφέρουν ως προς το ύφος, τον ρυθμό και την έμφαση, αλλά είναι πιθανό να διαφέρουν και ως προς την ποιότητα. Αυτή η διακύμανση στην ποιότητα μπορεί να αποδοθεί στην κατανόηση από μέρους του εκπαιδευτικού, στην ικανότητα σύνδεσης με μαθητές ή στη διαχείριση μιας τάξης. Άλλωστε, η ποιότητα της διδασκαλίας σχετίζεται με την ικανότητα των εκπαιδευτικών να ερμηνεύουν, να λαμβάνουν αποφάσεις και να αξιοποιούν τους πόρους που παρέχονται από το πρόγραμμα σπουδών, καθώς σχεδιάζουν και εκτελούν τη διδασκαλία τους.

Τέλος, το επιτευχθέν πρόγραμμα σπουδών είναι το πρόγραμμα σπουδών που αντιλαμβάνονται οι μαθητές ως απάντηση στη διδασκαλία (Clemmons et al., 2022) και για αυτό σχετίζεται με τους μαθητές (van den Akker, 2010). Σύμφωνα με τους Kurz et al. (2010) το υλοποιούμενο πρόγραμμα σπουδών αναφέρεται στο περιεχόμενο της διδασκαλίας που παρέχεται από τους εκπαιδευτικούς και υπογραμμίζει το περιεχόμενο που είχαν την ευκαιρία να μάθουν οι μαθητές. Το υλοποιούμενο πρόγραμμα σπουδών, σύμφωνα με τους Porter και Smithson (2001) αναφέρεται στο πραγματικό περιεχόμενο

του αναλυτικού προγράμματος με το οποίο εμπλέκονται οι μαθητές στην τάξη. Τα επιδιωκόμενα, αξιολογημένα και διδαχθέντα προγράμματα σπουδών είναι σημαντικά στοιχεία του εκπαιδευτικού συστήματος παράδοσης διδασκαλίας, αλλά το μεγαλύτερο μέρος της μάθησης αναμένεται να πραγματοποιηθεί εντός του υλοποιούμενου προγράμματος σπουδών. Ως εκ τούτου, το υλοποιούμενο πρόγραμμα σπουδών είναι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό οποιουδήποτε συστήματος δεικτών προγράμματος σπουδών.

Σύμφωνα με τους Nawaz και Ali Akbar (2022) και την Bouck (2008), το υλοποιούμενο πρόγραμμα σπουδών είναι η λειτουργική εφαρμογή του επιδιωκόμενου προγράμματος σπουδών και αντανακλά τις αποφάσεις που λαμβάνει ο εκπαιδευτικός κατά την εφαρμογή του. Κατά συνέπεια, όπως υποστηρίζει η Bouck (2008), ενσωματώνει επίσημες και ανεπίσημες δραστηριότητες, καθώς και συμπεριφορές στρατηγικές διαχείρισης και πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών. Υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την υλοποίηση του προγράμματος σπουδών, όπως η εθνική εκπαιδευτική πολιτική, τα πρότυπα της χώρας, σχολικοί παράγοντες (π.χ. κουλτούρα σχολείου, φιλοσοφία), τα συμφέροντα των διαφόρων λόμπι. Συνολικά, επομένως, αναφέρεται στην επίσημη μάθηση που βιώνουν οι μαθητές. Αυτό αφορά περισσότερο τους μαθητές, τις γνώσεις και τις προοπτικές που φέρνουν, την ικανότητά τους να μαθαίνουν και την αλληλεπίδρασή τους με το πρόγραμμα σπουδών.

Τέλος, οι Porter και Smithson (2001) προσθέτουν και το αξιολογούμενο πρόγραμμα σπουδών που αντιπροσωπεύεται από τεστ και που διακρίνεται από το επιδιωκόμενο πρόγραμμα σπουδών που αντιπροσωπεύεται από πρότυπα, πλαίσια ή κατευθυντήριες γραμμές προγράμματος σπουδών.

Η εφαρμογή ενός προγράμματος σπουδών είναι μια συνεχής διαδικασία, το προϊόν της οποίας είναι μια σύνθεση από αυτό που επιδιώκεται (προβλεπόμενο πρόγραμμα σπουδών), τι συμβαίνει στην πραγματικότητα (θεσπισμένο πρόγραμμα σπουδών) και πώς αυτό που συμβαίνει επηρεάζει τους εμπλεκόμενους (βιοματικό πρόγραμμα σπουδών). Οι επιθυμητές εκπαιδευτικές εμπειρίες προκύπτουν όταν η αλληλεπίδραση αυτών των τριών προγραμμάτων σπουδών είναι ευέλικτη και εξελισσόμενη (Marsh, 2009). Η δημιουργία συμφραζομένων τα αποτελέσματα του προγράμματος σπουδών είναι ένα τοπικό

φαινόμενο και είναι το αποτέλεσμα ως απόρροια παραγόντων όπως οι στόχοι και οι παιδαγωγικές αξίες του εκπαιδευτικού, τα επίπεδα ικανότητας των μαθητών, οι ανάγκες των μαθητών (Squire et al., 2003). Επιπρόσθετα, ο παιδαγωγικός προσανατολισμός από μέρους των εκπαιδευτικών είναι σημαντικός στην εφαρμογή του προγράμματος σπουδών, όπως και η ανταπόκρισή τους σε εκπαιδευτικά γεγονότα στη συμπεριφορά των μαθητών προς τον μαθησιακό στόχο, καθώς και οι ίδιοι οι μαθησιακοί στόχοι (Voogt, 2010; Faikhamta, 2013). Εκτός των ανωτέρω, έχει βρεθεί στην έρευνα των Vashisth, Wadhwa και Chandra (2021) πως η μη συμμετοχή των γονέων στο πρόγραμμα σπουδών αποτελεί εμπόδιο κατά την εφαρμογή του εν λόγω προγράμματος από μέρους των εκπαιδευτικών.

Σε σχετικά παρόμοιο πλαίσιο, η Remillard (2018) εστιάζει στην εφαρμογή του προγράμματος σπουδών ως προσαρμοστική διαδικασία. Μια προσαρμοστική προοπτική βεβαιώνει ότι οι υποδείξεις του προγράμματος σπουδών αναπτύσσονται σε διάφορες χρονικές φάσεις, από το ιδανικό που υποδεικνύεται από την επίσημη πολιτική, έως το γραπτό, τον σκοπό του εκπαιδευτικού και το θεσπισμένο. Υπό αυτό το πρίσμα, τα σχολικά βιβλία και το εκπαιδευτικό υλικό λειτουργούν ως μεσολαβητές μεταξύ του προβλεπόμενου (επιδιωκόμενο πρόγραμμα σπουδών) και του υλοποιούμενου προγράμματος σπουδών (κόσμος της τάξης). Αντί να εστιάζει στην πιστότητα της εφαρμογής, η έρευνα από αυτή την προοπτική εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο το προϊόν του προγράμματος σπουδών μετασχηματίζονται από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους συγγραφείς σχολικών βιβλίων, τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές και εξετάζει παράγοντες που επηρεάζουν αυτούς τους μετασχηματισμούς.

Οι εκπαιδευτικοί, επομένως, είναι κρίσιμοι φορείς λήψης αποφάσεων σε αυτό το προσαρμοστικό πλαίσιο: λαμβάνουν παίρνουν αποφάσεις σχεδιασμού όταν διαβάζουν το υλικό του προγράμματος σπουδών και τους κινητοποιούν για να προγραμματίσουν ένα μάθημα. Λαμβάνουν επίσης αποφάσεις σχεδιασμού κατά την πραγματοποίηση μαθημάτων. Υπό αυτή τη θεώρηση, η Remillard (2018) κάνει λόγο για τη διδασκαλία ως σχεδιασμό, αλλά και τη χρήση του προγράμματος σπουδών ως μία συμμετοχική διαδικασία, διότι περιλαμβάνει αλληλεπιδράσεις μεταξύ του δασκάλου και του πόρου του προγράμματος σπουδών. Αυτή η άποψη δίνει έμφαση στη διαδραστική και

συναλλακτική φύση αυτής της εργασίας, πλαισιώνοντας τη χρήση του προγράμματος σπουδών ως μια δυναμική και συνεχή σχέση μεταξύ εκπαιδευτικών και πόρων, μια σχέση που διαμορφώνεται τόσο από τον εκπαιδευτικό όσο και από τα χαρακτηριστικά του πόρου. Ενώ ορισμένες απόψεις για τη διδασκαλία και, κυρίως, τη χρήση του προγράμματος σπουδών δίνουν έμφαση στην εφαρμογή ή τη διαμεσολάβηση υπαρχόντων, πλήρως διατυπωμένων πόρων, αυτή η προοπτική πλαισιώνει τη διδασκαλία ως δραστηριότητα σχεδιασμού και τους πόρους σπουδών ως συνεισφέροντες εταίρους στη παραγωγική εργασία

Η πρώτη έρευνα σχετικά με το πρόγραμμα σπουδών επικεντρώθηκε στην «πιστότητα υλοποίησης» ή στις προσπάθειες να γίνει η εφαρμογή όσο το δυνατόν πιο κοντά στις προθέσεις των σχεδιαστών, δηλαδή στην έννοια της ευθυγράμμισης. Ο όρος ‘ευθυγράμμιση’ ορίζεται ως ο βαθμός στον οποίο οι προσδοκίες και οι αξιολογήσεις των μαθητών συμφωνούν και χρησιμεύουν σε συνδυασμό μεταξύ τους για να καθοδηγήσουν το σύστημα ώστε οι μαθητές να μάθουν τι αναμένεται να γνωρίζουν και να κάνουν, αλλά και ως ο βαθμός στον οποίο οι προσδοκίες και οι αξιολογήσεις του προγράμματος σπουδών συμφωνούν και συνεργάζονται για να παρέχουν καθοδήγηση στις προσπάθειες των εκπαιδευτικών να διευκολύνουν την πρόοδο των μαθητών προς τα επιθυμητά ακαδημαϊκά αποτελέσματα. Και οι δύο ορισμοί περιλαμβάνουν «προσδοκίες από το πρόγραμμα σπουδών» που αναφέρονται στα αποτελέσματα ή στα πρότυπα του μαθητή. Είναι το επιδιωκόμενο πρόγραμμα σπουδών (τα πρότυπα) που καθορίζει τόσο τα υλοποιούμενα όσο και τα αξιολογούμενα προγράμματα σπουδών (Seitz, 2017).

Στη βάση αυτή υπάρχουν δύο απόψεις. Η πρώτη υποστηρίζει τη μέτρηση της επιτυχίας της υιοθέτησης του προγράμματος σπουδών με όρους ευθυγράμμισης με το γραπτό πρόγραμμα σπουδών. Το γραπτό πρόγραμμα σπουδών αντιπροσωπεύει μια διδακτική φιλοσοφία που βασίζεται στην έρευνα, σχεδιασμένη να διδάσκει συγκεκριμένο θέμα που υπαγορεύεται από τοπικές, κρατικές και εθνικές εντολές. Η δεύτερη υποστηρίζει το θεσπισμένο πρόγραμμα σπουδών ως «το αναλυτικό πρόγραμμα», δηλαδή ως μια εκδήλωση της σχέσης μεταξύ του εκπαιδευτικού και του κειμένου του γραπτού προγράμματος σπουδών που ενημερώνεται από την εμπειρία των εκπαιδευτικών και τη

μάθηση των μαθητών ως αποτέλεσμα της διδασκαλίας του προγράμματος σπουδών (Kubitskey & Fishman, 2006).

Πολλές μελέτες σχετικά με τη χρήση των υλικών του προγράμματος σπουδών από τους εκπαιδευτικούς επικεντρώνονται στην πιστότητα ή την εγγύτητα του θεσπισμένου προγράμματος σπουδών με αυτό που καθορίζεται στον οδηγό του εκπαιδευτικού (O'Donnell, 2008). Δεν ισχύει όμως ότι όλες οι ερμηνείες ενός γραπτού προγράμματος σπουδών είναι εξίσου έγκυρες (Remillard, 2005). Οι Brown, Pitvorec, Ditto και Kelso (2009) παρέχουν μια προσέγγιση στη μελέτη της χρήσης του προγράμματος σπουδών που διαφοροποιεί την πιστότητα στο γραπτό πρόγραμμα σπουδών από την πιστότητα στις προβλεπόμενες ευκαιρίες μάθησης. Στην περίπτωση αυτή, η αντίληψη της πιστότητας μεταξύ του γραπτού και του υλοποιούμενου προγράμματος σπουδών ευθυγραμμίζεται με τις προβλεπόμενες ευκαιρίες για μάθηση.

Με αναφορά στο υλοποιούμενο πρόγραμμα σπουδών, επισημαίνεται ο βαθμός ευθυγράμμισης που υπάρχει μεταξύ των ερμηνειών του εν λόγω προγράμματος, ως απόρροια της σύγκρισης μεταξύ του αντιλαμβανόμενου προγράμματος και του αρχικού προγράμματος. Ωστόσο, αυτό δεν αναιρεί την ανάγκη υποστήριξης για τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών για τη θέσπιση νέων προγραμμάτων σπουδών. Το Survey of Enacted Curriculum αποτελεί ένα εργαλείο που θεσπίστηκε από τον Porter και τους συνεργάτες του για τη σύγκριση του προβλεπόμενου προγράμματος σπουδών, του θεσπισμένου προγράμματος σπουδών και του αξιολογημένου προγράμματος σπουδών, αλλά δεν λαμβάνει υπόψη τη βασική φιλοσοφία ούτε τις τεχνικές, όπως τα καθήκοντα αξιολόγησης και οι μέθοδοι κρίσης για την εργασία των μαθητών, που απαιτούνται για θεσπιστεί το νέο πρόγραμμα σπουδών (Ross, 2017).

Ενώ ορισμένοι ερευνητές έχουν εξετάσει την ευθυγράμμιση μεταξύ του προβλεπόμενου και του αξιολογούμενου προγράμματος σπουδών ή μεταξύ των υλοποιούμενων και αξιολογούμενων προγραμμάτων σπουδών, άλλοι ερευνητές υποστήριξαν ότι το θεσπισμένο πρόγραμμα σπουδών παρέχει μια εξήγηση για την παρουσία ή την έλλειψη ευθυγράμμισης μεταξύ των προσδοκιών των μαθητών και της αξιολόγησης του προγράμματος σπουδών. Για παράδειγμα, ενώ τα αποτελέσματα αξιολόγησης μπορεί να είναι χαμηλά λόγω παραγόντων του ιστορικού των μαθητών, μπορεί επίσης να είναι

χαμηλά λόγω έλλειψης ευθυγράμμισης μεταξύ των προσδοκιών των μαθητών, του τι διδάχτηκε και του τι αξιολογήθηκε. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να υπάρχει μια ισχυρή και έγκυρη ευθυγράμμιση μεταξύ των προσδοκιών του περιεχομένου που θα μαθευτεί, των γνωστικών δεξιοτήτων που πρέπει να αποκτηθούν, της διδασκαλίας που έχει σχεδιαστεί για να παρέχει στους μαθητές την ευκαιρία να αποκτήσουν τις επιθυμητές γνώσεις και δεξιότητες. Επιπλέον, δεδομένου ενός εκπαιδευτικού συστήματος βασισμένου σε πρότυπα, το οποίο χρησιμοποιείται για να λογοδοτεί τις σχολικές περιφέρειες και τα σχολεία, είναι σημαντικό τα επιδιωκόμενα, υλοποιούμενα και αξιολογημένα προγράμματα σπουδών να ευθυγραμμίζονται για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Πιο συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα μιας μελέτης ευθυγράμμισης θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν α) για τον εντοπισμό περιοχών όπου οι μαθησιακές προσδοκίες μπορεί να χρειαστεί να διευκρινιστούν, έτσι ώστε η εξέλιξη της γνώσης μεταξύ των βαθμίδων να είναι πιο εμφανής, β) για να αποφασιστεί εάν η αναδιάρθρωση μιας αξιολόγησης είναι απαραίτητη ή όχι (McGehee & Griffith, 2001; Anderson, 2002; Seitz, 2017).

Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η έρευνα σχετικά με το υλοποιούμενο πρόγραμμα σπουδών εν τέλει προσανατολίστηκε προς τις προσαρμογές των εκπαιδευτικών σε τοπικά πλαίσια, δηλαδή προς την κατεύθυνση του «πραγματικού» προγράμματος σπουδών, στη βάση του εμπλουτισμού του και της προσαρμογής του από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Σε αυτό το πλαίσιο, όμως, προκειμένου να διατηρηθεί η ακεραιότητα του γραπτού προγράμματος σπουδών, οι προσαρμογές των εκπαιδευτικών στην τάξη πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τις βασικές αρχές του γραπτού προγράμματος σπουδών (Kubitskey & Fishman, 2006).

Σε μία άλλη διάσταση της ευθυγράμμισης αναφέρεται ο Sundberg (2021) εστιάζοντας στην έμφαση του σχεδιασμού των προγραμμάτων σπουδών από μέρους των φορέων χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής στη βάση προτύπων. Τις τελευταίες δεκαετίες τα προγράμματα σπουδών έχουν γίνει στόχοι για τις φιλοδοξίες των πολιτικών να βελτιώσουν την επίτευξη των στόχων και τα αποτελέσματα των εκπαιδευτικών συστημάτων και των σχολείων. Σε διεθνές επίπεδο, έχει προκύψει ένα κίνημα πολιτικής γύρω από τη δημιουργία προγραμμάτων σπουδών που εστιάζονται στα πρότυπα και στα

αποτελέσματα με σκοπό να καθοδηγηθεί η ποιοτική ανάπτυξη των σχολικών δραστηριοτήτων και της διδασκαλίας σε συμφωνία με τα διαθέσιμα διεθνή και εθνικά μέτρα αποτελέσματος και δείκτες ποιότητας. Σε αυτόν τον τύπο δημιουργίας προγράμματος σπουδών δίνεται έμφαση σε σαφείς απαιτήσεις γνώσης («πρότυπα») που μπορούν να αξιολογηθούν σε επίπεδο ατομικό, τάξης, σχολικό και εθνικό. Οι διεθνείς φορείς καθορισμού ατζέντας (π.χ. ΟΟΣΑ) έχουν αποκτήσει αυξημένη επιρροή στις συζητήσεις για τα εθνικά προγράμματα σπουδών σχετικά με τη δομή, την εστίαση και το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών. Επί παραδείγματι, το γεγονός ότι τα αποτελέσματα του προγράμματος PISA επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής και τις σχετικές μεταρρυθμίσεις στο πρόγραμμα σπουδών έχει αναφερθεί σε αρκετές έρευνες (Kirwan, 2015; Prenzel et al., 2015; Nugrahanto & Zuchdi, 2018; Cantley, 2018; AlKaabi et al., 2022).

Ωστόσο, η δημιουργία προγραμμάτων σπουδών που βασίζονται σε πρότυπα σχεδιάζονται σύμφωνα με ένα γραμμικό μοντέλο από πάνω προς τα κάτω με κεντρικά καθορισμένες απαιτήσεις γνώσης (Sundberg, 2011), οδηγώντας σε μία ομοιογένεια στα εκπαιδευτικά συστήματα, ανεξάρτητα από τις διαφορές στις εθνικές αξίες τους (Sjoberg, 2015; Hipkins, 2019). Η ιδέα της ευθυγράμμισης των πολιτικών έχει γίνει κατευθυντήρια αρχή για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε όλο τον κόσμο τις τελευταίες δεκαετίες προκειμένου να ξεπεραστούν τα κενά μεταξύ πολιτικής και πρακτικής (Sundberg, 2011). Από την άλλη πλευρά, όμως, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός πως εθνικές πολιτιστικές και παιδαγωγικές πολιτικές και παραδόσεις επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα προγράμματα σπουδών κατανοούνται, ερμηνεύονται και μεταφράζονται σε διαφορετικές διδακτικές πρακτικές (Sundberg, 2011; Hipkins, 2019). Ως εκ τούτου, τείνει να προωθείται μία 'ισομορφική ιδεολογία', μία ομογενοποίηση της εκπαίδευσης, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη επί μέρους παράγοντες (π.χ. θρησκευτικοί, πολιτιστικοί, ιστορικοί) που επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές δομές, τις πολιτικές, τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις και το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών (Wiseman et al., 2014; Hernández Torrano & Courtney, 2021).

Σε αυτό το πλαίσιο, η συνοχή του προγράμματος σπουδών, ως παράδειγμα ευθυγράμμισης πολιτικής εξετάζεται υπό το πρίσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ του

επιδιωκόμενου και του τοπικά υλοποιούμενου προγράμματος σπουδών. Στη βάση αυτή εντοπίζονται δύο προσεγγίσεις για τις διδακτικές πρακτικές (Sundberg, 2011). Η πρώτη είναι μια συντονιστική προσέγγιση στην οποία οι μεταρρυθμίσεις των προγραμμάτων σπουδών καθοδηγούνται από την επίσημη τυποποίηση. Η συνοχή των προγραμμάτων σπουδών αφορά κυρίως τη σύνδεση του μαθησιακού υλικού, της προετοιμασίας των εκπαιδευτικών, της παρακολούθησης και της επίβλεψης, με τα εθνικά προγράμματα σπουδών, τα οποία με τη σειρά τους προωθούν συγκεκριμένο διδακτικό «ρεπερτόριο». Η δεύτερη, αντίθετα, σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο οι στόχοι, το περιεχόμενο και οι απαιτήσεις γνώσεων και η αξιολόγηση είναι συνεπείς μεταξύ των προβλεπόμενων και των υλοποιούμενων προγραμμάτων σπουδών. Η συνοχή του προγράμματος σπουδών αφορά, από αυτή την προοπτική, τον τρόπο με τον οποίο διάφορες θεσμοθετημένες βασικές ιδέες και υποθέσεις σχετικά με τη γνώση, τη μάθηση και την αξιολόγηση συνδέονται με τα επιδιωκόμενα προγράμματα σπουδών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τη σημασία εκμάθησης ορισμένων δεξιοτήτων μπορεί να επηρεάζει την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι Baltasvias και Kyridis (2020) διερεύνησαν τις αντιλήψεις εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής προσχολικής ηλικίας για το ρόλο τους στην τάξη, αλλά και για τη σημασία της ενσωμάτωσης της διδασκαλίας STEM στην προσχολική εκπαίδευση. Από τα αποτελέσματα της εν λόγω μελέτης βρέθηκε ένα υψηλό ποσοστό συμφωνίας σε σχέση με τις προοπτικές για τη χρησιμότητα των δεξιοτήτων STEM, αλλά σχετικά με τις εφαρμογές STEM οι εκπαιδευτικοί διστάζουν να απαντήσουν με απόλυτη βεβαιότητα, κάτι που εν μέρει οφείλεται στην έλλειψη κατάλληλης και επαρκούς εκπαίδευσης.

Οι Sofou και Tsafos (2009) εξέτασαν τις οπτικές Ελλήνων εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας για το νέο πρόγραμμα σπουδών που εισήχθη το 2003 και την εφαρμογή του, καθώς και τον βαθμό στον οποίο το νέο πρόγραμμα σπουδών έχει επηρεάσει τις προσχολικές πρακτικές. Με βάση τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι το πρόγραμμα σπουδών στην προσχολική εκπαίδευση είναι απαραίτητο για τη θέσπιση κοινών στόχων και οραμάτων που επιτρέπουν την αύξηση της επικοινωνίας με τους συναδέλφους τους και με τους γονείς. Σχεδόν όλοι οι

συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται το πρόγραμμα σπουδών ως ανοιχτό και αρκετά ευέλικτο ώστε να προσαρμόζεται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών και στο εργασιακό περιβάλλον των δασκάλων. Σε μεγάλο βαθμό, η βάση της σκέψης και της πρακτικής τους είναι ο προαναφερόμενος Οδηγός Εκπαιδευτικών Προσχολικής ηλικίας, ένα έγγραφο που αποτελεί μια ερμηνεία του νέου πλαισίου προγράμματος σπουδών προσχολικής ηλικίας που προσπαθεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ θεωρίας και πράξης. Η έλλειψη κατάλληλης καθοδήγησης και επαγγελματικής εξέλιξης για την εργασία με το νέο πλαίσιο προγράμματος σπουδών, εξηγεί εν μέρει αυτό το αποτέλεσμα: λόγω της έλλειψης κατάλληλης επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, ο Οδηγός θεωρείται από τους εκπαιδευτικούς ως εγχειρίδιο. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του νέου προγράμματος σπουδών, δηλαδή η διαθεματική προσέγγιση της μάθησης, ακόμη και μια ασαφής και δυσνόητη έννοια από ορισμένους εκπαιδευτικούς, θεωρήθηκε από αρκετούς ως θετική και κατάλληλη για την προσχολική εκπαίδευση. Περαιτέρω, διαπιστώθηκε οι επίσημες απόψεις σχετικά με το πρόγραμμα σπουδών ρυθμίζουν την πρακτική των εκπαιδευτικών αλλάζοντας τον τρόπο με τον οποίο αποφασίζουν το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών. Έτσι, αρκετοί εκπαιδευτικοί υιοθετούν το επίσημο μοντέλο του νέου περιεχομένου του αναλυτικού προγράμματος προσχολικής ηλικίας ως ένα μοντέλο που υποστηρίζει τόσο το περιεχόμενο σχολικών περιοχών μάθησης όσο και τον λόγο της διαθεματικής προσέγγισης της μάθησης. Από την άλλη πλευρά, όμως, διαπιστώθηκε ότι παραλλαγές στις ερμηνείες των εκπαιδευτικών για το πρόγραμμα σπουδών φάνηκε να διαμορφώνονται από παραμέτρους όπως τα χρόνια εμπειρίας στην τάξη.

Σε μία άλλη μελέτη που στόχο είχε να καταδείξει την επίδραση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών στο υλοποιούμενο πρόγραμμα σπουδών, οι Konokman et al. (2017) διερεύνησαν τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις ικανότητες ανάπτυξης του προγράμματος σπουδών, προσδιορίζοντας παράλληλα εάν οι αντιλήψεις τους διαφέρουν ανάλογα με το φύλο, τον κλάδο τους, τα έτη προϋπηρεσίας και το εκπαιδευτικό τους επίπεδο. Τα ευρήματα της στατιστικής ανάλυσης υπογράμμισαν πως συχνά οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται ότι δεν έχουν την ικανότητα να αναπτύξουν το πρόγραμμα σπουδών, με τις αντιλήψεις τους να διαφέρουν ως προς τον κλάδο τους.

Η μελέτη του Ntumi (2016) διερεύνησε τις μεθόδους διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται από εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας στη Μητρόπολη του Cape Coast προκειμένου να προσδιορίσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν κατά την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών. Με βάση τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας δεν κατανοούν το πρόγραμμα σπουδών, δεν έχουν αρκετό διδακτικό και μαθησιακό υλικό για να εφαρμόσουν το πρόγραμμα σπουδών, ενώ τέλος δεν υπάρχει συμμετοχή των γονέων. Ένα ακόμη εύρημα αυτής της έρευνας ήταν ότι οι εκπαιδευτικοί, το διδακτικό και μαθησιακό υλικό είναι οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν την εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος της προσχολικής ηλικίας.

Οι Kurz et al. (2010) εξέτασαν το περιεχόμενο του προγραμματισμένου και υλοποιούμενου προγράμματος σπουδών μαθηματικών μέσα από τις απόψεις εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής και την ευθυγράμμιση των προγραμμάτων σπουδών με τα κρατικά πρότυπα. Η σχέση μεταξύ ευθυγράμμισης και επίδοσης των μαθητών αναλύθηκε για τρεις διαμορφωτικές αξιολογήσεις και το αντίστοιχο κρατικό τεστ σε ένα σχολικό έτος. Με βάση τα ευρήματα της έρευνας καταδείχθηκε ότι η ευθυγράμμιση για το προγραμματισμένο και υλοποιούμενο πρόγραμμα σπουδών με τα κρατικά πρότυπα ήταν χαμηλή χωρίς σημαντικές διαφορές μεταξύ των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής εκπαίδευσης. Το ενδιαφέρον σε αυτήν την έρευνα είναι η ενσωμάτωση του αξιολογούμενου προγράμματος σπουδών, το οποίο αναφέρεται στο περιεχόμενο που μετράται με τις αξιολογήσεις των μαθητών και αποκαλύπτει τους τομείς περιεχομένου στους οποίους αξιολογείται η επίδοση των μαθητών. Στην περίπτωση αυτών των τριών μορφών προγράμματος σπουδών (προγραμματισμένο, υλοποιούμενο και αξιολογούμενο) η ευθυγράμμιση αναφέρεται στο επίπεδο συμφωνίας μεταξύ αυτών των προγραμμάτων σπουδών (δηλαδή, επικάλυψη περιεχομένου) και στον βαθμό στον οποίο εξυπηρετούν το ένα με το άλλο για να διευκολύνουν τη μάθηση των μαθητών.

Σε παρόμοιο πλαίσιο εντάσσεται και η έρευνα της Seitz (2017), καθώς εξέτασε την ευθυγράμμιση του προγράμματος σπουδών μεταξύ των προβλεπόμενων, των θεσπισμένων και των αξιολογούμενων προγραμμάτων σπουδών στο μάθημα των μαθηματικών σε δύο τομείς: περιεχόμενο/λειτουργίες και γνωστικές διαδικασίες. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι η ευθυγράμμιση του προγράμματος σπουδών μεταξύ των

προβλεπόμενων, θεσπισμένων και αξιολογούμενων προγραμμάτων σπουδών για το περιεχόμενο/πράξεις των μαθηματικών ήταν υψηλή (97% ευθυγράμμιση). Αντίθετα, η ευθυγράμμιση του προγράμματος σπουδών μεταξύ των προβλεπόμενων, θεσπισμένων και αξιολογούμενων προγραμμάτων σπουδών για τις γνωστικές διαδικασίες ήταν χαμηλή (7,3% ευθυγράμμιση). Η υψηλή ευθυγράμμιση για περιεχόμενο/λειτουργίες δεν προκαλεί έκπληξη δεδομένου ότι οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διδάξουν συγκεκριμένους στόχους που βρίσκονται στο πρόγραμμα σπουδών με βάση τις προσδοκίες των μαθητών. Σε αντίθεση με το περιεχόμενο/λειτουργίες, το πρόγραμμα σπουδών δεν προσδιορίζει τη γνωστική διαδικασία που είναι απαραίτητη για την απόκτηση του επιπέδου μάθησης που προορίζεται για το περιεχόμενο και τη λειτουργία που αναφέρονται σε καθεμία από τις προσδοκίες του μαθητή. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί έτειναν να συγκεντρώνουν τη διδασκαλία τους στα κατώτερα γνωστικά επίπεδα.

Σε έρευνα των Al-husban και Akkari (2021) σε εκπαιδευτικούς του μαθήματος της Αγγλικής γλώσσας στην Ιορδανία, στόχος ήταν να διερευνηθεί η αντίληψή τους για το θεσπισμένο πρόγραμμα σπουδών, την κατάσταση του προβλεπόμενου προγράμματος σπουδών και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών. Βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας, υπάρχει μία λανθασμένη ευθυγράμμιση μεταξύ του προβλεπόμενου προγράμματος σπουδών και του υλοποιούμενου προγράμματος σπουδών. Οι συμμετέχοντες συνέχισαν να διδάσκουν με τρόπο που δεν συνάδει με τις μεταρρυθμίσεις του προγράμματος σπουδών και οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν αρκετές προκλήσεις που τους ανάγκασαν εν τέλει να διδάξουν με παραδοσιακό τρόπο.

Η μελέτη των Nawaz και Ali Akbar (2022) διερεύνησε το χάσμα μεταξύ του επιδιωκόμενου προγράμματος σπουδών και του θεσμοθετημένου προγράμματος σπουδών σχετικά με τη διαμορφωτική αξιολόγηση, μέσω των απόψεων εκπαιδευτικών δημοσίων σχολικών μονάδων (N=361). Τα αποτελέσματα της μελέτης κατέδειξαν την ύπαρξη ενός χάσματος μεταξύ των προβλεπόμενων και των θεσπισμένων τεχνικών διαμορφωτικής αξιολόγησης του εθνικού προγράμματος σπουδών.

Οι Looi et al. (2010) διερεύνησαν μέσω παρατήρησης της τάξης πώς τέσσερις εκπαιδευτικοί εφάρμοσαν το ίδιο σχέδιο μαθήματος φυσικών επιστημών στη βάση του

προγράμματος σπουδών, καθώς κάθε εκπαιδευτικός προσάρμοσε το σχέδιο για να επικεντρωθεί σε διαφορετικές πτυχές της εκμάθησης των φυσικών επιστημών που ήταν σύμφωνες με τον γνωσιολογικό προσανατολισμό και τις παιδαγωγικές τους πεποιθήσεις και με βάση αυτό που ο καθένας πίστευε ότι ήταν σχετικό με το επίπεδο ικανοτήτων της τάξης του. Διαπιστώθηκαν διαφορές ως προς τον παιδαγωγικό προσανατολισμό των εκπαιδευτικών, ο οποίος με τη σειρά του επηρεάζεται από τον από τον γνωσιολογικό προσανατολισμό και τις παιδαγωγικές πεποιθήσεις του εκπαιδευτικού. Αυτές οι διαφορές οδήγησαν σε διαφορετική εστίαση τόσο προς τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας (περισσότερη διδασκαλία καθοδηγούμενη από τον εκπαιδευτικό) όσο και προς τις κονστрукτιβιστικές στρατηγικές (περισσότερο μαθητοκεντρική διδασκαλία). Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι με διαφορετικούς παιδαγωγικούς προσανατολισμούς, οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την ενσωμάτωση της τεχνολογίας στη διδασκαλία των φυσικών επιστημών διέφεραν και ιδίως ως προς τον τρόπο ενσωμάτωσης της τεχνολογίας στη διδασκαλία στην τάξη (στρατηγικές καθοδηγούμενες από τον εκπαιδευτικό / στρατηγικές με επίκεντρο τον μαθητή). Τέλος, διαπιστώθηκαν διαφορές μεταξύ της αλληλεπίδρασης των εκπαιδευτικών με τους μαθητές και συγκεκριμένα στις μεθόδους που παρείχε ο κάθε εκπαιδευτικός για να μεσολαβήσει στη μάθηση των μαθητών, όπως σενάρια, προτροπές, διερευνητικές ερωτήσεις. Συνολικά, επομένως, εξάγεται το συμπέρασμα πως οι εκπαιδευτικοί προσδιόρισαν το πρόγραμμα σπουδών με βάση τις πεποιθήσεις και τους στόχους τους, τις αντιλήψεις τους για τις ανάγκες και τα επίπεδα ικανοτήτων των μαθητών και το περιεχόμενο και τις παιδαγωγικές τους γνώσεις.

Η ευθυγράμμιση του επιδιωκόμενου, εφαρμοζόμενου και υλοποιημένου προγράμματος σπουδών σε σχέση με την πρακτική εργασία στο μάθημα της βιολογίας μέσα από το πρίσμα της ερμηνείας του προγράμματος σπουδών από τους εκπαιδευτικούς είναι ο στόχος της μελέτης των Phaeton και Stears (2017). Με βάση τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκε μία εσφαλμένη ευθυγράμμιση μεταξύ του επιδιωκόμενου και του εφαρμοσμένου προγράμματος σπουδών που προκαλείται από την παρερμηνεία των εκπαιδευτικών του προβλεπόμενου προγράμματος σπουδών. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε πως οι εκπαιδευτικοί δεν είχαν γνώση των δεξιοτήτων διαδικασίας επιστήμης και δεν μπορούσαν να τις ερμηνεύσουν από τα έγγραφα του προγράμματος σπουδών. Ερμήνευαν το πρόγραμμα σπουδών μέσω των εξετάσεων και δεν ήταν

πρόθυμοι να ασχοληθούν με το πρόγραμμα σπουδών για να κατανοήσουν τους στόχους για την πρακτική εργασία. Ο κακός σχεδιασμός του προγράμματος σπουδών συνέβαλε σε αυτήν την έλλειψη προθυμίας. Αυτή η εσφαλμένη ευθυγράμμιση έχει επιπτώσεις στον σχεδιασμό και την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών.

Ο Sundberg (2011) χρησιμοποιεί τις δύο διδακτικές προσεγγίσεις της συνοχής του προγράμματος σπουδών που αναφέρθηκαν παραπάνω για να εξετάσει στην περίπτωση τεσσάρων σχολείων (με διαφορετικές επιδόσεις και διαφορές στο κοινωνικοοικονομικό και εθνοτικό υπόβαθρο στη σύνθεση των μαθητών) τη σουηδική μεταρρύθμιση του προγράμματος σπουδών που βασίζεται σε πρότυπα και απαιτήσεις γνώσεων, προκειμένου να ληφθούν μετρήσιμα αποτελέσματα και δείκτες απόδοσης, ενώ παράλληλα τα πρότυπα είναι προσαρμοσμένα στα κριτήρια βαθμολόγησης. Από τη μελέτη καταδείχθηκε ότι το πρότυπο επικοινωνίας και οι δραστηριότητες των μαθητών και των εκπαιδευτικών αλλάζουν ανάλογα με τη φάση της εργασίας στην οποία βρίσκονται σε κάθε χρονική στιγμή. Με βάση το προβλεπόμενο περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών, οι εκπαιδευτικοί γράφουν θέματα και εργασίες προγράμματος σπουδών που συνήθως δεν αφορούν απλώς μεμονωμένα θέματα και εκτείνονται σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Οι αποφάσεις των εκπαιδευτικών για το πρόγραμμα σπουδών σχετικά με το σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση αυτών των θεμάτων είναι σημαντικές επειδή υποδεικνύουν την αλληλεπίδραση με διάφορους παράγοντες πλαισίου, την επαγγελματική εμπειρία και τις ανάγκες των μαθητών. Τέλος, ένα ενδιαφέρον εύρημα αυτής της μελέτης ήταν ο προσδιορισμός τριών διαφορετικών αναλυτικών επιπέδων για τη διερεύνηση της συνοχής του προγράμματος σπουδών

α) Συνοχή του προγράμματος σπουδών πρώτης τάξης: αφορά τη διδασκαλία στην τάξη. Σημαίνει ότι η διδασκαλία συνδέει τις δραστηριότητες της τάξης με τις ζωές των μαθητών και ότι η διδασκαλία και η αξιολόγηση αντιστοιχούν στους στόχους με κατανοητό τρόπο για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, ότι υπάρχει πραγματική σύνδεση μεταξύ του επιδιωκόμενου προγράμματος σπουδών, των συνολικών στόχων, του περιεχομένου, της αξιολόγησης και των διδακτική συνάντηση των μαθητών.

β) Συνοχή του προγράμματος σπουδών δεύτερης τάξης: αφορά τη συνέπεια μεταξύ των στόχων του τοπικού σχολείου και της παιδαγωγικής προσέγγισης του εκπαιδευτικού και

του τι πραγματικά συμβαίνει στις τάξεις. Αναδεικνύει τη σημασία της τοπικής θέσπισης και κατανόησης μεταξύ των επαγγελματιών για τη μετάφραση των προβλεπόμενων προγραμμάτων σπουδών σε πρακτικές παιδαγωγικής και διδασκαλίας. Η συνοχή του προγράμματος σπουδών σημαίνει ότι οι παιδαγωγικές ιδέες του σχολείου (τοπικό πρόγραμμα σπουδών) και οι δραστηριότητες στην τάξη συνδέονται με σκόπιμο τρόπο, δηλαδή όχι μόνο συντονισμένα αλλά ερμηνεύονται, συζητούνται και εφαρμόζονται συλλογικά.

γ) Συνοχή του προγράμματος σπουδών τρίτης τάξης: σημαίνει ότι υπάρχει συνοχή στην αλυσίδα λήψης αποφάσεων από το πλαίσιο της πρακτικής διδασκαλίας στην τάξη έως το επίπεδο του σχολείου και των διευθυντών σε επίπεδο περιφέρειας και εθνικού επιπέδου, θέτοντας προϋποθέσεις για τη θέσπιση του προγράμματος σπουδών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Μέθοδος

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι η ποιοτική. Η ποιοτική μέθοδος ορίζεται ως εξής:

«Η ποιοτική έρευνα είναι μια πλαισιοθετημένη δραστηριότητα (situated activity), η οποία τοποθετεί τον παρατηρητή στον κόσμο. Αυτή συνίσταται σε ένα σύνολο ερμηνευτικών και υλικών πρακτικών, οι οποίες κάνουν τον κόσμο ορατό. Αυτές οι πρακτικές μετασχηματίζουν τον κόσμο. Μετατρέπουν τον κόσμο σε μια σειρά από αναπαραστάσεις του εαυτού, συμπεριλαμβανομένων των σημειώσεων πεδίου, των συνεντεύξεων, των συνομιλιών, των φωτογραφιών, των μαγνητοφωνήσεων και των σημειώσεων σε ημερολόγια. Σε αυτό το επίπεδο, η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει μια ερμηνευτική, νατουραλιστική προσέγγιση στον κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι οι ποιοτικοί ερευνητές μελετούν τα πράγματα στο φυσικό τους πλαίσιο, επιχειρώντας να δώσουν νόημα ή να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα με όρους των νοημάτων που οι άνθρωποι δίνουν σε αυτά» (Ισαρη & Πουρκός, 2015, σελ. 12).

Η ποιοτική μέθοδος έρευνας επιλέχθηκε διότι στοχεύει στη σύλληψη, κατανόηση και αναπαράσταση των αντιλήψεων και των νοημάτων των συμμετεχόντων, που αποδίδονται στα δικά τους λόγια, προερχόμενα από τις εμπειρίες τους (Ισαρη & Πουρκός, 2015; Ruona, 2005), και λαμβάνοντας υπόψη το ευρύτερο οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο δραστηριοποιούνται (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008; Bryman, 2004). Η ποιοτική έρευνα εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο θέμα και στοχεύει στη δημιουργία θεωρίας από την έρευνα που διεξάγεται σε διάφορους συμμετέχοντες (Greener, 2008; Given, 2008) και με τον τρόπο αυτόν μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία και απόκτηση νέας γνώσης (Tong et al., 2007).

Ένα ακόμη σημαντικό χαρακτηριστικό της ποιοτικής μεθόδου έρευνας είναι ο ανακατασκευαστικός (reconstructive) χαρακτήρας της, κάτι το οποίο σημαίνει πως η ερευνήτρια καλείται να κατανοήσει και να ερμηνεύσει τον τρόπο με τον οποίον οι συμμετέχοντες στην έρευνα διαμορφώνουν το νόημα των εμπειριών τους (Τσιώλης, 2015). Αυτό, ωστόσο, οδηγεί και σε ένα ακόμη χαρακτηριστικό αυτής της μεθόδου έρευνας, που παράλληλα αποτελεί και μειονέκτημα αυτής, που είναι ο υψηλός βαθμός υποκειμενικότητας στην ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

3.2 Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Η προσωπική εις βάθος δομημένη συνέντευξη χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων. Το συγκεκριμένο μεθοδολογικό εργαλείο επιλέχθηκε καθώς παρέχει τη δυνατότητα στην ερευνήτρια να διερευνήσει το νόημα που αποδίδουν οι συμμετέχοντες στις απόψεις και τις εμπειρίες τους (Tong et al., 2007). Είναι μια διαδικασία που επιτρέπει στην ερευνήτρια να συλλέξει πληροφορίες και δεδομένα μέσα από την ανάλυση της ομιλίας των συμμετεχόντων. Επιτρέπει την ερμηνεία του τρόπου με τον οποίο οι συμμετέχοντες δίνουν νόημα σε συγκεκριμένες καταστάσεις, με βάση το ευρύτερο περιβάλλον και κυρίως τις εμπειρίες και τις πεποιθήσεις τους (Greener, 2008; Given, 2008). Όπως υποστηρίζεται από την Κεδράκα (2008, σελ. 1):

«Η συνέντευξη είναι μια διαδικασία που επιτρέπει στον ερευνητή να αντλήσει πληροφορίες και δεδομένα μέσα από την ανάλυση του λόγου

επιλεγμένων αλλά χαρακτηριστικών περιπτώσεων. Είναι ένα ερευνητικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται ως μέσο συλλογής πληροφοριών, ελέγχου και ερμηνείας των ερευνητικών ερωτημάτων μιας έρευνας. Οι συνεντεύξεις «φωτίζουν», δηλαδή επιτρέπουν την πρόσβαση στον τρόπο που βλέπουν οι άλλοι τα πράγματα, στις σκέψεις τους, στις στάσεις και τις απόψεις που κρύβονται πίσω από τη συμπεριφορά τους. Μια συνέντευξη μπορεί, ωστόσο, να είναι και το μέσο για τη βαθύτερη εξέταση των κινήτρων των ερωτώμενων για τους λόγους, που απάντησαν με τον συγκεκριμένο τρόπο».

Ο οδηγός συνέντευξης χωρίστηκε σε τρεις ομάδες. Η πρώτη ομάδα στόχο είχε να εξετάσει τις απόψεις των συμμετεχόντων για το πώς οργανώνουν το μάθημα και ποια στοιχεία-υλικά χρησιμοποιούν προς αυτόν τον σκοπό. Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων στόχο είχε να διερευνήσει συνολικά τις απόψεις των συμμετεχόντων για το νέο πρόγραμμα σπουδών στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. Η τελευταία ομάδα ερωτήσεων στόχευε στη διερεύνηση των απόψεων των συμμετεχόντων σχετικά με την εφαρμογή του νέου αναλυτικού προγράμματος.

3.3 Δείγμα της έρευνας

Το δείγμα επιλέχθηκε στη βάση της δειγματοληψίας ευκολίας. Αυτό σημαίνει ότι το δείγμα επιλέχθηκε με βάση την πρόσβαση της ερευνήτριας σε αυτό, καθώς και την επιθυμία συμμετοχής των νηπιαγωγών στην έρευνα. Το δείγμα στην ποιοτική έρευνα δεν απαιτείται να είναι μεγάλο καθώς θα πρέπει να βασίζεται σε ένα δείγμα ερωτηθέντων που έχει τα κατάλληλα χαρακτηριστικά, ώστε να δώσει απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα, χωρίς να υπάρχει ο απώτερος στόχος της γενίκευσης των αποτελεσμάτων (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν εννέα νηπιαγωγοί. Ο πιο κάτω πίνακας παρουσιάζει τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Πίνακας 3.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά ερωτηθέντων

		Συχνότητα
Φύλο	Γυναίκα	9
Ειδικότητα	ΠΕ 60 νηπιαγωγών	9
Σπουδές	Μεταπτυχιακό	6
	Διδακτορικό	3
Χρόνια υπηρεσίας	0-5	2
	6-10	1
	11-15	1
	16 και άνω	5
Χρόνια υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος	0	5
	1	4
Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος	0	5
	0-1 (3 μήνες)	1
	1	3

3.4 Ανάλυση δεδομένων

Η θεματική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση των δεδομένων. Η θεματική ανάλυση «είναι μια μέθοδος εντοπισμού, περιγραφής, αναφοράς και «θεματοποίησης» επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων, δηλαδή «θεμάτων» τα οποία προκύπτουν από τα ερευνητικά δεδομένα» (Ισαρη και Πουρκός, 2015, σελ. 116). Συνεπώς, συνίσταται στη συστηματική αναγνώριση, οργάνωση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος εντός ενός συνόλου δεδομένων (Τσιώλης, 2015). Τα βήματα που ακολουθούνται για την ανάλυση των δεδομένων στη βάση της θεματικής ανάλυσης είναι (Ισαρη & Πουρκός, 2015; Τσιώλης, 2015): α) εντοπισμός αποσπασμάτων που

εμπεριέχουν πληροφορίες, β) κωδικοποίηση, γ) μετάβαση από τους κωδικούς στα θέματα, δ) συγγραφή των ευρημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Κωδικοί και θέματα

Κατηγορία	Υποκατηγορία
A. Οργάνωση μαθήματος	A1. Υπόβαθρο οργάνωσης μαθήματος
	A2. Εκπαιδευτικές τεχνικές
	A3. Υλικά
B. Απόψεις νηπιαγωγών για το νέο πρόγραμμα σπουδών με έμφαση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»	B1α. Γενική εκτίμηση-αρνητικές απόψεις B1β. Γενική εκτίμηση-θετικές απόψεις
	B2. Διαφοροποίηση νέου προγράμματος σπουδών από το υφιστάμενο
	B3. Στοιχεία προσδιοριστικά της φυσιογνωμίας του νέου προγράμματος σπουδών στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία
	B4. Γενικός χαρακτήρας του νέου προγράμματος σπουδών
	B5. Επί μέρους χαρακτηριστικά του νέου προγράμματος σπουδών στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»

	B6. Συμβολή του νέου προγράμματος σπουδών στην οργάνωση της διδασκαλίας στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία
	B7. Διατύπωση προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων και ένταξη μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες
	B8. Περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»
	B9. Διάταξη ενοτήτων
	B10. Μαθητοκεντρικός χαρακτήρας του νέου προγράμματος σπουδών
Γ. Εφαρμογή του νέου αναλυτικού προγράμματος	Γ1. Προηγούμενη εμπειρία
	Γ2. Δυσκολίες εφαρμογής
	Γ4. Προτάσεις βελτίωσης του νέου προγράμματος σπουδών
	Γ3. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών

4.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων

A. Οργάνωση μαθήματος

A1. Υπόβαθρο οργάνωσης μαθήματος

Με βάση τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, τα ενδιαφέροντα των ιδίων των μαθητών σε συνδυασμό με τις ανάγκες τους είναι ένας βασικός παράγοντας στον οποίον βασίζονται οι νηπιαγωγοί για την οργάνωση του μαθήματος (Σ2, Σ3, Σ5, Σ6, Σ7, Σ8). Είναι χαρακτηριστική η εξής δήλωση:

«Κάθε μέρα οργανώνω το μάθημα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και σύμφωνα με το θέμα που θέλω να ασχοληθώ. Προσπαθώ να το προσαρμόζω στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Εάν μου πουν κάτι τα παιδιά θα το σημειώσω και θα ασχοληθώ με αυτό» (Σ2)

Τα βιώματα των παιδιών είναι ένας ακόμη παράγοντας που αναφέρθηκε από ορισμένους ερωτηθέντες (Σ4).

«Στο νηπιαγωγείο συνήθως λειτουργούμε με τα βιώματα των παιδιών» (Σ4)

«Λοιπόν εγώ γενικά μου αρέσει να πειραματίζομαι και να παίζω με τα παιδιά. Έχω κάποια πράγματα στο μυαλό μου γιατί μετά από τόσα χρόνια δεν χρειάζομαι προετοιμασία. Έχω κάθε μέρα και ένα ερωτηματικό γιατί τα παιδιά βγάζουν και κάτι καινούργιο δηλαδή μπορεί να υπάρχει κάποιο ερέθισμα από τα παιδιά και να κάνω κάποια δραστηριότητα πάνω σε αυτό. Λειτουργούμε πάντα μαζί και μαθαίνουμε μαζί» (Σ5)

Το περιεχόμενο της διδασκαλίας βασίζεται επίσης και στον μηνιαίο / ετήσιο προγραμματισμό, σύμφωνα με τις απαντήσεις ορισμένων ερωτηθέντων (Σ1, Σ3, Σ4, Σ5, Σ6, Σ8)

«Γίνεται ο ετήσιος προγραμματισμός ως οφείλουμε να τον κάνουμε και ακλουθούμε αυτήν την πορεία αλλά από εκεί και πέρα αυτό αλλάζει. Μπορεί να τροποποιηθεί το πρόγραμμα» (Σ4)

Συνολικά, επομένως, διαπιστώνεται πως οι νηπιαγωγοί για τον σχεδιασμό του μαθήματος χρησιμοποιούν τόσο δασκαλοκεντρικές, όσο και μαθητοκεντρικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με την απάντηση μίας εκ των συμμετεχόντων:

«Η οργάνωση και ο σχεδιασμός της διδασκαλίας απαντά στα ερωτήματα τι διδάσκω και γιατί το διδάσκω, ποιόν διδάσκω και πώς το διδάσκω. Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας περιλαμβάνει την επιλογή και μελέτη του περιεχομένου της διδασκαλίας, τον εντοπισμό των βασικών εννοιών, τη χρήση της βιβλιογραφίας, οι δυσκολίες μάθησης, η επιλογή της μορφής της μάθησης (βιωματική, ομαδοσυνεργατική) η διερεύνηση των μαθησιακών δυσκολιών, η ανάλυση των εκπαιδευτικών αναγκών, προσδιορισμός των διδακτικών στόχων, ο σχεδιασμός του περιεχομένου και της μεθοδολογίας, ο χειρισμός του χρόνου, η εξασφάλιση των υλικοτεχνικών συνθηκών» (Σ1)

A2. Εκπαιδευτικές τεχνικές

Ο καταγισμός ιδεών (Σ1, Σ9), η χιονοστιβάδα, η συζήτηση, οι ερωτήσεις -απαντήσεις, οι ομαδικές εργασίες, το παίξιμο ρόλων (Σ1), αλλά και οι διαθεματικές προσεγγίσεις (Σ7) είναι εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται από τους ερωτηθέντες.

A3. Υλικά

Αναφορικά με τα στοιχεία-υλικά που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί, καταδείχθηκαν τα εξής: υπολογιστής, παραμύθια, βιβλία ή άλλο εποπτικό υλικό όπως χάρτες, πίνακες αναφοράς (Σ3), οπτικοακουστικό υλικό του σχολείου και σε ατομικό υλικό (Σ7), υλικό από το διαδίκτυο (Σ7, Σ8, Σ9), βιβλία από τη σχολή (Σ8).

B. Απόψεις νηπιαγωγών για το νέο πρόγραμμα σπουδών

B1a. Γενική εκτίμηση-αρνητικές απόψεις

Το νέο πρόγραμμα σπουδών αναφέρθηκε ότι είναι αρκετά σύνθετο και δυσνόητο στη βάση της δόμησής του και του τρόπου γραφής του (Σ6). Επίσης, αναφέρθηκε πως «δεν έχει κάποιες σημαντικές αλλαγές σε ότι έχει σχέση με το έργο στο νηπιαγωγείο στα παιδιά. Στα παιδιά δεν υπάρχει κάποια αλλαγή. Η αλλαγή φαίνεται κυρίως στην οργάνωση των δραστηριοτήτων από τους εκπαιδευτικούς. Το αποτέλεσμα δηλαδή στα παιδιά είναι το ίδιο δεν θεωρώ ότι έχει αλλάξει κάτι» (Σ8). Επιπρόσθετα μειονεκτήματα που αναφέρθηκαν είναι η έλλειψη ευελιξίας ώστε να ανταποκρίνεται σε όλα τα παιδιά (κυρίως στη βάση του τύπου διαμονής τους), το γεγονός πως εστιάζει υπερβολικά στις

φυσικές επιστήμες, καθώς και ότι δεν επιτρέπει σε μεγάλο βαθμό τον αυθορμητισμό, καθώς είναι περισσότερο δασκαλοκεντρικό (Σ9). Ως προς το τελευταίο στοιχείο κρίνεται απαραίτητη η τεκμηρίωση αυτής της άποψης, που έχει ως εξής:

«Το νέο πρόγραμμα σπουδών και κυρίως τα πέντε Ε είναι μία μέθοδος που αναφέρεται στις φυσικές επιστήμες. Το νηπιαγωγείο δεν δουλεύει μόνο τις φυσικές επιστήμες και την εξερεύνηση. Το νέο πρόγραμμα σπουδών θεωρώ ότι έχει κάποια κομμάτια πολύ ενδιαφέροντα και σε κάποια άλλα ξεχνάει τη φυσιολογία του νηπιαγωγείου. Μου δίνει αυτή την εντύπωση, ότι είναι αλλού προσανατολισμένα. Επίσης δεν λαμβάνει υπόψιν το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών. Το πρόγραμμα μπορεί κάποιος να το δουλέψει σε παιδιά της πόλης. Ευτυχώς που έχουμε την ευελιξία να το προσαρμόσουμε. Επίσης το να φτιάξεις ένα σενάριο προκαταβολικά, έχει πολλές πιθανότητες να αποτύχει. Πολλά παιδιά ίσως να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν. Αυτό είναι πρόβλημα στο νηπιαγωγείο. Δεν λειτουργούμε έτσι, όπως στο δημοτικό που τα παιδιά έχουν δυνατότητες. Σε γενικές γραμμές μπορώ να πω ότι το νέο πρόγραμμα σπουδών δεν έχει την ευελιξία που πρέπει για κάποια παιδιά. Εμείς στο νηπιαγωγείο μπορούμε να ασχοληθούμε με κάτι, το οποίο ενδιαφέρει τα παιδιά. Αυτό το αυθόρμητο και αυτό το καθημερινά, το νέο πρόγραμμα σπουδών το πετάει απέξω. Με το νέο πρόγραμμα σπουδών φεύγει ο αυθορμητισμός του νηπιαγωγείου δηλαδή είναι προκαθορισμένο το μάθημα από το δάσκαλο. Εδώ οργανώνουμε εμείς τα σενάρια οργανώνουμε εμείς τα πάντα» (Σ9)

Β1β. Γενική εκτίμηση-θετικές απόψεις

Ως προς τον ρόλο του εκπαιδευτικού και την ευελιξία, όμως, διαπιστώθηκε και μία ακόμη αντίθετη άποψη (Σ5). Πιο συγκεκριμένα, μία νηπιαγωγός τόνισε και εκείνη πως το νέο πρόγραμμα σπουδών είναι εμπλουτισμένο με στοιχεία φυσικών επιστημών (εκπαίδευση STEAM), αλλά παράλληλα παρέχει ευελιξία στα παιδιά και οδηγεί τον εκπαιδευτικό να αναλάβει πολλαπλούς ρόλους (Σ5). Μία ακόμα εκπαιδευτικός τόνισε πως πλέον ο νηπιαγωγός είναι βασικός παράγοντας και *«αποτελεί το κλειδί για τη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο στο πλαίσιο ενός κοινού οράματος»* σε συνεργασία με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη (Σ1). Επίσης, αναφέρθηκε από μία ακόμα συμμετέχουσα στην έρευνα πως το γεγονός ότι υπάρχει οδηγός σπουδών, το οποίο

μάλιστα στηρίζεται σε σύγχρονες προσεγγίσεις και ερευνητικές, οδηγεί και στην αναβάθμιση του ρόλου του νηπιαγωγού που πλέον θεωρείται επιστήμονας» (Σ3).

«Ο συντονισμός των προσπαθειών και η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην εκπαίδευση του παιδιού αποτελούν σημαντική προτεραιότητα του νηπιαγωγείου» (Σ1)

«Πιστεύω το νέο πρόγραμμα σπουδών είναι μία εξέλιξη του προηγούμενου αναλυτικού προγράμματος, εμπλουτισμένο με στοιχεία steam (...) τώρα είναι πιο ελεύθερο το παιδί να δράσει αρκεί και ο εκπαιδευτικός να δίνει αυτή την ελευθερία στο παιδί γιατί οι περισσότεροι έχουμε μάθει να λειτουργούμε με πιο συγκεντρωτικό σύστημα. Αναβαθμίζει με πολλαπλούς ρόλους το ρόλο του εκπαιδευτικού. Δεν είναι απλά ο δάσκαλος της τάξης αλλά έχει περισσότερες αρμοδιότητες. Εμπλέκει ενεργά και το γονέα και ενισχύει την επικοινωνία, τονίζοντας ότι η μάθηση είναι αποτέλεσμα όχι μόνο του δασκάλου αλλά και ενός μεγαλύτερου συστήματος και πάντα επίκεντρο είναι το ίδιο το παιδί. Από αυτό ξεκινούν και σε αυτό τελειώνουν όλα» (Σ5)

Ένα βασικό στοιχείο της προηγούμενης δήλωσης (Σ5) είναι πως το παιδί τίθεται στο επίκεντρο του προγράμματος σπουδών, κάτι το οποίο αναφέρθηκε και από άλλους νηπιαγωγούς που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα (Σ1, Σ2). Στα θετικά του νέου προγράμματος συγκαταλέγεται και το γεγονός ότι είναι καινοτόμο, σύγχρονο και ανταποκρίνεται στη νέα, σύγχρονη πραγματικότητα (Σ4). Ως εκ τούτου, μπορεί να παρέχει σημαντικά οφέλη στα παιδιά, καθώς η μάθηση συντελείται στη βάση αρκετών ερεθισμάτων, λαμβάνοντας υπόψη τον πολιτισμό του κάθε μαθητή και την αλληλεπίδρασή του με τον κόσμο (Σ1)

«Το παιδί μαθαίνει και αναπτύσσεται καθώς έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον, τα αντικείμενα και τις καταστάσεις και αλληλεπιδρά με τους σημαντικούς άλλους. Οι θετικές και υποστηρικτικές σχέσεις αποτελούν τον βασικό μοχλό σε αυτήν τη διαδικασία, καθώς αναγνωρίζεται ο κοινωνικός χαρακτήρας της μάθησης. Η επίδραση του πολιτισμού στην ανάπτυξη και τη μάθηση στο νηπιαγωγείο γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας και των νοημάτων που προσδίδουν σε αυτήν τα παιδιά, οι οικογένειες και οι νηπιαγωγοί καθώς αλληλεπιδρούν και τη συνδιαμορφώνουν. Η προσέγγιση της μάθησης γίνεται με ολιστικό τρόπο προσφέροντας ποικίλα ερεθίσματα που έχουν νόημα για τα

παιδιά και δημιουργώντας συνδέσεις με τη σύγχρονη καθημερινή ζωή και την τοπική και ευρύτερη κοινότητα. Η φυσική περιέργεια των παιδιών να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους και το παιχνίδι αποτελούν τη βάση για την οργάνωση μαθησιακών καταστάσεων στο πλαίσιο διερευνήσεων που προάγουν την ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων. Το παιδί βρίσκεται στο επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας και έχει ενεργό συμμετοχή στη διαμόρφωση της χωρίς διακρίσεις, ενσωματώνοντας τις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης» (Σ1)

«Είναι ένα καινούργιο πρόγραμμα σπουδών με άλλη φιλοσοφία σε πολύ ενδιαφέροντα πράγματα. Εξατομικεύει σε κάθε παιδί. Οργανώνεται γύρω από τις ανάγκες των παιδιών προσεγγίζει το κάθε παιδί ατομικά. Έχει στοιχεία της παιγνιώδη και συνεργατικής μάθησης» (Σ2)

«... στηρίζεται σε μία νέα θεωρία βιοοικοσυστηματική προσέγγιση και επίκεντρο είναι το παιδί» (Σ5)

Συνολικά, επομένως, διαπιστώνεται πως οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το νέο πρόγραμμα σπουδών δίστανται. Υπάρχουν νηπιαγωγοί (Σ6, Σ8, Σ9) που εκφράζουν μία αρνητική άποψη, θεωρώντας πως το πρόγραμμα αυτό είναι αρκετά σύνθετο και δασκαλοκεντρικό, χωρίς ευελιξία, χωρίς να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των παιδιών (στη βάση του υπόβαθρού τους) και δίχως να παρέχει ευελιξία, εστιάζοντας σε μεγάλο βαθμό στις φυσικές επιστήμες. Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, η πλειοψηφία των νηπιαγωγών (Σ1, Σ2, Σ3, Σ4, Σ5, Σ7) εκφράζουν μία θετική άποψη για το νέο πρόγραμμα σπουδών, καθώς πιστεύουν ότι ενέχει αρκετά καινοτόμα στοιχεία που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών σήμερα, πως είναι αρκετά μαθητοκεντρικό, αναβαθμίζοντας τον ρόλο του εκπαιδευτικού.

B2. Διαφοροποίηση νέου προγράμματος σπουδών από το υφιστάμενο

Από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών διαπιστώνεται πως το νέο πρόγραμμα σπουδών διαφοροποιείται από το υφιστάμενο σε αρκετά σημεία. Ένα πρώτο σημείο είναι η εισαγωγή των 5Ε που εστιάζουν στην εκπαίδευση STEAM (Σ2, Σ6, Σ7, Σ9), και η μεγάλη έμφαση στις νέες τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας με νέες θεματικές

ειδικά για την επικοινωνία (Σ7, Σ8). Επιπρόσθετα, στοιχεία είναι τα θεματικά πεδία (Σ7), ο ανάστροφος σχεδιασμός (Σ6, Σ9), το εκπαιδευτικό σενάριο (Σ6, Σ7), ο διαχωρισμός των στόχων σε γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις (Σ8, Σ9), η σύνδεση του σχολείου με την τοπική κοινότητα, με την ευρύτερη κοινωνία και σε συνεργασία με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (Σ2, Σ5, Σ6, Σ8). Επίσης, αναφέρθηκε πως το νέο πρόγραμμα σπουδών έχει λάβει υπόψη του χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας (Σ8) και συνεπώς είναι σύγχρονο, αναβαθμισμένο και εμπλουτισμένο (Σ2). Σημαντικό είναι το γεγονός πως αναβαθμίζει τον ρόλο του εκπαιδευτικού και εστιάζει στον ίδιο τον μαθητή (Σ1, Σ6), οδηγώντας σε ένα πρόγραμμα σπουδών που προωθεί τη διερευνητική μάθηση και την κριτική σκέψη, βασιζόμενο στην ευελιξία και τη συνεργασία (Σ6). Όλα τα ανωτέρω, ωστόσο, το καθιστούν και αρκετά σύνθετο, αλλά και απαιτητικό ως προς την εφαρμογή του από τους εκπαιδευτικούς (Σ2).

«Βλέπει την εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο ολιστικά και το νηπιαγωγείο ως μέλος ενός ευρύτερου συστήματος» (Σ5)

«Προωθεί την καινοτομία την κριτική σκέψη, δημιουργεί τρόπους επικοινωνίας και συνεργασίας, προωθεί την διερευνητική μάθηση και ανακάλυψη. Γενικά δεν θεωρώ ότι είναι ένας οδηγός είναι λίγο πιο πάνω και έχει στοιχεία που σε κατευθύνουν αλλά σου αφήνει και την επιλογή να εξελιχθείς με βάση αυτά που αντιμετωπίζεις καθημερινά μέσα στην τάξη» (Σ6)

Τέλος, στη βάση της απάντησης μίας εκ των συμμετεχουσών, το νέο πρόγραμμα σπουδών αποτυπώνει τη στρατηγική και τους στόχους του νέου σχολείου, που έχουν ως εξής:

«Προώθηση της δια βίου μάθησης, Βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, Προαγωγή της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά, Ενίσχυση της καινοτομίας, δημιουργικότητας και επιχειρηματικού πνεύματος, Διασφάλιση της πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση και αύξηση της συμμετοχής από την ηλικία των 4 ετών, Διασφάλιση της πρόσβασης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, Μείωση του ποσοστού μαθητών που τελειώνουν την υποχρεωτική εκπαίδευση με χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις θετικές επιστήμες, Μείωση

του ποσοστού της σχολικής διαρροής από τη υποχρεωτική εκπαίδευση, Πιστοποίηση των γνώσεων ξένης γλώσσας και χρήσης Η/Υ, Δραστική αύξηση του ποσοστού των εκπαιδευτικών που χρησιμοποιούν την τεχνολογία για τη διδασκαλία» (Σ1)

Συνολικά, επομένως, διαπιστώνεται πως το νέο πρόγραμμα σπουδών διαφοροποιείται από το υφιστάμενο ως προς τη γενικότερη φιλοσοφία του και την προσέγγιση της μάθησης (μαθητοκεντρικό, επιστημονικό, σύγχρονο, καινοτόμο, διερευνητική μάθηση, άνοιγμα σχολείου στην τοπική κοινωνία, συνεργασία με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, αναβάθμιση ρόλου του νηπιαγωγού), αλλά και ως προς τη δομή του (διαθεματικά πεδία, νέες θεματικές, εκπαιδευτικό σενάριο, ανάστροφος σχεδιασμός).

B3. Στοιχεία προσδιοριστικά της φυσιογνωμίας του νέου προγράμματος σπουδών στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία

Στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του νέου προγράμματος σπουδών είναι ο μαθητοκεντρικός χαρακτήρας (Σ2, Σ4, Σ7), η αξιοποίηση των ομάδων εργασίας (Σ5) το μοντέλο του ανάστροφου σχεδιασμού (Σ1, Σ2), η έμφαση στις ΤΠΕ (Σ2, Σ3), η διάκριση σε θεματικά πεδία (Σ3), η εισαγωγή των 5Ε στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού σεναρίου (Σ3, Σ6, Σ9), η διερευνητική μάθηση (Σ5), το γεγονός ότι είναι επιστημονικά επικυρωμένο (Σ1, Σ6, Σ7), το ότι δομείται στη βάση τριών αξόνων στόχων (Σ7, Σ8, Σ9), η ευελιξία του (Σ7), καθώς επίσης και η δυσκολία στην εφαρμογή του που απαιτεί αρκετό χρόνο, μελέτη, εξοικείωση από μέρους των εκπαιδευτικών (Σ5, Σ6, Σ9). Τέλος, μία διαφορετική προσέγγιση υιοθετήθηκε από μία συμμετέχουσα, που απάντησε τα εξής:

«Στηρίζεται σε σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών, Λαμβάνει υπόψη τις οδηγίες διεθνών οργανισμών και εκπαιδευτικών φορέων, καθώς και τα πορίσματα εμπειρικών ερευνών για την προσχολική εκπαίδευση, Ανταποκρίνεται στις συνθήκες που διαμορφώνει η σύγχρονη ελληνική κοινωνική και εκπαιδευτική πραγματικότητα, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προοπτικής της, Αντανακλά τις εθνικές προτεραιότητες και στόχους για την προσχολική εκπαίδευση, Αξιοποιεί λειτουργικά, εξελίσσει και συμπληρώνει τα προηγούμενα Προγράμματα Σπουδών του νηπιαγωγείου διασφαλίζοντας την απαιτούμενη συνέχεια, Υπόκειται σε διαμορφωτικές διαδικασίες, καθώς εμπλουτίζεται και επικαιροποιείται, αξιοποιώντας το ψηφιακό

περιβάλλον και τον πολυτροπικό χαρακτήρα της μάθησης, Έχει υψηλές αλλά και ρεαλιστικές προσδοκίες για όλα τα παιδιά και δίνει έμφαση στον κομβικό ρόλο των νηπιαγωγών για να λάβουν τα κατάλληλα για την ηλικία τους εφόδια και να αναπτύξουν τις ικανότητες που απαιτούνται, ώστε να καταστούν, εν τέλει, δημιουργικοί άνθρωποι και συνειδητοί πολίτες του τόπου τους, του έθνους τους, της Ευρώπης και της οικουμένης» (Σ1).

Επιπλέον το νέο ΠΣ δίνει έμφαση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία», δεδομένου ότι εστιάζει στην συνεργατική μάθηση (Σ2, Σ3, Σ4, Σ6), στην οργάνωση του χώρου με τέτοιο τρόπο που να βοηθά την αλληλεπίδραση και την συνεργασία (Σ2, Σ3, Σ6), στον κοινωνικό και συναισθηματικό αλφαριθμητισμό αναδεικνύοντας τη σημασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης γύρω από την οποία δομείται η μάθηση (Σ3, Σ5), στην ενσυναίσθηση, καθώς και στην καλλιέργεια θετικής αυτοεικόνας και διαχείρισης του εαυτού τους, τόσο σε ένα επίπεδο αυτοδιαχείρισης όσο και καλλιέργειας υγιών διαπροσωπικών σχέσεων (Σ6), στην ενταξιακή εκπαίδευση και στη συμμετοχή του παιδιού ως ενεργός πολίτης στη βάση του παιδο-κεντρικού προσανατολισμού (Σ7, Σ8)

«Οι κοινές αρχές που διαπνέουν το νέο Πρόγραμμα Σπουδών είναι μεταξύ άλλων: α) η ανάπτυξη των ικανοτήτων που θεωρούνται βασικές για την επιτυχημένη και δυναμική συμμετοχή του παιδιού στη σύγχρονη κοινωνική ζωή ως ενεργού πολίτη, στο πλαίσιο της αναπτυξιακής του ωριμότητας, β) η μάθηση μέσω της επαφής του παιδιού με το περιβάλλον, τα αντικείμενα και τις καταστάσεις και αλληλεπιδρά με τους σημαντικούς άλλους. Τα παραπάνω διαφαίνονται στο Θεματικό Πεδίο «Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία», το οποίο δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε τα παιδιά να αντιληφθούν τις συνδέσεις ανάμεσα στον εαυτό τους και στους άλλους, στα διάφορα επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης και στο πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας. Στο πεδίο αυτό αναπτύσσονται ζητήματα που αποσκοπούν στην αειφόρο ανάπτυξη, την προσωπική, κοινωνική και περιβαλλοντική συνειδητοποίηση και την ευημερία. Επίσης περιέχει πρακτικές συναισθηματικού εγγραμματοτισμού, ώστε τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τα δικά τους συναισθήματα, να κατανοούν τη συναισθηματική κατάσταση των άλλων και να συζητούν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους εμπειρία, αλλά και σε σχέση με κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα που τα

απασχολούν αλλά και πρακτικές κοινωνικού γραμματισμού παρέχοντας τα εργαλεία για την επεξεργασία της κοινωνικής πραγματικότητας και την καλλιέργεια γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που προάγουν την επικοινωνία, τη συνεργασία, την ενεργό συμμετοχή και την αμοιβαία κατανόηση, ώστε να καταστούν τα παιδιά πολιτισμικά εγγράμματοι και συνειδητοποιημένοι πολίτες, στο πλαίσιο πάντα της αναπτυξιακής τους ωριμότητας. Επίσης, θα έλεγα και τη διερευνητική μάθηση. Αξιοποιούνται τα μαθησιακά κέντρα πιο ενεργά και τη δημιουργία ομάδων μεταξύ των παιδιών» (Σ5)

B4. Γενικός χαρακτήρας του νέου προγράμματος σπουδών

Σε σχέση με τον χαρακτήρα του νέου προγράμματος σπουδών, το νέο πρόγραμμα σπουδών θεωρείται από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών ως ένα πρόγραμμα που συμβάλλει στην ανάπτυξη της Πολιτειότητας και στον λειτουργικό εγγραμματισμό των μελλοντικών πολιτών. Ταυτόχρονα ωστόσο ορισμένοι εκπαιδευτικοί το αντιμετωπίζουν ως ένα πρόγραμμα ακαδημαϊκού χαρακτήρα, ενώ άλλοι τάσσονται υπέρ της σύνθεσης των δύο παραπάνω απόψεων. Πιο συγκεκριμένα, μία νηπιαγωγός (Σ9) ανέφερε πως το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές, δεδομένου ότι «υπάρχει μία σαφής στροφή στο πρόγραμμα προς τις θετικές επιστήμες. Αυτές που περιέχουν τεχνολογία. Ουσιαστικά είναι αυτό που λείπει (...) θεωρώ ότι σαν τάση είναι να υπάρχουν πολίτες στο μέλλον που να μπορούν να εργαστούν και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες που θα υπάρχουν». Αντίθετα, οι περισσότερες νηπιαγωγοί (Σ2, Σ3, Σ4, Σ5, Σ6, Σ7, Σ8) τείνουν στην άποψη πως το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες, δεδομένου ότι είναι σύγχρονο και δίνει μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη των ικανοτήτων θεωρούνται απαραίτητες στον 21ου αιώνα (π.χ γνώση της σύγχρονης τεχνολογίας, κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων, συνεργασία, κοινωνικοποίηση). Τέλος, μία εκ των συμμετεχουσών νηπιαγωγών (Σ1) δήλωσε πως το νέο πρόγραμμα σπουδών ενσωματώνει και τα δύο αυτά στοιχεία.

B5. Επί μέρους χαρακτηριστικά του νέου προγράμματος σπουδών στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των νηπιαγωγών, το νέο πρόγραμμα σπουδών:

- Είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του
- Είναι προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες
- Είναι συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα
- Ενισχύει την κοινωνικοποίηση των παιδιών
- Ενισχύει την ενσυναίσθηση των παιδιών
- Ενισχύει την αυτοπεποίθηση των παιδιών
- Ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των παιδιών

Να σημειωθεί ωστόσο πως σύμφωνα με την άποψη μίας εκ των συμμετεχουσών νηπιαγωγών (Σ3) τα στοιχεία της προσαρμοστικότητας και της συμπερίληψης ισχύουν σε μέτριο βαθμό, καθώς δεν έχουν γίνει απολύτως ορατά από μέρους της και χρειάζεται περισσότερη μελέτη του νέου Π.Σ. Επιφυλάξεις ως προς την προσαρμοστικότητα αναφέρονται και από μία ακόμα νηπιαγωγό (Σ4), ενώ ως προς τη συμπερίληψη εκφράζονται από δύο νηπιαγωγούς (Σ8, Σ9).

B6. Συμβολή του νέου προγράμματος σπουδών στην οργάνωση της διδασκαλίας στο Β Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία

Αρκετά στοιχεία-χαρακτηριστικά του νέου προγράμματος αναφέρθηκε από ορισμένες νηπιαγωγούς ότι είναι βοηθητικά ως προς την οργάνωση της διδασκαλίας. Το πρώτο στοιχείο είναι πως υπάρχει μία σαφής δομή σε ότι αφορά την μεθοδολογία (Σ1, Σ2, Σ3,

Σ4, Σ9), με συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους (Σ1, Σ2, Σ9) και τεχνικές αξιολόγησης (Σ1, Σ2), ιδίως στη βάση των 5E (Σ5, Σ7, Σ8) και του ανάστροφου σχεδιασμού (Σ7, Σ8). Αυτά τα στοιχεία, ωστόσο, βρέθηκαν παράλληλα ότι αποτελούν μία πρόκληση ως προς την κατανόηση και εφαρμογή τους (Σ3). Επίσης, διαπιστώθηκε από δύο ακόμα νηπιαγωγούς πως το νέο πρόγραμμα σπουδών ενδεχομένως να μη συμβάλει πράγματι στη μάθηση των παιδιών (Σ9), ενώ παράλληλα εκφράστηκαν και προβληματισμοί ως προς την πολυπλοκότητά του, τη μεγάλη έκταση κειμένου που απευθύνονται στις νηπιαγωγούς και επεξηγούν την φιλοσοφία του προγράμματος καθώς και την έλλειψη κωδικοποίησης που θα βοηθούσε περισσότερο τους εκπαιδευτικούς στην οργάνωση και υλοποίηση των δραστηριοτήτων (Σ6).

Όσον αφορά στη διατύπωση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία» και τη συμβολή τους στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος, οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι πολύ καλά και σαφώς διατυπωμένα, βοηθητικά, καθώς και πολύ καλά οργανωμένα με εξελικτική πορεία. «Η κοινωνικοποίηση του νηπίου και ο σεβασμός, η αλληλεπίδραση και η συνεργασία είναι μια συνεχής διαδικασία στο νηπιαγωγείο, όχι μόνο ξεχωριστή ως γνωστικό αντικείμενο και μπορούν να επιτευχθούν είτε άμεσα με δραστηριότητες που έχουν το συγκεκριμένο προσδοκώμενο μαθησιακό αποτέλεσμα, όπως δίνεται στον οδηγό, είτε έμμεσα στις άλλες δραστηριότητες ακόμα και στο διάλειμμα, όπου μπορεί να υπάρχει παρέμβαση του εκπαιδευτικού όταν προκύπτουν ζητήματα» (Σ2). Επίσης, συνδέθηκαν και με το τρίπτυχο του 21ου αιώνα ‘γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις’ (Σ3, Σ4). Ο διαχωρισμός αυτός βοηθά παράλληλα και στη θέσπιση κριτηρίων για την αξιολόγηση των μαθητών (Σ5). Δύο επισημάνσεις που έγιναν αφορούν τη δυσκολία σύνδεσης των δραστηριοτήτων και των στόχων (Σ7), καθώς και την απουσία προσδοκώμενων αποτελεσμάτων και αντίστοιχων δραστηριοτήτων που να σχετίζονται με θέματα αναπηρίας (Σ8).

Αναφορικά με τον χρόνο που διατίθεται στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο, ορισμένοι συμμετέχοντες στην έρευνα ανέφεραν καταρχήν πως στο νηπιαγωγείο δεν υπάρχει η έννοια της «ύλης» όπως στις άλλες βαθμίδες εκπαίδευσης, αλλά στόχοι σε επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων (Σ3, Σ4, Σ5, Σ6). Επίσης, αναφέρθηκε πως η «ύλη» είναι ήδη μεγάλη και δε χρειάζεται να αλλάξει (Σ3, Σ4, Σ5, Σ6, Σ7) και πως διαφοροποιείται και

διαμορφώνεται ανάλογα με το δυναμικό και τις ανάγκες της τάξης (Σ4), κάτι που παρέχει ευελιξία ως προς το πώς μπορεί να δομηθεί το μάθημα εντός και εκτός τάξης (Σ5). Πάντως, με αναφορά στο Β Θεματικό Πεδίο, χαρακτηρίστηκε η «ύλη» ως αρκετά καλή (Σ2, Σ9).

«Η ύλη του νέου προγράμματος σπουδών είναι πολύ αλλά δεν είναι υποχρεωτικό να την κάνουμε κάθε μέρα. Ενδεχομένως να μη χρειάζονταν η προσθήκη των ειδικοτήτων. έχουμε τα αγγλικά, έχουμε τα εργαστήρια δεξιοτήτων. πραγματικά δεν νομίζω ότι υπήρχε λόγος να υπάρχουν όλα αυτά. καταναλώνουν αρκετό χρόνο από το ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην επαρκεί διαθέσιμος χρόνος για να υλοποιηθούν και να επιτευχθούν οι στόχοι του ΠΣ και να μπορέσουμε να ασχοληθούμε και με άλλα θέματα» (Σ8)

«Αρκετά καλό. Δεν ξέρω βέβαια εάν θα έχουμε το χρόνο να εμβαθύνουμε σε όλα αυτά και να βοηθήσουμε τα παιδιά να αναπτυχτούν κοινωνικά και συναισθηματικά. Κυρίως τα προνηπια που έχουν πολύ μεγάλο πρόβλημα προσαρμογής και κοινωνικοποίησης. Ιδιαίτερα στην επαρχία όπου τα παιδιά δεν πηγαίνουν παιδικό σταθμό» (Σ9)

B7. Διατύπωση προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων και ένταξη μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες

Παρά το γεγονός πως τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο πρόγραμμα σπουδών είναι καλά διατυπωμένα και με αρκετά παραδείγματα (Σ1, Σ2, Σ4, Σ5, Σ6, Σ9), υπογραμμίστηκε η δυσκολία εφαρμογής του ως προς α) τη διάκριση των στόχων σε γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες (Σ2, Σ3), καθώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να οδηγήσει έως και σε αλλαγή του τρόπου σκέψης των παιδιών (Σ3), β) τον χρόνο εφαρμογής του (Σ5), γ) της σύνδεσης στόχων-δραστηριοτήτων (Σ7), δ) την εφαρμογή συγκεκριμένου τρόπου διδασκαλίας (Σ7), ε) την κατανόηση συνολικά του νέου προγράμματος σπουδών λόγω έλλειψης ομαλής ροής και μεγάλης έκτασης κειμένου (Σ8).

Στην ερώτηση σχετικά με το κατά πόσο το νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης, η απάντηση των περισσότερων (Σ1, Σ2, Σ3, Σ4, Σ5, Σ6, Σ9) ήταν θετική. Οι συμμετέχοντες

ανέφεραν πως γίνεται εκτενής αναφορά στην συμπερίληψη και την ένταξη και δίνονται και πρακτικές οδηγίες και παραδείγματα, διαμέσου των οποίων επιτυγχάνεται και η συνεργασία με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης (Σ2, Σ3), όπως διαβάθμιση δυσκολίας στις δραστηριότητες, συνεργασία σε μικρές ανομοιογενείς ομάδες, διαρκής αξιολόγηση, μαθησιακό προφίλ (Σ2), τεχνικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας (Σ1, Σ3, Σ5). Μία εκ των συμμετεχόντων υπογράμμισε την ένταξη της κοινωνικοποίησης και της ενσυναίσθησης (Σ4, Σ6), ιδίως στο κεφάλαιο «Μάθηση για Όλους» (Σ2, Σ5).

«Το νέο ΠΣ είναι διαμορφωμένο κατά τέτοιο τρόπο ώστε το παιδί να ακολουθεί τα δικά του μαθησιακά μονοπάτια, τρόπους και στρατηγικές και προτείνει τη διαμόρφωση του χώρου κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών. Επίσης προωθεί την τροποποίηση δραστηριοτήτων με βάση το βαθμό δυσκολίας αλλά και την αξιοποίηση διαφορετικών μορφών εργασίας. Στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δίνονται εργασίες με νόημα, τη δημιουργία άτυπων ευέλικτων συνεργατικών ομάδων, τη συλλογή πληροφοριών μέσω της αρχικής – διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης που παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για τα ενδιαφέροντα των μαθητών, την ετοιμότητά τους και τα υλικά και τα μέσα με τα οποία εκφράζονται καλύτερα και ανάλογα με το μαθησιακό προφίλ τους ο/η εκπαιδευτικός σχεδιάζει τις δραστηριότητές του. Τα παιδιά αυτά ισότιμα συμμετέχουν στη γενική τάξη και συμμετέχουν ενεργά όχι όμως σε δράσεις διαφορετικές από αυτές που κάνουν όλα τα υπόλοιπα παιδιά αλλά οργανώνουν δραστηριότητες που ενισχύουν η μία την άλλη. Επίσης δημιουργούνται άτυπες και ευέλικτες ομάδες όπου όλα τα παιδιά συμμετέχουν ανάλογα με την ετοιμότητά τους αλλά και την εφαρμογή διαφόρων τεχνικών της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, όπως «Το μοντέλο της εκ περιτροπής χρήσης μαθησιακών σταθμών (Station Rotation Model)» (Σ5)

Παρ' όλα αυτά, υπήρχε η ένσταση από δύο νηπιαγωγούς πως σε σχέση με άτομα με αναπηρία, διαπιστώθηκε η έλλειψη στόχων στο τρίπτυχο 'γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις', καθώς και συγκεκριμένων παραδειγμάτων (προτεινόμενες δραστηριότητες), παρά το ότι το νέο ΠΣ διατρέχουν ιδέες για την συμπερίληψη παιδιών με ιδιαιτερότητες (Σ7, Σ8).

B8. Περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία

Από τις νηπιαγωγούς αναφέρθηκε πως το περιεχόμενο ουσιαστικά δεν έχει αλλάξει σε σύγκριση με το προηγούμενο, εκτός της ένταξης των ΤΠΕ (Σ2). Επίσης, εκφράστηκαν επιφυλάξεις ως προς την καταλληλότητα του περιεχομένου με βάση την ηλικία των μαθητών (Σ3, Σ8), ιδίως δεδομένου ότι στο νηπιαγωγείο οι μαθητές μαθαίνουν μέσα από το παιχνίδι (Σ3), αλλά και ως προς τη μεγάλη ύλη (Σ6, Σ7). Μάλιστα, το νέο πρόγραμμα σπουδών ως προς την ύλη του χαρακτηρίστηκε ως «δύσκολο και μονόπλευρο» (Σ9). Ωστόσο, υπήρξαν και θετικές αξιολογήσεις για το περιεχόμενο ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα (Σ1, Σ3, Σ5). Θετικές αξιολογήσεις διατυπώθηκαν και από ορισμένες νηπιαγωγούς ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους (Σ4, Σ7).

Όσον αφορά στην οργάνωση του περιεχομένου του νέου προγράμματος σπουδών σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη, οι απόψεις των νηπιαγωγών και πάλι δεν ήταν ταυτόσημες. Πιο συγκεκριμένα, ορισμένες νηπιαγωγοί εκφράστηκαν θετικά (Σ1, Σ4, Σ6, Σ8):

«Η μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό αναφέρεται στο πρόγραμμα και αυτό είναι επίσης μία καινοτομία η οποία διαφοροποιεί το νέο πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με το προηγούμενο. Οπότε αναδεικνύεται πολύ σημαντικά» (Σ4)

Από την άλλη πλευρά, ορισμένες νηπιαγωγοί δήλωσαν πως δε γνωρίζουν το πρόγραμμα σπουδών στο δημοτικό (Σ2, Σ3, Σ5, Σ7, Σ9):

«Δεν ξέρω πως είναι οργανωμένο το πρόγραμμα σπουδών του Δημοτικού. Εάν έχει υιοθετηθεί ο ίδιος τρόπος οργάνωσης και στις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες τότε ίσως βοηθήσει όλο αυτό και στη μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό δηλαδή να υπάρχει μία σπειροειδή διάταξη. Νομίζω αυτό δίνει τη δυνατότητα αλλά επειδή δεν έχω δει τα αλλά αναλυτικά προγράμματα σπουδών δεν μπορώ να δω αυτή τη συνέχεια. Το μόνο που διακρίνω είναι η πρόθεση για σπειροειδή διάταξη που έχει ο δικός μας οδηγός σπουδών, τη διάταξη της ύλης» (Σ3)

Ένα βασικό χαρακτηριστικό του περιεχομένου του νέου προγράμματος σπουδών, σύμφωνα με τους δημιουργούς του, είναι ότι απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές

προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ) με βάση την άποψη που εξέφρασαν όλες οι νηπιαγωγοί που συμμετείχαν στην έρευνα. Παρ' όλα αυτά, εκφράστηκαν ανησυχίες ως προς το κατά πόσο μπορούν αυτές οι έννοιες να διδαχθούν σε όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές:

«Το ζητούμενο είναι εάν τα παιδιά αυτής της ηλικίας κατανοούν όλα αυτά τα θέματα και ως προς το βαθμό που θα μπορούσαμε εμείς να τα κάνουμε διδάξιμα στα παιδιά» (Σ2)

«Αναδεικνύονται σημαντικά οι έννοιες αυτές μέσα στο πρόγραμμα και όσον αφορά τη συμπερίληψη γίνεται πολύ εκτενής αναφορά με παραδείγματα και δραστηριότητες. Αλλά κυρίως και στην έμφαση που δίνεται στις ικανότητες των παιδιών στις ικανότητες του εικοστού πρώτου αιώνα» (Σ4)

«Σίγουρα (...) όμως στην πράξη αυτό είναι δύσκολο. Το νέο ΠΣ δεν μας έδωσε κανένα εργαλείο για να τα αντιμετωπίσουμε όλα αυτά. Η νηπιαγωγός χρειάζεται βοήθεια δεν μπορεί να τα αντιμετωπίσει όλα αυτά μόνη της και να ακολουθήσει και το πρόγραμμα» (Σ8)

«Απόλυτα (...) Τώρα το κατά πόσο μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα ελληνικά σχολεία, αυτό είναι ένα θέμα, δηλαδή ανταποκρίνεται σε αυτό που έχει ανάγκη η κοινωνία μόνο σε επίπεδο οικονομικό το κοινωνικό κομμάτι της κοινωνίας. Δεν νομίζω να το καλύπτει. Ούτε τα σχολεία της πόλης συμβαδίζουν με τα σχολεία της επαρχίας» (Σ9)

Η απάντηση αυτή είναι χαρακτηριστική της διαφοράς των σχολείων στις αστικές και μη αστικές περιοχές. Αυτό μπορεί να ερμηνευθεί μέσα από διάφορους παράγοντες. Ένας πρώτος παράγοντας αφορά στο πώς ενδεχομένως κοινωνικοποιούνται και αλληλεπιδρούν οι μαθητές σε κοινωνίες της επαρχίας (π.χ. μικρότερου μεγέθους, περισσότερες δυνατότητες συναναστροφής σε υπαίθριες δραστηριότητες, ελλιπή φοίτηση των παιδιών στον παιδικό σταθμό,) και σε αστικές κοινωνίες (π.χ. στη βάση του υψηλότερου βαθμού αποξένωσης). Ένας δεύτερος παράγοντας αφορά ενδεχομένως στην έμφαση που δίνεται στις κοινωνικό-συναισθηματικές γνώσεις και δεξιότητες των μαθητών στη βάση των ικανοτήτων του 21ου αιώνα διαμέσου της εφαρμογής τεχνικών συνεργατικής μάθησης,

ομαδικής συνεργασίας, συμπερίληψης, στα σχολεία αστικών και μη αστικών περιοχών. Αυτός ο ισχυρισμός απορρέει από τη διαφορά δυναμικής που υπάρχει στα σχολεία αυτών των δύο διαφορετικών κοινωνιών (π.χ. σε επίπεδο υλικοτεχνικού εξοπλισμού, ισότιμη πρόσβαση των μαθητών σε δραστηριότητες που ευνοούν τη συμπερίληψη και την κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη), καθώς και από το σύνολο των συμφραζομένων που είναι εντελώς διαφορετικό.

Τέλος, αντικρουόμενες ήταν οι απαντήσεις των νηπιαγωγών ως προς το περιεχόμενο του νέου προγράμματος σπουδών σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται για τη διδασκαλία του μαθήματος. Αρκετές εκ των συμμετεχουσών νηπιαγωγών (Σ2, Σ3, Σ6) απάντησαν πως ο χρόνος δεν επαρκεί σε σύγκριση με τις απαιτήσεις στο νηπιαγωγείο. Επίσης, εκφράστηκε η άποψη ότι ο χρόνος δεν επαρκεί, αλλά υπάρχει ευελιξία ως προς την ύλη-τις δραστηριότητες (Σ7, Σ8, Σ9). Από την άλλη πλευρά εκφράστηκε και η άποψη ότι η ύλη μπορεί να καλυφθεί σε όλο το ωρολόγιο πρόγραμμα (Σ5).

«Έτσι όπως παίρνει και το εξωτερικό και το εσωτερικό περιβάλλον η ύλη μπορεί να καλυφθεί σε όλο το ωρολόγιο πρόγραμμα. Το μάθημα μπορεί να γίνει και στο διάλειμμα, δεν είναι απαραίτητο να γίνει μόνο τις διδακτικές ώρες. Η ύλη δε είναι τόσο πολύ που δεν μπορεί να καλυφθεί, ας μην ξεχνάμε ότι και δύο χρόνια υποχρεωτικής φοίτησης στο νηπιαγωγείο και θα έχουμε τα ίδια παιδιά» (Σ5)

«Στο νηπιαγωγείο θεωρώ ότι είναι δύσκολο να γίνει αλλά εντάξει εμείς το φτιάχνουμε εμείς το προσαρμόζουμε. Αλλά φοβάμαι ότι θα χάσουμε από τα υπόλοιπα. Πόσο υποχρεωτικό μπορεί να είναι το νέο πρόγραμμα σπουδών; Φοβάμαι ότι δεν θα υπάρχει χρόνος για τα υπόλοιπα που γίνονται στο νηπιαγωγείο, εκτός βέβαια εάν αυτά δεν προβλέπονται. Για παράδειγμα τα προνήπια τον Οκτώβρη δεν μπορούν να πιάσουν ένα μολύβι, πώς θα υλοποιήσουν ένα σενάριο; Αυτό είναι κάτι το οποίο πρέπει να το επανεξετάσουν αυτοί που έγραψαν το νέο πρόγραμμα σπουδών, ότι οι ανάγκες είναι τέτοιες που πρέπει να ασχοληθείς με το τι χρειάζεται το κάθε παιδάκι και κυρίως τα προνήπια έχουν άλλες ανάγκες» (Σ9)

B9. Διάταξη ενοτήτων

Μία νηπιαγωγός (Σ9) ανέφερε πως θα άλλαζε τον υποχρεωτικό χαρακτήρα των 5Ε. Οι περισσότερες όμως εκ των νηπιαγωγών (Σ2, Σ3, Σ4, Σ6, Σ7, Σ8) δήλωσαν πως δεν θα άλλαζαν κάτι στο πρόγραμμα σπουδών. Από την άλλη πλευρά, ορισμένες ανέφεραν πως θα επιθυμούσαν μία απλοποίηση στον οδηγό νηπιαγωγών για την καλύτερη κατανόησή του (Σ3, Σ7, Σ8), αλλά και μία μεγαλύτερη ευελιξία ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των μαθητών (Σ5). Τέλος, διαπιστώθηκε πως απαιτείται αρκετός χρόνος μελέτης ώστε να εξοικειωθούν οι νηπιαγωγοί με το νέο πρόγραμμα σπουδών (Σ6, Σ7).

«Μπορεί να βγουν καινούργιες ανάγκες των παιδιών και ίσως το πρόγραμμα σπουδών να ήταν πιο ανοιχτό έτσι ώστε να μπορούμε να προσθέτουμε κάποια πράγματα και να διαφοροποιηθεί και με βάση τις ανάγκες του σχολικού πλαισίου γενικότερα» (Σ5)

B10. Μαθητοκεντρικός χαρακτήρας του νέου προγράμματος σπουδών

Οι νηπιαγωγοί που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν πως στη συγκεκριμένη βαθμίδα εκπαίδευσης ο μαθητοκεντρικός χαρακτήρας είναι απαραίτητος και πάντοτε υπήρχε. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί πως υπήρξαν και κάποιες ενστάσεις και επιφυλάξεις από ορισμένες νηπιαγωγούς. Επί παραδείγματι, τον πρόγραμμα σπουδών τονίζει πως προωθεί την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής, αλλά υπάρχει δυσκολία στη βάση της αναλογίας νηπιαγωγού-μαθητών (Σ2), της ύπαρξης του απαιτούμενου υλικού στην τάξη (Σ9), αλλά και του ότι η διαμόρφωση μαθητοκεντρικών δραστηριοτήτων από την αρχή του έτους είναι δύσκολη, καθώς ο νηπιαγωγός δεν έχει γνωρίσει τους μαθητές (Σ3).

Μία ακόμα δυσκολία εντοπίζεται στην ικανότητα όλων ανεξαιρέτως των μαθητών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του νέου αναλυτικού προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη ότι «από τα παιδιά λείπουν βασικά πράγματα κάποιες βασικές δεξιότητες πάνω στις οποίες πρέπει να δουλέψεις και πάνω στις οποίες πρέπει να πατήσουν για να αποκτήσουν τις υπόλοιπες γνώσεις και όλα αυτά που προτείνει το νέο αναλυτικό πρόγραμμα (...) Το νέο πρόγραμμα σπουδών θεωρεί δεδομένα κάποια πράγματα τα

οποία κυρίως στα προνήπια δεν υπάρχουν άρα λοιπόν είναι πάρα πολύ δύσκολο να δουλευτούν όλα αυτά» (Σ9).

Γ. Εφαρμογή του νέου αναλυτικού προγράμματος

Γ1. Προηγούμενη εμπειρία

Πέντε νηπιαγωγοί (Σ1, Σ2, Σ3, Σ4, Σ5) δήλωσαν πως δεν έχουν εφαρμόσει ακόμα το νέο αναλυτικό πρόγραμμα.

Μία εκ των εκπαιδευτικών που το έχει εφαρμόσει (Σ6) αναφέρθηκε στην ύπαρξη αρκετής γραφειοκρατίας, στην επιβάρυνση του προσωπικού χρόνου του εκπαιδευτικού, αλλά και στη δυσκολία εφαρμογής του λόγω της αναλογίας νηπιαγωγού-αριθμού παιδιών. Μία άλλη νηπιαγωγός (Σ7) δήλωσε ότι αντιμετώπισε δυσκολία ως προς την εργασία και τον προσανατολισμό σε ένα πεδίο, στη χρήση των σταδίων 5Ε και τον ανάστροφο σχεδιασμό. Από την άλλη πλευρά, το νέο πρόγραμμα τη βοήθησε στη στοχοθεσία και στην καταγραφή δραστηριοτήτων από κοινού με τους μαθητές. Σύμφωνα με την εμπειρία μίας άλλης νηπιαγωγού, η έλλειψη χρόνου αποτελεί σημαντικό περιορισμό (Σ8). Τέλος, βάσει της εμπειρίας μίας νηπιαγωγού, το νέο πρόγραμμα βοήθησε στην οργάνωση του μαθήματος, αλλά είναι απαιτητικό, χωρίς να αφήνει περιθώρια αυθορμητισμού στους εκπαιδευτικούς, ενώ απαιτεί τη χρήση των σταδίων 5Ε παντού (Σ9).

Γ2. Δυσκολίες εφαρμογής

Διαπιστώθηκαν σημαντικές προκλήσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή του νέου αναλυτικού προγράμματος. Οι εν λόγω προκλήσεις εστιάζουν στα εξής: α) παράβλεψη των αναγκών των εκπαιδευτικών, στη βάση της αναλογίας νηπιαγωγού-αριθμού μαθητών και των ιδιαίτερων αναγκών των μαθητών (Σ2, Σ6), β) παράβλεψη της υφιστάμενης κουλτούρας (π.χ. συνεργασία, διάκριση αστικών-μη αστικών περιοχών, αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, αντίσταση εργαζομένων) (Σ2, Σ4, Σ5, Σ6, Σ8), γ) περιορισμένες υλικοτεχνικές υποδομές (Σ2, Σ8), δ) φόρτος εργασίας εκπαιδευτικών (Σ3), ε) μειωμένη δημιουργικότητα και αυθορμητισμός από μέρους των εκπαιδευτικών (Σ3, Σ9), στ) δυνατότητες μαθητών (Σ9).

Γ4. Προτάσεις βελτίωσης του νέου προγράμματος σπουδών

Αναφορικά με τυχόν προτάσεις από μέρους των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση του νέου προγράμματος σπουδών, αναφέρθηκε η απλοποίησή του (Σ4, Σ7), η οπτικοποίησή του (Σ8), η ευελιξία του κυρίως ως προς την χρήση των 5E (Σ9), αλλά και το να καταστεί πιο ανοικτό στις ανάγκες του μέλλοντος και στις καινούργιες συνθήκες που θα δημιουργηθούν (Σ5).

Γ3. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών

Η επιμόρφωση κρίθηκε αποτελεσματική, αλλά τονίστηκε το ότι απαιτείται χρόνος για την εξοικείωση και αφομοίωση του νέου προγράμματος σπουδών (Σ2, Σ3, Σ4, Σ5, Σ6, Σ7, Σ8). Ένα ακόμη στοιχείο επιθυμητό που αναφέρθηκε είναι η ύπαρξη ανατροφοδότησης (Σ7, Σ8, Σ9), αλλά και η επαρκής επεξήγησή του (Σ9).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

5.1 Συζήτηση αποτελεσμάτων

Πρώτο ερευνητικό ερώτημα: Ποια είναι τα βασικά στοιχεία του Π.Σ. προσχολικής ηλικίας κυρίως σε ότι αφορά την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού (Θεματικό πεδίο Β);

Γενικά ορισμένοι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως το νέο Π.Σ. ενέχει αρκετά καινοτόμα στοιχεία, με κυριότερα τα 5E που εστιάζουν στις φυσικές επιστήμες και συνολικά στην εκπαίδευση STEAM, αλλά και την έμφαση στις νέες τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας με νέες θεματικές ειδικά για την επικοινωνία.

Εστιάζοντας στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού ως βασικά στοιχεία αναφέρθηκαν επίσης και στοιχεία που εμπίπτουν στο πεδίο της οργάνωσης του μαθήματος και του σχεδιασμού της διδασκαλίας: θεματικά πεδία, ο ανάστροφος σχεδιασμός, το εκπαιδευτικό σενάριο, ο διαχωρισμός των στόχων σε γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις, η σύνδεση του σχολείου με την τοπική κοινότητα, με την ευρύτερη κοινωνία και σε συνεργασία με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Τα ανωτέρω στοιχεία είναι σημαντικά για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών, δεδομένου ότι σχετίζονται με τις

δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν στις σχολικές μονάδες (στη βάση του τρίπτυχου γνώσεις-στάσεις-δεξιότητες που ορίζεται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών), με τις πρωτοβουλίες των εκπαιδευτικών εντός και εκτός της τάξης (στη βάση τεχνικών διδασκαλίας και κοινωνικοποίησης των παιδιών). Τα προαναφερθέντα στοιχεία υποστηρίζουν και καθοδηγούν την έμφαση που δίνεται από το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών στην κοινωνικοποίηση των μαθητών, στην αλληλεπίδραση παιδιών τυπικής και μη τυπικής ανάπτυξης, στον συναισθηματικό αλφαριθμητισμό και συνολικά στη βιώσιμη και συμπεριληπτική εκπαίδευση.

Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη αρκετοί παράγοντες προκειμένου αυτά τα στοιχεία να οδηγήσουν πράγματι σε μία αποτελεσματική και ισόρροπη ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη, όπως η δυνατότητα ισότιμης πρόσβασης των μαθητών σε αυτές τις δραστηριότητες, η δυναμική των σχολικών οργανισμών να εφαρμόσουν τέτοιου είδους δραστηριότητες, καθώς και οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών να υποστηρίξουν πρωτοβουλίες συμπερίληψης, συνεργατικής μάθησης, εξωστρέφειας του σχολείου και συνολικά βιώσιμης συμπεριληπτικής εκπαίδευσης που θα προάγουν την κοινωνικό- συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.

Δεύτερο ερευνητικό ερώτημα: Πώς αυτά τα βασικά στοιχεία του Π.Σ. γίνονται αντιληπτά από τους νηπιαγωγούς;

Τα στοιχεία που αφορούν στη φιλοσοφία του Π.Σ. και της γενικότερης προσέγγισης της μάθησης (μαθητοκεντρικό, επιστημονικό, σύγχρονο, καινοτόμο, διερευνητική μάθηση, άνοιγμα σχολείου στην τοπική κοινωνία, συνεργασία με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη) κρίνονται περισσότερο ως θετικά από τους εκπαιδευτικούς. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρθηκε πως το νέο Π.Σ. είναι σύγχρονο, αναβαθμισμένο και εμπλουτισμένο, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών σήμερα, αλλά και που προωθεί τη διερευνητική και βιωματική μάθηση, τις επικοινωνιακές δεξιότητες, την ικανότητα συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, την αυτενέργεια και την κριτική σκέψη, βασιζόμενο στην ευελιξία και τη συνεργασία. Για τον λόγο αυτόν, άλλωστε, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα

στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες, δεδομένου ότι είναι σύγχρονο και μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του 21^{ου} αιώνα (π.χ. τεχνολογία, κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, επίλυση προβλημάτων, συνεργασία, κοινωνικοποίηση). Παράλληλα, όμως, θα πρέπει να σημειωθεί πως ορισμένοι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν έναν προβληματισμό σχετικά με το ότι αυτά τα στοιχεία μπορούν να συμβάλουν πράγματι στη μάθηση των μαθητών, δεδομένης της ηλικίας τους και συνεπώς του επιπέδου γνώσεών τους και της βάσης της μάθησής τους που είναι το παιχνίδι.

Επίσης, θετικά κρίνονται ως επί το πλείστον και τα στοιχεία εκείνα τα οποία άπτονται του Β Θεματικού Πεδίου «Παιδί, εαυτός και κοινωνία», καθώς το νέο Π.Σ. δίνει έμφαση στην ενσυναίσθηση, στην κοινωνικοποίηση, στην αλληλεπίδραση, στον συναισθηματικό αλφαριθμητισμό, στη συμπερίληψη και ένταξη, στη συνεργασία με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης. Οι θετικές αποκρίσεις των νηπιαγωγών αφορούν όχι μόνο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ., αλλά και τους στόχους στο τρίπτυχο 'γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις', οι οποίοι ορίζονται με σαφήνεια και βοηθούν στην οργάνωση του μαθήματος.

Αντίθετα, τα στοιχεία που αναφέρονται στη δομή του (διαθεματικά πεδία, νέες θεματικές, εκπαιδευτικό σενάριο, ανάστροφος σχεδιασμός) και άπτονται της οργάνωσης του μαθήματος και του σχεδιασμού της διδασκαλίας δε γίνονται αντιληπτά ως τόσο θετικά από όλους τους εκπαιδευτικούς, καθώς θεωρούνται ότι καθιστούν το νέο Π.Σ. αρκετά σύνθετο, αλλά και απαιτητικό ως προς την εφαρμογή του σε όρους χρόνου, μελέτης και προετοιμασίας από τους εκπαιδευτικούς, αλλά και εξοικειώσής τους με αυτό.

Τρίτο ερευνητικό ερώτημα: Ποια θεωρούν οι νηπιαγωγοί ότι είναι τα δυνατά σημεία του Π.Σ. και τα αδύνατα που χρίζουν βελτίωσης κυρίως σε ότι αφορά την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού (Θεματικό πεδίο Β);

Γενικά η ευελιξία του προγράμματος ώστε να ανταποκρίνεται σε όλα τα παιδιά, καθώς και η έμφαση στις φυσικές επιστήμες και στις νέες τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας, αποτέλεσαν στοιχεία που αναφέρθηκαν τόσο ως δυνατά, όσο και ως αδύνατα σημεία του νέου Π.Σ. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί πως ενώ ορισμένοι

εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι ο χαρακτήρας του είναι περισσότερο δασκαλοκεντρικός, ορισμένοι πιστεύουν το αντίθετο, θεωρώντας ότι έχει μαθητοκεντρικό χαρακτήρα. Επιπλέον, σε ότι αφορά την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού ορισμένοι εκπαιδευτικοί διατηρούν επιφυλάξεις ως προς την δυνατότητα του νέου ΠΣ να προάγει την συμπερίληψη καθώς και ως προς την προσαρμοστικότητα του στις νέες κοινωνικές συνθήκες.

Πάντως παρά το γεγονός ότι οι απόψεις των νηπιαγωγών δίστανται ως προς τον χαρακτήρα του προγράμματος και την ευελιξία του, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη πως βάσει των απαντήσεών τους, οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν για τον σχεδιασμό του μαθήματος τόσο δασκαλοκεντρικές, όσο και μαθητοκεντρικές δραστηριότητες, στη βάση του μηνιαίου / ετήσιου προγραμματισμού, αλλά και των ενδιαφερόντων και των βιωμάτων των ιδίων των μαθητών αντίστοιχα.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως το νέο Π.Σ. υιοθετεί έναν τεχνοκρατικό χαρακτήρα που συνδέεται με την απόκτηση των κατάλληλων γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων σε επίπεδο διαμόρφωσης εργατικού δυναμικού, αλλά και προσωπικής ενδυνάμωσης και ευημερίας (Barbour, 2019; Lamb et al., 2020; Prachagool & Nuangchalem, 2021), αλλά δεν παραβλέπει και την αναγκαιότητα και σημασία ενίσχυσης των κοινωνικών τους δεξιοτήτων, κάτι το οποίο έχει συνδεθεί με την κοινωνική και συναισθηματική μάθηση (Trifan, 2015; Almazeedi, 2019; Diehl & Gómez, 2020; Ferreira et al., 2021). Άλλωστε, από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων διαπιστώθηκε πως το νέο Π.Σ. εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στην κοινωνικό- συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών, διαμέσου τόσο των στόχων που θέτει και των αντίστοιχων δραστηριοτήτων στο τρίπτυχο 'γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις', όσο και συνολικά στις αρχές που το διέπουν και που συνάδουν με τη συμπερίληψη, την ένταξη, τη συναισθηματική ανάπτυξη και τη διαχείριση συναισθημάτων, την αλληλεπίδραση, τη συνεργασία και την κοινωνικοποίηση.

Το γεγονός, όμως, ότι το νέο Π.Σ. κυρίως στο Β θεματικό πεδίο, όπως αναφέρθηκε από ορισμένους εκπαιδευτικούς, δε λαμβάνει σε μεγάλο βαθμό υπόψη του τις διαφοροποιημένες ανάγκες των μαθητών με βάση το υπόβαθρό τους, ενισχύει τον ισχυρισμό των Mejía και Kliewer (2006) ότι η ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων

διαμεσολαβείτε από τους κανόνες προβολής. Οι κανόνες προβολής, όπως αναφέρθηκε, σχετίζονται με κοινωνικές και οικογενειακές συμβάσεις. Κάθε μαθητής διέπεται από διαφορετικές συμβάσεις, ανάλογα με το οικογενειακό του υπόβαθρο και τη δομή και λειτουργία της κοινωνίας στην οποία ζει. Αυτή η διαφοροποίηση θα πρέπει να ληφθεί σε σημαντικό βαθμό υπόψη κατά την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης, του συναισθηματικού αλφαριθμητισμού, αλλά και της κοινωνικοποίησης των μαθητών. Λαμβάνοντας υπόψη, όμως, πως ορισμένοι νηπιαγωγοί αναφέρθηκαν σε διάκριση σχολείων μεταξύ αστικών και μη αστικών κέντρων, αλλά και στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών ακόμα και εντός της ίδιας της μικρό-κοινωνίας (δηλαδή σε έναν συγκεκριμένο σχολικό οργανισμό), δε φαίνεται να λαμβάνεται σε μεγάλο βαθμό υπόψη αυτή η διαφοροποίηση, αλλά να έχει υιοθετηθεί μάλλον ένα μοντέλο κοινό για όλους τους μαθητές. Ενδεχομένως αυτό να επηρεάσει τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων και την ανάληψη πρωτοβουλιών με επίδραση στην κοινωνικό- συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Κάτι τέτοιο, όμως, μένει να ιδωθεί στο μέλλον, ιδίως διαμέσου περαιτέρω εμπειρικών μελετών σχετικά με αυτό το ζήτημα.

Επιπλέον, δεδομένου ότι η δυσκολία εφαρμογής του νέου Π.Σ. αναφέρθηκε από ορισμένους εκπαιδευτικούς, διαπιστώνεται ότι υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ της τυπικής και της μη τυπικής διάστασής του, βάσει της διάκρισης του Mulenga (2018). Επίσης, εκφράστηκαν και προβληματισμοί ως προς την καταλληλότητα του περιεχομένου στη βάση των προηγούμενων γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών, αλλά και ως προς το ότι παιδιά προσχολικής ηλικίας τείνουν να μαθαίνουν σε μεγάλο βαθμό διαμέσου του παιχνιδιού και λιγότερο διαμέσου ενός οργανωμένου προγράμματος σπουδών.

Στα θετικά του σημεία αναφέρθηκε ακόμα πως παρέχει ευελιξία στον εκπαιδευτικό και πως οδηγεί στην αναβάθμιση του ρόλου του, καθώς και πως υπάρχει μία σαφής δομή στο τμήμα της μεθοδολογίας, με συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους και τεχνικές αξιολόγησης. Αντίστοιχα, στα αδύνατα σημεία συμπεριλήφθη ακόμα η περίπλοκη δομή του προγράμματος και ο δυσνόητος χαρακτήρας του, ο μη ευέλικτος χαρακτήρας του η δυσκολία διάκρισης των στόχων σε γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες σε συνδυασμό με τη δυσκολία σύνδεσης στόχων-δραστηριοτήτων, ιδίως λαμβάνοντας υπόψη το υπόβαθρο γνώσεων και την ηλικία των μαθητών, η παράβλεψη της υφιστάμενης κουλτούρας (π.χ.

συνεργασία, διάκριση αστικών-μη αστικών περιοχών, αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, αντίσταση εργαζομένων), οι ελλείψεις υλικοτεχνικές υποδομές, καθώς και η δυσκολία εφαρμογής του στη βάση της αναλογίας νηπιαγωγού-αριθμού παιδιών. Κατά συνέπεια, στοιχεία που χρίζουν βελτίωσης άπτονται περισσότερο της απλοποίησής του και της αναβάθμισης της ευελιξίας τους, ενώ τονίστηκε ιδιαίτερα το γεγονός πως απαιτείται χρόνος για την αφομοίωσή του και την εξοικείωση των εκπαιδευτικών με το νέο Π.Σ.

Τα ανωτέρω συνολικά μπορούν να οδηγήσουν στο συμπέρασμα πως μάλλον υπάρχει ένα κενό μεταξύ του επιδιωκόμενου Π.Σ. όπως διαμορφώθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, του εφαρμοζόμενου Π.Σ. όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από τους εκπαιδευτικούς, και εν τέλει του υλοποιούμενου με βάση τις δυσκολίες που αναφέρθηκαν ως προς την εφαρμογή του στην καθημερινή πρακτική (Bouck, 2008; van den Akker, 2010; Porter & Smithson, 2011; Ross, 2017; Remillard, 2018; Clemmons et al., 2022). Παρόμοια ευρήματα έχουν εξαχθεί και σε προηγούμενες έρευνες (Looi et al., 2010; Phaeton & Stears, 2017; Al-husban & Akkari, 2021; Nawaz & Ali Akbar, 2022).

Αυτό μπορεί να αιτιολογηθεί μέσα από το ότι διαμεσολαβούν μεταβλητές όπως η αυτό-αποτελεσματικότητα (Konokman et al., 2017), οι αξίες, η ετοιμότητα του εκπαιδευτικού, ο παιδαγωγικός τους προσανατολισμός, τα ευρύτερα τοπικά συμφραζόμενα, οι εκπαιδευτικές εμπειρίες των νηπιαγωγών (Squire et al., 2003; Marsh, 2009; Voogt, 2010; Faikhanta, 2013; Ntumi, 2016). Έτσι, επιβεβαιώνεται ο ισχυρισμός της Remillard (2018) ότι ένα Π.Σ. συνιστά μία προσαρμοστική και συμμετοχική διαδικασία. Σε αυτό συνηγορεί και το ότι οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι απαιτείται χρόνος και μελέτη για την κατανόηση και την εξοικείωση με το νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών.

5.2 Συνεισφορά της έρευνας

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από συνεχείς μεταρρυθμίσεις στο πρόγραμμα σπουδών, κάτι το οποίο οφείλεται στις συνεχείς εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στο ευρύτερο πλαίσιο λειτουργίας των σχολικών μονάδων και στην αναγκαιότητα αναδιαμόρφωσης των απαιτούμενων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων των μαθητών. Σε αυτό το πλαίσιο, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η μελέτη αυτών των αλλαγών, μέσα από τις απόψεις των εκπαιδευτικών, όπως συνέβη στην παρούσα έρευνα. Τα

ευρήματα αυτά αφενός συμβάλουν στον εμπλουτισμό της υφιστάμενης βιβλιογραφίας και αφετέρου μπορούν να οδηγήσουν στην ανάδειξη περαιτέρω ερευνητικών κενών, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά και στην κατάθεση προτάσεων πρακτικής εφαρμογής.

Στο επίπεδο αυτό, ενδεχομένως οι όποιες αλλαγές στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών στην προσχολική ηλικία στο Β θεματικό πεδίο να έπρεπε να λάβουν χώρα έπειτα από διαβουλεύσεις με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (γονείς, εκπαιδευτικούς), καθώς γνωρίζουν τις ανάγκες των παιδιών αυτής της ηλικίας, τον τρόπο επίτευξης της μάθησης, τους περιορισμούς στην εφαρμογή ορισμένων δραστηριοτήτων-στόχων του αναλυτικού προγράμματος, αλλά και των τοπικών συμφραζομένων. Ως προς αυτό, ιδιαίτερη προσοχή θα έπρεπε να δοθεί στις τοπικές ιδιαιτερότητες πριν από τον σχεδιασμό του νέου προγράμματος, αλλά και σε τυχόν περιορισμούς, όπως η επάρκεια χρόνου και υλικοτεχνικών υποδομών.

5.3 Περιορισμοί και προτάσεις μελλοντικής έρευνας

Σημαντικός περιορισμός αυτής της έρευνας αποτελεί ο μεθοδολογικός σχεδιασμός και το δείγμα αυτής. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η ποιοτική έρευνα που βασίζεται στις απόψεις ενός μικρού αριθμού ερωτηθέντων δεν αποσκοπεί στη γενίκευση των αποτελεσμάτων. Ως εκ τούτου, τα ευρήματα αυτής της έρευνας μπορούν να ληφθούν υπόψη αλλά με προσοχή. Στο μέλλον μία ποσοτική έρευνα σε ένα μεγαλύτερο δείγμα ερωτηθέντων, ει δυνατόν σε πανελλήνιο επίπεδο, θα μπορούσε να οδηγήσει στη γενίκευση των αποτελεσμάτων, υπό την προϋπόθεση του επαρκούς αριθμού ερωτηθέντων και της αντιπροσωπευτικότητας του πληθυσμού.

Δεύτερος περιορισμός αυτής της έρευνας αποτέλεσε το γεγονός πως ορισμένοι εκ των νηπιαγωγών που συμμετείχαν δεν έχουν εφαρμόσει το νέο αναλυτικό πρόγραμμα. Αυτό επομένως δε επιτρέπει την εις βάθος διερεύνηση του πώς αντιλαμβάνονται και κυρίως το πώς εφαρμόζουν αυτό το πρόγραμμα. Συνεπώς, στο μέλλον θα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να εξεταστεί περαιτέρω αυτό το ζήτημα, διαμέσου των απόψεων νηπιαγωγών που έχουν εφαρμόσει το νέο αναλυτικό πρόγραμμα, ούτως ώστε να καταδειχθούν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Al-husban, N., & Akkari, A. (2021). Exploring EFL Teachers' Perceptions of Enacted Curriculum in Jordan: Towards Integration Curriculum Development with Teacher Education. *Curriculum and Teaching*, 3(1), 71-87.
- AlKaabi, N. A., Al-Maadeed, N., Romanowski, M. H., & Sellami, A. (2022). Drawing lessons from PISA: Qatar's use of PISA results. *Prospects*, <https://doi.org/10.1007/s11125-022-09619-4>.
- Almazeedi, H. M. (2019). The impact of kindergarten on children's socio-emotional development. *International Journal of Education, Learning and Development*, 7(5), 59-70.
- Alwaely S. A., Yousif N., & Mikhaylov, A. (2020). Emotional development in preschoolers and socialization. *Early Child Development and Care*, 191(4), 1-10.
- Anderson, L. W. (2002). Curricular alignment: A re-examination. *Theory Into Practice*, 41(4), 255– 260.
- Baltsavias, A., & Kyridis, A. (2020). Preschool Teachers' Perspectives on the Importance of STEM Education in Greek Preschool Education. *Journal of Education and Practice*, 11(14), 1-10.
- Barbour, L. (2019). Seveloping 21st century essential life skills. Ανακτήθηκε από: <https://www.suttontrust.com/wp-content/uploads/2020/01/Essential-Life-Skills-MAIN-report.pdf>
- Bertram, A. (2016). Global Learning in the 21st Century: An Introduction. Στο: T. Barkatsas & A. Bertram (Eds.), *Global Learning in the 21st Century* (σελ. 1-8). Rotterdam: Sense Publishers.
- Bouck, E. C. (2008). Factors Impacting the Enactment of a Functional Curriculum in Self-Contained CrossCategorical Programs. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 43(3), 294-310.

- Brown, S. A., Pitvorec, K., Ditto, C., & Kelso, C. (2009). Reconceiving fidelity of implementation: An investigation of elementary whole-number lessons. *Journal for Research in Mathematics Education*, 40(4), 363–395.
- Bryman, A. (2004). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Cantley, I., (2018). PISA and policy-borrowing: A philosophical perspective on their interplay in mathematics education. *Educational Philosophy and Theory*, 51(12), 1200-1215.
- Chowdhury, M. (2016). Emphasizing Morals, Values, Ethics, And Character Education In Science Education And Science Teaching. *The Malaysian Online Journal of Educational Science*, 4(2), 1-16.
- Clemmons, A. W., Donovan D. A., Theobald, E. J., & Crowe, A. J. (2022). Using the Intended–Enacted– Experienced Curriculum Model to Map the Vision and Change Core Competencies in Undergraduate Biology Programs and Courses. *CBE—Life Sciences Education*, 21(6), 1-18.
- Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S., & Poppe, J. (2005). Helping Young Children Succeed. Strategies to Promote Early Childhood Social and Emotional Development. Ανακτήθηκε από: <https://edn.ne.gov/cms/sites/default/files/u1/pdf/se18Helping%20Young%20Children%20Succeed.pdf>
- DEVCO B4 (2014). Curriculum Development. Ανακτήθηκε από: <https://europa.eu/capacity4dev/file/23136/download?token=cJar8YvT>.
- Diehl, K., & Gómez, R. (2020). Socioemotional Development: the basics and implications. Ανακτήθηκε από: <https://sientoxciento.org/wp-content/uploads/2020/12/Socioemotional-Development-the-basics-and-implications-FINAL.pdf>

- Faikhamta, C. (2013). The development of inservice science teachers' understandings of and orientations to teaching the nature of science within a PCK-Based NOS course. *Research in Teacher Education*, 43(2), 847–869.
- Ferreira, M., Reis-Jorge, J., & Batalha, S. (2021). Social and Emotional Learning in Preschool Education - A Qualitative Study with Preschool Teachers. *International Journal of Emotional Education*, 13(1), 51-66.
- Given, L. M. (2008). *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*. California: Sage.
- Greener, S. (2008). *Business research methods*. Sue Greener & VentusPublihing.
- Grundén, H. (2022). The planned curriculum-Not just a matter of teachers. *The Curriculum Journal*, doi: 10.1002/curj.151.
- Hernández-Torrano, D., & Courtney, M. G. R. (2021). Modern international large-scale assessment in education: an integrative review and mapping of the literature. *Large-scale Assessment in Education*, 9, <https://doi.org/10.1186/s40536-021-00109-1>.
- Hipkins, R. (2019). Thinking critically about PISA. *Set*, 2, 49-52.
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. Αθήνα: ΣΕΑΒ.
- Im, G. W., Jiar, Y. K., & Talib, R. B. (2019). Development of preschool social emotional inventory for preschoolers: a preliminary study. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 8(1), 158-164.
- Κεδράκα, Κ. (2008). Μεθοδολογία λήψης συνέντευξης. Ανακτήθηκε από: <http://www.adulteduc.gr/>
- Khatib, M., Sarem, S., N., & Hamidi, H. (2013). Humanistic Education: Concerns, Implications and Applications. *Journal of Language Teaching and Research*, 4(1), 45-51.

- Kirwan, L. (2015). Mathematics Curriculum in Ireland: The Influence of PISA on the Development of Project Maths. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 8(2), 317-332.
- Konokman, G. Y., Yelken, T. Y., Karasolak, K., & Cesur, E. (2017). Teachers' Perception: Competent or Not in Curriculum Development. *Malaysian Online Journal of Educational Sciences*, 5(4), 56-73.
- Kubitskey, B., & Fishman, B. J. (2006). A Role for Professional Development in Sustainability: Linking the Written Curriculum to Enactment. *ICLS 2006*, 363-369.
- Kurz, A., Elliott, S., Wehby, J., & Smithson, J. (2010). Alignment of the intended, planned, and enacted curriculum in general and special education and its relation to student achievement. *The Journal of Special Education*, 44(3), 131-145.
- Lamb, S., Maire, Q., & Doecke, E. (2020). Key Skills for the 21st Century: an evidence-based review. Ανακτήθηκε από: <https://inventorium.com.au/wp-content/uploads/2020/06/Key-Skills-for-the-21st-Century-Analytical-Report.pdf>
- Lavonen, J. & Korhonen, T. (2017). Towards Twenty-First Century Education: Success Factors, Challenges, and the Renewal of Finnish Education. Στο: Choo, S., Sawch, D., Willanueva, A., & Vinz, R. (Eds.), *Educating for the 21st Century: Perspectives, Policies and Practicies from Around the World* (σελ. 243-264). Singapore: Springer.
- Lindeman, K. W., & Anderson, E. M. (2015). Using Blocks to Develop 21st Century Skills. Ανακτήθηκε από: https://www.naeyc.org/system/files/Blocks_21st_Century_Skills.pdf
- Looi, C-L., Seow, P., Chia, G., Kim, M., Wong, L-H., & Sun, D. (2010). Design for Scalability: From a Class Intervention to a Level Intervention. Ανακτήθηκε από: https://www.nie.edu.sg/docs/default-source/nie-research/nie_research_brief_14-001_0.pdf?sfvrsn=2

- Μουμουλίδου, Μ. (2022). Παιδαγωγικές πρακτικές στα αναλυτικά προγράμματα του ελληνικού νηπιαγωγείου (1896-1989). Μια ανάγνωση με βάση την κοινωνιολογική θεωρία του Β. Bernstein. *Προσχολική & Σχολική Εκπαίδευση*, 10(1), 65-98.
- Makowski, M. B. (2017). *The intended and enacted curriculum in a new developmental mathematics course: A study of community college students' participation and attitudes*. PhD Thesis, University of Illinois.
- Marsh, C. (2009). *Key Concepts for Understanding Curriculum*. London: Routledge.
- McGehee, J. J., & Griffith, L. K. (2001). Large-scale assessments combined with curriculum alignment: Agents of Change. *Theory into Practice*, 40(2), 137-144.
- Mejía, R., & Kliwer, W. (2006). Socio-emotional development during childhood: theories and research trends. *Revista CES MEDICINA*, 20(1), 49-54.
- Mondi, C. F., Giovanelli, A., & Reynolds, A. J. (2021). Fostering socio-emotional learning through early childhood intervention. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 15(6), <https://doi.org/10.1186/s40723-021-00084-8>.
- Mulenga, I. M. (2018). Conceptualization and Definition of a Curriculum. *Journal of Lexicography and Terminology*, 2(2), 1-23.
- Ντολιοπούλου, Έ., & Σουσιλόγλου, Κ. (2007). Απόψεις νηπιαγωγών για την εφαρμογή των ΔΕΠΠΣ για το νηπιαγωγείο. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 7, 123-149.
- Nawaz, H., & Akbar, R. A. (2019). Exploration of Gaps between Intended and Enacted Physics Curriculum: Teachers' Professional Development Perspective. *Bulletin of Education and Research*, 41(2), 1-10.
- Ntumi, S. (2016). Challenges Pre-School Teachers Face in the Implementation of the Early Childhood Curriculum in the Cape Coast Metropolis. *Journal of Education and Practice*, 7(1), 54-62.

- Nugrahanto, S., & Zuchdi, D. (2018). Indonesia PISA Result and Impact on The Reading Learning Program in Indonesia. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 297, 373-377.
- O'Donnell, C. A. (2008). Defining, conceptualizing, and measuring fidelity of implementation and its relationship to outcomes in K–12 curriculum intervention research. *Journal for Research in Mathematics Education*, 78(1), 33–84.
- OECD (2004). Five curriculum outlines. Ανακτήθηκε από: <https://www.oecd.org/education/school/31672150.pdf>
- Παναγιωτοπούλου, Γ., Κτενιαδάκη, Μ., & Νούτσου, Β. (2014). Οι ΤΠΕ στο Α.Π. του νηπιαγωγείου και η επιμόρφωση των νηπιαγωγών στην αξιοποίηση και εφαρμογή τους στη διδακτική πράξη: Σκέψεις, προβληματισμοί και προτάσεις. *3ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Ημαθίας*, 333-337.
- Πανταζής Σ. Χ., & Σακελλαρίου Μ. Ι. (2015). Το αναλυτικό πρόγραμμα μέσα από το πρίσμα της κοινωνικής παιδαγωγικής: Η περίπτωση της προσχολικής εκπαίδευσης. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 2, 149–158.
- Πανταζής, & Σακελλαρίου (2003). Το αναλυτικό πρόγραμμα μέσα από το πρίσμα της κοινωνικής παιδαγωγικής: Η περίπτωση της προσχολικής εκπαίδευσης. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 2, 149-158.
- Παρασκευοπούλου- Κόλλια, Ε. Α. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 4(1). Ανακτήθηκε από: http://www.openedu.gr/share/magaz_files/7-new/7-%20Special%20Issue.pdf
- Phaeton, M. J., & Stears, M. (2017). Exploring the Alignment of the Intended and Implemented Curriculum Through Teachers' Interpretation: A Case Study of A-Level

Biology Practical Work. *EURASIA Journal of Mathematics Science and Technology Education*, 13(3), 723-740.

Porter, A. C. & Smithson, J. L. (2001). *Defining, Developing, and Using Curriculum Indicators. CPRE Research Reports*. Pennsylvania: Consortium for Policy Research in Education.

Power, C. (2014). Education development: importance, challenges and solutions. *The Student Economic Review*, XXVIII, 149-157.

Prachagool, V., & Nuangchalerm, P. (2021). Perspectives of Thai educators toward 21st century instruction. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 15(3), 432-437.

Prenzel, M., Blum, W., & Klieme, E. (2015). The Impact of PISA on Mathematics Teaching and Learning in Germany. Στο: Stacey, K., Turner, R. (Eds.), *Assessing Mathematical Literacy* (σελ. 239-248). Cham: Springer.

Remillard, J. (2018). Mapping the Relationship Between Written and Enacted Curriculum: Examining Teachers' Decision Making. Στο: Kaiser, G., Forgasz, H., Graven, M., Kuzniak, A., Simmt, E., Xu, B. (Eds.), *Invited Lectures from the 13th International Congress on Mathematical Education* (σελ. 483-500). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-72170-5_27

Remillard, J. T. (2005). Examining key concepts of research on teachers' use of mathematics curricula. *Review of Educational Research*, 75(2), 211–246.

Ross, E. (2017). *An investigation of teachers' curriculum interpretation and implementation in a Queensland school*. PhD Thesis, Queensland University of Technology.

Ruona, W. E. (2005). Analyzing qualitative data. Στο: R. A. Swanson & E. F. Holton (Eds.), *Research in organizations: Foundations and methods of inquiry* (σελ. 233-263). San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.

- Salsabila, A. (2021). Socio-emotional development of early children. *OPTIMA: Journal of Guidance and Counseling*, 1(2), 38-50.
- Scott, G. (2017). Partnership for 21st Century Learning (P21). Ανακτήθηκε από: https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_ELF_Framework_Final_20pgs.pdf
- Seitz, P. (2017). Curriculum Alignment Among the Intended, Enacted and Assessed Curricula for Grade 9 Mathematics. *Journal of the Canadian Association for Curriculum Studies (JCACS)*, 15(1), 72-94.
- Sjøberg, S. (2015). PISA and global educational governance-A critique of the project, its uses and implications. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 11(1), 111–127.
- Slot, P. L. (2016). *Innovating the early years curriculum to prepare children for the 21st century*. Stichting BKK.
- Sofou, E., & Tsafos, V. (2009). Preschool Teachers' Understandings of the National Preschool Curriculum in Greece. *Early Childhood Education Journal*, 37(5), 411-420.
- Squire, K. D., MaKinster, J. G., Barnett, M., Luehmann, A. L., & Barab, S. L. (2003). Designed curriculum and local culture: Acknowledging the primacy of classroom culture. *Science Education*, 87(4), 468–489.
- Su, S-W. (2012). The Various Concepts of Curriculum and the Factors Involved in Curricula-making. *Journal of Language Teaching and Research*, 3(1), 153-158.
- Sundberg, D. (2021). Curriculum Coherence: Exploring the Intended and Enacted Curriculum. Ανακτήθηκε από: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1625166&dswid=-8062>
- Suto, I. (2013). *21st Century skills: Ancient, ubiquitous, enigmatic?*. Cambridge: University of Cambridge.

- Τσιώλης, Γ. (2015). Η βιογραφική αφηγηματική προσέγγιση στην εμπειρική κοινωνική έρευνα: παραγωγή και ανάλυση βιογραφικών αφηγήσεων. Ανακτήθηκε από: <http://oralhistorygroups.gr/wp-content/uploads/2016/10/4.b.Tsiolis.pdf>
- Tatto, M.T. & Bankov, K. (2018). The intended, implemented and achieved curriculum of mathematics teacher education in the United States. Στο: M. T. Tatto, M. Rodriguez, W. Smith, M. Reckase, & K. Bankov (Eds.). *Exploring the Mathematics Education of Teachers using TEDS-M Data* (σελ. 69-134). Dordrecht, Netherlands: Springer.
- Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-357.
- Trifan, I. M. (2015). Promoting The Emotional Wellbeing of Preschoolers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 209, 509-513.
- van den Akker, J. (2010). Curriculum Design Research. Στο: T. Plomp & N. Nieveen (Eds.), *An Introduction to Educational Design Research* (σελ. 37-52). Enschede: Netzdruk.
- Vashisth, S., Wadhwa, V., & Chandra, R. (2021). Teachers perceived challenges during curriculum implementation in preschools. *Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 4(9), 8-13.
- Verhoeven, M., Poorthuis, A. M. G., & Volman, M. (2019). The Role of School in Adolescents' Identity Development. A Literature Review. *Educational Psychology Review*, 31(1), 35-63.
- Voogt, J. (2010). Teacher factors associated with innovative curriculum goals and pedagogical practices: differences between extensive and nonextensive ICT-using science teachers. *Journal of Computer Assisted Learning*, 26(6), 453-464.
- Yuliani, S., & Hartanto, D. (2017). Perceptions of Education Role in Developing Society: A Case Study at Riau, Indonesia. *Journal of Education and Learning*, 6(1), 143-157.

Wiseman, A. W., Astiz, M. F., & Baker, D. P. (2014). Comparative education research framed by neo-institutional theory: a review of diverse approaches and conflicting assumptions. *Compare*, 44(5), 688-709.

Wong, S-M., Wang, Z., & Doris, C. P. (2011). A Play-based Curriculum: Hong Kong Children's Perception of Play and Non-play. *The International Journal of Learning Annual Review*, 17(10), 165-180.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Εισαγωγικό Κείμενο

Η παρούσα συνέντευξη έχει ως στόχο την καταγραφή των απόψεών σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών όπως το μελετήσατε και το εφαρμόσατε κατά τη φάση της πιλοτικής εφαρμογής του στο σχολείο σας.

Οι απόψεις σας θα αξιοποιηθούν για τη βελτίωση των νέου προγράμματος σε συνδυασμό με όλα τα άλλα συμπεράσματα της πιλοτικής φάσης εφαρμογής του.

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

- Φύλο
- Ειδικότητα
- Σπουδές
- Χρόνια Υπηρεσίας
- Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος
- Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος
- Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

- Ποια είναι η **γενική γνώμη σας** για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)
- Ως προς **ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο**; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)
- Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;
- Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα **σε Π.Σ.**

ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

- Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.
- Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).
- Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;
- Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

- Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην

- οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).
- Πως κρίνετε **το περιεχόμενο (ύλη)** που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)
  - Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;
  - Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις **σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες** (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)
  - Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (υλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).
  - Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη **διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων**; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)
  - Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια **προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική** ισχυριζόμενοι ότι: *«Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιοματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής»*. Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

- Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

- Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;
- Λαμβάνοντας υπόψη την **επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων**, τις **υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων** θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)
- Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι **σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες** του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα **σημαντικότερα θετικά στοιχεία** του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)
- Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες **συγκεκριμένες προτάσεις** θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)
- Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 1 (Σ1)

Εισαγωγικό Κείμενο

Η παρούσα συνέντευξη έχει ως στόχο την καταγραφή των απόψεών σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών όπως το μελετήσατε και το εφαρμόσατε κατά τη φάση της πιλοτικής εφαρμογής του στο σχολείο σας.

Οι απόψεις σας θα αξιοποιηθούν για τη βελτίωση των νέου προγράμματος σε συνδυασμό με όλα τα άλλα συμπεράσματα της πιλοτικής φάσης εφαρμογής του.

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

- Φύλο: ΘΗΛΥ
- Ειδικότητα: ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- Σπουδές: ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
- Χρόνια Υπηρεσίας: 20
- Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 0
- Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 0

1.Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Η Οργάνωση και ο σχεδιασμός της διδασκαλίας απαντά στα ερωτήματα τι διδάσκω και γιατί το διδάσκω, ποιόν διδάσκω και πώς το διδάσκω. Ο σχεδιασμός της διδασκαλίας περιλαμβάνει την επιλογή και μελέτη του περιεχομένου της διδασκαλίας, τον εντοπισμό των βασικών εννοιών, τη χρήση της βιβλιογραφίας, οι δυσκολίες μάθησης, η επιλογή της μορφής της μάθησης (βιωματική, ομαδοσυνεργατική) η διερεύνηση των μαθησιακών δυσκολιών, η ανάλυση των εκπαιδευτικών αναγκών, προσδιορισμός των διδακτικών στόχων, ο σχεδιασμός του περιεχομένου και της μεθοδολογίας, ο χειρισμός του χρόνου, η εξασφάλιση των υλικοτεχνικών συνθηκών. Χρήση εκπαιδευτικών τεχνικών (χιονοστιβάδα, καταγισμός ιδεών, συζήτηση, ερωτήσεις -απαντήσεις, ομαδικές εργασίες, παίξιμο ρόλων)

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

- Το παιδί βρίσκεται στο επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας και έχει ενεργό συμμετοχή στη διαμόρφωση της χωρίς διακρίσεις, ενσωματώνοντας τις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης.
- Το παιδί μαθαίνει και αναπτύσσεται καθώς έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον, τα αντικείμενα και τις καταστάσεις και αλληλεπιδρά με τους σημαντικούς άλλους. Οι θετικές και υποστηρικτικές σχέσεις αποτελούν τον βασικό μοχλό σε αυτήν τη διαδικασία, καθώς αναγνωρίζεται ο κοινωνικός χαρακτήρας της μάθησης.
- Η επίδραση του πολιτισμού στην ανάπτυξη και τη μάθηση στο νηπιαγωγείο γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας και των νοημάτων που προσδίδουν σε αυτήν τα παιδιά, οι οικογένειες και οι νηπιαγωγοί καθώς αλληλεπιδρούν και τη συνδιαμορφώνουν.
- Η προσέγγιση της μάθησης γίνεται με ολιστικό τρόπο προσφέροντας ποικίλα ερεθίσματα που έχουν νόημα για τα παιδιά και δημιουργώντας συνδέσεις με τη σύγχρονη καθημερινή ζωή και την τοπική και ευρύτερη κοινότητα.
- Η φυσική περιέργεια των παιδιών να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους και το παιχνίδι αποτελούν τη βάση για την οργάνωση μαθησιακών καταστάσεων στο πλαίσιο διερευνήσεων που προάγουν την ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων.
- Ο συντονισμός των προσπαθειών και η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην εκπαίδευση του παιδιού αποτελούν σημαντική προτεραιότητα του νηπιαγωγείου.
- Οι νηπιαγωγοί προσφέρουν κατάλληλες ευκαιρίες, ώστε τα παιδιά με ποικίλους τρόπους να επικοινωνούν αυτά που σκάφτονται, αυτά που γνωρίζουν και αυτά που μπορούν να κάνουν, παράλληλα αξιολογώντας και ανατροφοδοτώντας τη δράση τους με στόχο την προαγωγή της μάθησης και την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.
- Η/Ο κάθε νηπιαγωγός, ατομικά αλλά και στο πλαίσιο της ομάδας των εκπαιδευτικών του σχολείου, αποτελεί το κλειδί για τη διασφάλιση της ποιότητας της εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο στο πλαίσιο ενός κοινού οράματος.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Το 2011 συντάχθηκαν τα Νέα Προγράμματα Σπουδών, τα οποία εστίαζαν στον μαθητή και έδιναν ενεργητικό ρόλο στον εκπαιδευτικό και πρωτίστως στη μαθησιακή διαδικασία. Ουσιαστικά στόχευαν στη λειτουργία του σχολείου ως ανοιχτή, δημιουργική κοινότητα μάθησης. Με τον τρόπο αυτό έγινε προσπάθεια να αντιμετωπιστούν οριστικά προβλήματα όπως η υπερβολική ύλη, η αποστήθιση, η εξαντλητική μελέτη στο σπίτι, η προετοιμασία και

τα φροντιστήρια. Η στρατηγική και οι στόχοι του Νέου Σχολείου που αποτυπώνονται στο κείμενο του Νέου Σχολείου είναι οι εξής:

- Προώθηση της δια βίου μάθησης.
- Βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης.
- Προαγωγή της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά.
- Ενίσχυση της καινοτομίας, δημιουργικότητας και επιχειρηματικού πνεύματος.
- Διασφάλιση της πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση και αύξηση της συμμετοχής από την ηλικία των 4 ετών.
- Διασφάλιση της πρόσβασης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- Μείωση του ποσοστού μαθητών που τελειώνουν την υποχρεωτική εκπαίδευση με χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις θετικές επιστήμες.
- Μείωση του ποσοστού της σχολικής διαρροής από τη υποχρεωτική εκπαίδευση.
- Πιστοποίηση των γνώσεων ξένης γλώσσας και χρήσης Η/Υ.
- Δραστική αύξηση του ποσοστού των εκπαιδευτικών που χρησιμοποιούν την τεχνολογία για τη διδασκαλία.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;

Απ: Το πρόγραμμα σπουδών **Προσχολικής Εκπαίδευσης** δημοσιεύθηκε στο **ΦΕΚ Β** 687/10-2-2023 με απόφαση της Υφυπουργού ΥΠΑΙΘ κας Ζ. Μακρή.

Νηπιαγωγείο

«Η φυσιογνωμία του νηπιαγωγείου προσδιορίζεται από το **Πρόγραμμα Σπουδών**, το οποίο αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα εργασίας. Καθοδηγείται από την ανάγκη για τον αναπροσανατολισμό της εκπαίδευσης, σύμφωνα με τους αναδυόμενους στόχους και τις εκτιμώμενες απαιτήσεις της κοινωνίας του μέλλοντος.

Λαμβάνοντας υπόψη τις νέες κοινωνικές συνθήκες και τις επιστημονικές εξελίξεις, το Πρόγραμμα Σπουδών του νηπιαγωγείου:

- Στηρίζεται σε **σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις** για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών,
- λαμβάνει υπόψη τις οδηγίες **διεθνών οργανισμών** και εκπαιδευτικών φορέων, καθώς και τα πορίσματα εμπειρικών ερευνών για την προσχολική εκπαίδευση,
- ανταποκρίνεται στις συνθήκες που διαμορφώνει η σύγχρονη ελληνική κοινωνική και **εκπαιδευτική πραγματικότητα**, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προοπτικής της,
- αντανακλά τις εθνικές προτεραιότητες και στόχους για την **προσχολική εκπαίδευση**,
- αξιοποιεί λειτουργικά, εξελίσσει και συμπληρώνει τα προηγούμενα **Προγράμματα Σπουδών** του νηπιαγωγείου διασφαλίζοντας την απαιτούμενη συνέχεια,
- υιοθετεί το μοντέλο του **ανάστροφου εκπαιδευτικού σχεδιασμού**, όπου στο σημείο εκκίνησης βρίσκονται οι ικανότητες που αναμένεται να αναπτυχθούν,
- υπόκειται σε **διαμορφωτικές διαδικασίες**, καθώς εμπλουτίζεται και επικαιροποιείται, αξιοποιώντας το ψηφιακό περιβάλλον και τον πολυτροπικό χαρακτήρα της μάθησης,
- έχει υψηλές αλλά και ρεαλιστικές **προσδοκίες** για όλα τα παιδιά και δίνει έμφαση στον κομβικό ρόλο των νηπιαγωγών για να λάβουν τα κατάλληλα για την ηλικία τους εφόδια και να αναπτύξουν τις ικανότητες που απαιτούνται.»

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Και οι δύο θέσεις με αντιπροσωπεύουν

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.

Απ: Μάθηση για όλους

Η ενταξιακή εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο αποτελεί μια έμπρακτη αντιμετώπιση της διαφορετικότητας ως στοιχείο που ενοποιεί και εμπλουτίζει τη μαθησιακή εμπειρία. Για τον σκοπό αυτό οι νηπιαγωγοί συνδυάζουν και αξιοποιούν στοχευμένα και συμπληρωματικά τις αρχές, τις μεθόδους και τις πρακτικές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και της πολιτισμικά ευαίσθητης διδασκαλίας, καθώς και το πλαίσιο της εκπαίδευσης για την αναπηρία και τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

– Η διαφοροποιημένη διδασκαλία αποτελεί ένα σύστημα στρατηγικών που έχουν στόχο να προσαρμόσουν το Πρόγραμμα Σπουδών στις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών της τάξης. Οι προσαρμογές αφορούν τέσσερα επίπεδα: α) τις μαθησιακές επιδιώξεις (περιεχόμενο), β) το επίπεδο δυσκολίας, τα μέσα και τα υλικά (διαδικασία), γ) την οργάνωση του «χώρου» και τη διαχείριση των σχέσεων (μαθησιακό περιβάλλον) και δ) την καταγραφή της μαθησιακής πορείας (το αποτέλεσμα) με στόχο τη μεγιστοποίηση της ποιότητας της υποκειμενικής μαθησιακής εμπειρίας.

Η εκπαίδευση των μαθητών και μαθητριών με αναπηρία ή και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο υιοθετεί ενταξιακές πρακτικές που στοχεύουν: α) στην προαγωγή της ευαισθητοποίησης για τα άτομα με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, β) στην κατανόηση των ιδιαίτερων αναγκών των ατόμων αυτών και στην καλλιέργεια ενσυναίσθησης και γ) στην ενίσχυση της αίσθησης του «ανήκειν» για όλα τα παιδιά και τους ενήλικες στο σχολικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο της ένταξης, εκπαιδευτικοί γενικής και ειδικής εκπαίδευσης συνεργάζονται ισότιμα και αρμονικά για να προσαρμόσουν το Πρόγραμμα Σπουδών με βάση τις ανάγκες όλων των παιδιών και να ενσωματώσουν το Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα των παιδιών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό, εναλλάσσουν τους ρόλους τους, υιοθετούν και συνδυάζουν διάφορα μοντέλα διδασκαλίας και συνδιδασκαλίας, επιδεικνύοντας ευελιξία και συντονισμό κατά την εφαρμογή και αξιολόγηση του προγράμματος.

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά

περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Συμφωνώ με τα όσα αναφέρουν οι κατασκευαστές και θεωρώ ότι το νέο ΠΣ είναι καινοτόμο, εφευρετικό, ενισχυμένο.

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Συμφωνώ με τα όσα αναφέρουν οι κατασκευαστές και θεωρώ ότι το νέο ΠΣ είναι καινοτόμο, εφευρετικό, ενισχυμένο.

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: Παρέχει σημαντική βοήθεια στον διδακτικό σχεδιασμό ενός θέματος με συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους, διδακτικές μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης, όπως είναι στην ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των παιδιών,

-Στην αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού από πολλές πηγές,

-Στην ανάπτυξη δεξιοτήτων,

-Στην ενίσχυση εμπειριών που αποκτήθηκαν στο παρελθόν

-Στην ανακατασκευή λανθασμένων ιδεών και αντιλήψεων

-Στην οικοδόμηση νέων γνώσεων

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ. Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και

Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Στο μέγιστο βαθμό

11. Ερ. Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Στο μέγιστο βαθμό

12. Ερ. Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Στο μέγιστο βαθμό

13. Ερ. Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικό-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Στο μέγιστο βαθμό

14. Ερ. Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Στο μέγιστο βαθμό

15. Ερ. Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Στο μέγιστο βαθμό

16. Ερ. Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «*Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής*». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Στο μέγιστο βαθμό

17. Ερ. Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Στο μέγιστο βαθμό

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

19. Λαμβάνοντας υπόψη την **επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων**, τις **υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων** θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

20. Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι **σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες** του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα **σημαντικότερα θετικά στοιχεία** του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά

στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

21. Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες **συγκεκριμένες προτάσεις** θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)
22. Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Δεν έχω εφαρμόσει το νέο ΠΣ. Είμαι επιμορφωμένη. Βέβαια αν και δεν προχώρησα στην εφαρμογή του προγράμματος με τις συναδέλφισσες αποφασίσαμε με τη νέα χρονιά να εφαρμόσουμε το νέο Πρόγραμμα Σπουδών που είναι στο σύνολο του ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 2 (Σ2).

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

- **Φύλο:** ΘΗΛΥ
- **Ειδικότητα:** ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- **Σπουδές:** ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- **Χρόνια Υπηρεσίας:** 11
- **Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** Δεν το έχω κάνει εφαρμογή
- **Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** Εγώ έχω επιμορφωθεί. Δεν το έχω εφαρμόσει.

1.Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Κάθε μέρα οργανώνω το μάθημα ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των παιδιών και σύμφωνα με το θέμα που θέλω να ασχοληθώ. Προσπαθώ να το προσαρμόζω στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Εάν μου πουν κάτι τα παιδιά θα το σημειώσω και θα ασχοληθώ με αυτό.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ: Γενική γνώμη; Είναι ένα καινούργιο πρόγραμμα σπουδών με άλλη φιλοσοφία σε πολύ ενδιαφέροντα πράγματα. Εξατομικεύει σε κάθε παιδί. Οργανώνεται γύρω από τις ανάγκες των παιδιών προσεγγίζει το κάθε παιδί ατομικά. Έχει στοιχεία της παιγνιώδη και συνεργατικής μάθησης. Αυτό.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Αυτή η διαφοροποίηση είναι στα 5 Ε, ο τρόπος δηλαδή που εξελίσσεται το αναλυτικό πρόγραμμα. Εκεί είναι η διαφορά σε σχέση με το τώρα και αυτός είναι ένας τρόπος, το να μπορέσουμε να μεταφέρουμε και να μεταδώσουμε όσο πιο καλά μπορούμε και εμείς και οι πιο πάνω από εμάς στην πράξη τα 5 Ε του προγράμματος που είναι σημαντικά και κομβικά σημεία. Εάν μπορέσουμε να τα κατανοήσουμε όλοι οι συνάδελφοί τότε θα μπορέσουμε να κάνουμε την αλλαγή που έχει αυτό το πρόγραμμα.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;

Απ: Το Ν.Π.Σ δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στον κοινωνικό και συναισθηματικό γραμματισμό αφού το ¼ του νέου προγράμματος σπουδών αφορά το παιδί και τον εαυτό . Δίνει βάρος στην συνεργατική μάθηση, στην οργάνωση του χώρου με τέτοιο τρόπο που να βοηθά την αλληλεπίδραση και την συνεργασία, και γενικά όλο το νέο πρόγραμμα σπουδών , ως προς την μεθοδολογία προωθεί τους στόχους που θέτει για την 2 θεματική ενότητα. Ούτως ή άλλως αυτά τα δουλεύαμε κ μέχρι τώρα στο νηπιαγωγείο. Δεν είναι κάτι καινούριο άλλα σίγουρα εδώ δίνεται έμφαση

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Θεωρώ ότι ταιριάζουν και οι δύο θέσεις απλά θα γύρω περισσότερο προς τη δεύτερη.

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.

Απ: Στον οδηγό της νηπιαγωγού γίνεται εκτενής αναφορά στην συμπερίληψη και την ένταξη και δίνονται και πρακτικές οδηγίες και παραδείγματα, πχ διαβάθμιση δυσκολίας στις δραστηριότητες, συνεργασία σε μικρές ανομοιογενείς ομάδες, διαρκής αξιολόγηση, μαθησιακό προφίλ, κλπ Μέσα από αυτά επιτυγχάνεται κ η συνεργασία με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης. Επίσης αυτά τα κάναμε ήδη.

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Σε μεγάλο βαθμό και στα τρία

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Είναι ορατά γιατί το πρόγραμμα σπουδών στην καθημερινή του βάση βασίζεται στο ίδιο το παιδί και με βάση αυτό προχωράει η όλη διαδικασία μάθησης.

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: παρέχει σημαντική βοήθεια στο διδακτικό σχεδιασμό με συγκεκριμένους στόχους μεθόδους και τεχνικές αξιολόγησης και σίγουρα θα αξιοποιηθεί όπως κάθε αναλυτικό πρόγραμμα.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Είναι σαφώς διατυπωμένα, και είναι σίγουρα βοηθητικά, οι στόχοι αυτοί μπορούν να επιτευχθούν είτε άμεσα με δραστηριότητες που έχουν το συγκεκριμένο προσδοκώμενο μαθησιακό αποτέλεσμα , όπως δίνεται στον οδηγό, είτε έμμεσα στις άλλες δραστηριότητες ακόμα και στο διάλειμμα, όπου μπορεί να υπάρχει παρέμβαση του εκπαιδευτικού όταν προκύπτουν ζητήματα. Η κοινωνικοποίηση του νηπίου και ο σεβασμός , η αλληλεπίδραση και η συνεργασία ξεκινούν από το καλημέρα μέχρι την ώρα της αναχώρησης , είναι μια συνεχής διαδικασία στο νηπιαγωγείο, όχι μόνο ξεχωριστή ως γνωστικό αντικείμενο.

11. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Η ύλη δεν έχει αλλάξει σε σχέση με το προηγούμενο αναλυτικό πρόγραμμα απλά έχουν ενταθεί οι ΤΠΕ..

12. Ερ: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Δεν το ξέρω το πρόγραμμα σπουδών στο δημοτικό. Δεν έχουμε ασχοληθεί. Πιστεύω θα είναι πολύ σημαντικό και λειτουργικό εάν εξελίσσεται το δικό μας ΠΣ και οι γνώσεις που κατακτούν τα παιδιά στο νηπιαγωγείο σίγουρα να μην αρχίζουν από την αρχή και να οικοδομούνται με βάση τις προηγούμενες γνώσεις.

13. Ερ: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Το περιεχόμενο απαντά σε μεγάλο βαθμό. Το ζητούμενο είναι εάν τα παιδιά αυτής της ηλικίας κατανοούν όλα αυτά τα θέματα και ως προς το βαθμό που θα μπορούσαμε εμείς να τα κάνουμε διδάξιμα στα παιδιά.

14. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να καλυφθεί μέσα σε μία χρονιά όλη η ύλη άλλωστε δεν είναι αυτό το ζητούμενο στο νηπιαγωγείο. Όπως ανέφερα πιο πάνω, έμμεσα ή άμεσα θα καλυφθούν τα περισσότερα, άλλωστε ύλη με την στενή έννοια δεν υπάρχει. Οι στόχοι-

γνώσεις διατρέχουν όλο το πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, ακόμα και την ώρα του φαγητού και το διάλειμμα.

15. Ερ: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Δεν θα άλλαζα κάτι. Βασικά δεν έχω μπει σε αυτή τη διαδικασία αλλά νομίζω ότι δεν θα άλλαζα κάτι.

16. Ερ: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Διαπνέεται από αυτή τη λογική αλλά δεν ξέρω εάν τα παιδιά αυτών των ηλικιών έχουν την αντίληψη να το καταλάβουν αυτό. Τα προνηπια είναι μωρά. Ναι μεν υπάρχει η διετή υποχρεωτική φοίτηση στο νηπιαγωγείο αλλά δεν ξέρω κατά πόσο είναι εφικτό αυτό να γίνει. Πολύ ωραία είναι όλα αυτά αλλά να λάβουμε υπόψη ότι μία νηπιαγωγός χωρίς βοήθεια με 25 παιδιά πως θα τα διδάξει όλα αυτά.

17. Ερ: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Σας το απάντησα αυτό και σε προηγούμενη ερώτηση, με βάση το 10 είναι μέτριο προς καλό.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Ερ: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ: Ότι μεταρρυθμική αλλαγή γίνεται στην εκπαίδευση και συγκεκριμένα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση υπάρχει η άποψη ότι δίπλα από το δημοτικό υπάρχει μία

σχολική μονάδα, το νηπιαγωγείο. Καμία ουσιαστική αλλαγή για την εκπαιδευτικό της τάξης και πουθενά δεν λαμβάνεται υπόψη οι ανάγκες της εκπαιδευτικού και πώς αυτή μπορεί να ανταπεξέλθει καλύτερα στο ρόλο της.

19. Ερ: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ: Όπως είπαμε ναι. Υπάρχει ένας εκπαιδευτικός στην τάξη χωρίς βοήθεια. Μια νηπιαγωγός δεν μπορεί να ανταπεξέλθει σε μία τάξη όπου υπάρχουν μαθητές με ειδικές ανάγκες και μαθητές διαφορετικών ταχυτήτων. Οι υλικές συνθήκες είναι αυτές που ξέρουμε χρόνια τώρα και δεν πρόκειται να αλλάξουν. Όσον αφορά την κουλτούρα σίγουρα αλλάζει ανάλογα με το πού βρισκόμαστε σε πόλη ή σε χωριό ανάλογα είναι και αυτή.

20. Ερ: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ: Σας το έχω ξαναπεί. Δεν εφάρμοσα το νέο ΠΣ.

21. Ερ: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ: Από την επιμόρφωση και την ανάγνωση του νέου ΠΣ θεωρώ ότι δεν χρειάζεται κάποια βελτίωση.

22. Ερ: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Ναι. Μια χαρά ήταν. Απλά δεν υπήρχε χρόνος για να αφομοιωθούν όλα όσα μας έλεγαν.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 3 (Σ3)

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

- Φύλο: ΘΗΛΥ
- Ειδικότητα: ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- Σπουδές: ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
- Χρόνια Υπηρεσίας: 18
- Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: Είμαι επιμορφωτρια. Φέτος θα θέσω σε εφαρμογή το νέο ΠΣ.
- Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 0

1.Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Αξιοποιώ τα ενδιαφέροντα των μαθητών ή ακολουθώ τον μηνιαίο σχεδιασμό, ανάλογα δηλαδή με το σχεδιασμό που έχουμε κάνει ως εκπαιδευτικοί. δηλαδή άλλες φορές οι δραστηριότητες είναι μαθητοκεντρικές και άλλες φορές είναι δασκαλοκεντρικές. Έτσι οργανώνεται η διαδικασία. Ως προς τα υλικά αξιοποιώ τον υπολογιστή, παραμύθια, βιβλία ή άλλο εποπτικό υλικό όπως χάρτες, πίνακες αναφοράς. Γενικά ότι μπορεί να με βοηθήσει στη μαθησιακή διαδικασία. Αυτό το εποπτικό υλικό το έχω συγκεντρώσει χρόνια τώρα. Έχω τις ρουτίνες, τον καιρό και το υλικό που υπάρχει σε κάθε σχολείο που δουλεύω.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ: Πρόκειται για μία οργανωμένη και συστημική προσπάθεια που αναδεικνύει το επάγγελμα της εκπαιδευτικού. Μας δίνει συγκεκριμένα πλαίσια. Είναι επιστημονικό. Έχει πάρει σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα ο οδηγός σπουδών της νηπιαγωγού και στηρίζεται σε σύγχρονες προσεγγίσεις και ερευνητικές και μου αρέσει γιατί έτσι μας αναβαθμίζει ως κλάδο. Θα μπορούσα να κάνω μία αντιπαραβολή με τις βρεφονηπιοκόμους οι οποίες δεν έχουν καν αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Εμάς πλέον μας θεωρούν πιο επιστήμονες. Με το νέο πρόγραμμα σπουδών αναβαθμιζόμαστε και γινόμαστε επιστήμονες πλέον.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Σας είπα είναι πιο επιστημονικό. Και ο προηγούμενος Οδηγός της νηπιαγωγού ήταν καλόγραμμενος και πιο κατανοητός πολλές φορές. Για μένα το νέο πρόγραμμα σπουδών νιώθω ότι είναι πιο αναβαθμισμένο, πιο εμπλουτισμένο και έχει σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα. Βέβαια είναι και πιο σύνθετος και στην εφαρμογή του είναι περισσότερο σύνθετο να εφαρμοστεί σε σχέση με τον προηγούμενο πρόγραμμα σπουδών. δηλαδή να εφαρμοστεί από το πλήθος των νηπιαγωγών και όχι μεμονωμένα. Επίσης είναι πολύ αυξημένες οι απαιτήσεις που έχουμε εμείς οι νηπιαγωγοί σε σχέση με τις άλλες ειδικότητες, μπήκαν οι δεξιότητες ερχόμαστε μόνιμα σε ένα τρέξιμο προκειμένου να ανταποκριθούμε και νομίζω ότι έτσι τα προσεγγίζουμε επιφανειακά γιατί έχουμε άγχος να ανταποκριθούμε σε ένα εύρος θεμάτων είτε πρόκειται για τη διάχυση των δράσεων είτε πρόκειται για τις δεξιότητες είτε πρόκειται για το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, την υλοποίηση των δράσεων, τη συνεργασία με φορείς. Όλα αυτά μας αποκεντρώνουν από το εκπαιδευτικό έργο. Μπορεί βέβαια όλα αυτά να αναμειγνύονται μεταξύ τους και να συνδυάζονται αλλά δεν έχουμε έτσι την εστίαση που είχαμε παλιά, να υλοποιήσουμε το ετήσιο πρόγραμμα με ένα βασικό κορμό και κάναμε τις θεματικές προσεγγίσεις και τα τύπου project. Τώρα είναι σκέψη ακριβώς δηλαδή μεταβαίνουμε από το ένα πεδίο στο άλλο στο άλλο λίγο στο ένα λίγο από όλα επιφανειακά.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;

Απ: Τα καινοτόμα στοιχεία; Πρώτα από όλα μου αρέσει έτσι όπως έχει χωριστεί. Τα θεματικά πεδία μου αρέσουν πάρα πολύ γιατί είναι εύκολο να το αντιληφθεί ο εκπαιδευτικός. δηλαδή το πρόγραμμα σπουδών ως πρόγραμμα είναι πάρα πολύ ωραίο. Η δυσκολία έγκειται στην εφαρμογή όσων αναφέρονται στον οδηγό νηπιαγωγού. Μου αρέσει που η γλώσσα έχει ενσωματωθεί με τις ΤΠΕ στο ίδιο θεματικό πεδίο γιατί η τεχνολογία είναι να εξυπηρετήσει την επικοινωνία ως ένας άλλος Δίαυλος επικοινωνίας. μου αρέσει έτσι όπως είναι αυτό. Μου αρέσει που είναι χωρισμένες οι επιστήμες. Γενικά δεν του λείπει τίποτα. Μου αρέσουν τα μαθησιακά πλαίσια που ορίζονται, οι ρουτίνες σκέψης, τα εργαλεία σκέψης. Απλώς όλα αυτά θέτουν και ένα βαθμό συνθετότητας στην εφαρμογή. δηλαδή ακραία εφαρμόζουμε το μοντέλο των 5 Ε αλλά όταν πρέπει να μπουν όλα μαζί ταυτόχρονα δημιουργούν μία σύγχυση όλα αυτά στην εφαρμογή τους. Αυτό είναι ένα ζήτημα υπό συζήτηση. Ωστόσο κάποια σημαντικά στοιχεία που θεωρώ ότι αντιπροσωπεύουν τη φυσιογνωμία του νηπιαγωγείου μέσα από το ΠΣ, αφορά στη σημασία της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης όλων των παισίων ανάπτυξης του παιδιού, στην ανοιχτότητα του σχολείου στις. Ειδικότερα στο β θεματικό πεδίο αυτό είναι ακόμα περισσότερο εμφανές, καθώς οι ειδικότεροι στόχοι του πεδίου αυτού εστιάζουν σε

ζητήματα κοινωνικού γραμματισμού, αναδεικνύοντας τη σημασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης γύρω από την οποία δομείται η μάθηση.

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Το δεύτερο. Είναι σύγχρονο. Έχει χρησιμοποιήσει σύγχρονα εργαλεία το νέο πρόγραμμα σπουδών. Το ότι χρησιμοποιεί τη ρομποτική, την τεχνολογία, την κατασκευή όλα αυτά είναι σαν να προετοιμάζουν τους μαθητές για το μέλλον.

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα

Απ: Θεωρώ ότι την έχει συμπεριλάβει στο μέγιστο δυνατό βαθμό και με ουσιαστικό τρόπο. Ειδικότερα μέσα στο ΠΣ δίνονται και συγκεκριμένα παραδείγματα, ιδέες δραστηριοτήτων κλπ, ακόμα και τεχνικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Συμφωνώ σε μεγάλο βαθμό. Είναι ευέλικτο για τον εκπαιδευτικό. Για τη συμπερίληψη δεν είμαι σίγουρη. Δεν το έχω δει από αυτή την σκοπιά. Δίνει την ευελιξία γιατί παρέχει τις δυνατότητες της διαφοροποιημένης διδακτικής. Θα πούμε λοιπόν για το πρώτο σε μεγάλο βαθμό και για τα άλλα δύο σε μέτριο βαθμό γιατί δεν το μελέτησα ως εκπαιδευτικός ειδικής αγωγής.

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Είναι ορατά γιατί πρώτα από όλα έχει εντάξει τα εργαλεία ζωής νομίζω είναι και ένα θεματικό πεδίο ξεχωριστό που αφορά όλα αυτά. Το Β. Άρα έδωσε έμφαση στην κοινωνική ζωή του παιδιού. Εκεί νομίζω και στη ρουτίνα με τα καπέλα διακρίνονται αυτά τα χαρακτηριστικά. Ουσιαστικά είναι στο 2ο πεδίο του αναλυτικού προγράμματος.

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: Θα με βοηθήσει πρώτα από όλα στην οργάνωση και στο σχεδιασμό της διδακτικής μεθοδολογίας. Η αλήθεια όμως ότι το μοντέλο των 5Ε με δυσκολεύει. Εκεί δυσκολεύομαι να βρω δραστηριότητες πάνω σε αυτό το μοντέλο γιατί εγώ έχω εκπαιδευτεί στο να αξιοποιώ τα ενδιαφέροντα των παιδιών. με βάση τα ενδιαφέροντα των παιδιών σχεδιάζω τη μαθησιακή διαδικασία. Με τον ανάστροφο σχεδιασμό ότι πρέπει να προσδιορίσω τα μαθησιακά αποτελέσματα, εκεί λίγο δεν μπορώ να το κατανοήσω ούτε να το εφαρμόσω. Βέβαια έτσι πρέπει και οφείλω να πορευτώ στο σημείο αυτό θα πρέπει να βρω τη χρυσή τομή. Είναι μια πρόκληση γιατί είχα μάθει να λειτουργώ με έναν διαφορετικό τρόπο.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ: . Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β

θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Θεωρώ ότι είναι με σαφήνεια διατυπωμένα ενώ υπάρχει ουσιαστική σύνδεση και με τις ενδεικτικές προτεινόμενες δραστηριότητες. Είναι και το τρίπτυχο των δεξιοτήτων. Το είχα ξεχάσει αυτό. Τις ικανότητες, τις στάσεις και τις δεξιότητες του 21ου αιώνα. Είναι πολλά μαζεμένα πάρα πολλά πράγματα ταυτόχρονα. Πως μπορούν να γίνουν όλα αυτά; Είναι ακραίος ο διαχωρισμός γιατί έχουν διαφορετική προσέγγιση στην καλλιέργεια τους. Άλλο να μεταδώσεις κάποιες γνώσεις και άλλο να δημιουργήσεις στάσεις και αξίες. Ουσιαστικά αλλάζεις τον τρόπο σκέψης των παιδιών.

11. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Ποιο περιεχόμενο; την ύλη εννοείται. Για την επιστημονική εγκυρότητα σας έχω μιλήσει τώρα ως προς την ηλικία δηλαδή εάν είναι παιδαγωγικά κατάλληλο για τα παιδιά του νηπιαγωγείου, αυτό είναι κάτι που με προβληματίζει γιατί έχουν κατεβάσει το νηπιαγωγείο ως προθάλαμο του Δημοτικού. Εμείς είχαμε εκπαιδευτεί στο παιχνίδι παιχνίδι. Παρέχουμε γνώσεις στα νήπια μέσα από το παιχνίδι.

12. Ερ: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από τάξη σε τάξη; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Δεν ξέρω πως είναι οργανωμένο το πρόγραμμα σπουδών του Δημοτικού. Εάν έχει υιοθετηθεί ο ίδιος τρόπος οργάνωσης και στις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες τότε ίσως βοηθήσει όλο αυτό και στη μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό δηλαδή να υπάρχει μία σπειροειδή διάταξη. Νομίζω αυτό δίνει τη δυνατότητα αλλά επειδή δεν έχω δει τα άλλα αναλυτικά προγράμματα σπουδών δεν μπορώ να δω αυτή τη συνέχεια. Το μόνο που διακρίνω είναι η πρόθεση για σπειροειδή διάταξη που έχει ο δικός μας οδηγός σπουδών, τη διάταξη της ύλης.

13. Ερ: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικό-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Τα έχει συμπεριλάβει όλα αυτά γιατί έχει εστιάσει Πρώτον στη διαφοροποίηση της μαθησιακής διαδικασίας. Την έχει συμπεριλάβει στον οδηγό νηπιαγωγού. Έχει συμπεριλάβει τη συμπερίληψη, πώς να λειτουργήσουν ταυτόχρονα δύο εκπαιδευτικοί. Να ορίζει τις αρμοδιότητες. Τα έχει φροντίσει, τα έχει συμπεριλάβει όλα, στην εφαρμογή όμως δεν ξέρω να σας πω.

14. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Δεν αντιλαμβάνομαι την ερώτηση ,δεδομένου ότι αφενός στο νηπιαγωγείο δεν υπάρχει «ύλη» , ενώ αφετέρου ο χρόνος υλοποίησης των δράσεων/ δραστηριοτήτων κάθε φορά διαφοροποιείται και διαμορφώνεται ανάλογα με το δυναμικό και τις ανάγκες της τάξης. Γενικά είναι πολλές οι απαιτήσεις, πάρα πολλές απαιτήσεις στο νηπιαγωγείο. Δεν χρειάζεται να αλλάξει.

15. Ερ: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Στο πρόγραμμα σπουδών δεν θα άλλαζα τίποτα. Εννοώ το ΦΕΚ. Ο οδηγός νηπιαγωγού επειδή περιέχει πολλά πράγματα μαζί θα ήθελα μία απλοποίηση. Βέβαια δεν εφαρμόζονται όλα ταυτόχρονα Αλλά είναι πολλά πράγματα μαζί που πρέπει να γίνουν.

16. Ερ: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης

προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Πράγματι το κάνει, εφόσον έχει βάλει της διερεύνησης και της έχει χωρίσει σε σχέδια δράσης και θεματικές προσεγγίσεις, διερεύνηση και επίλυση προβλημάτων Πράγματι εμπλεκε τα παιδιά σε ένα τέτοιο τρόπο σκέψης αυτό ισχύει σε μεγάλο βαθμό.

17. Ερ: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Είναι και απαραίτητη. Είναι και κατάλληλη είναι και απαραίτητη γιατί είναι προς όφελος των παιδιών να αξιοποιούμε τις προτάσεις τους και να τους εμπλέκομαι στο σχεδιασμό. Τώρα τίθεται το ερώτημα πώς γίνεται να εφαρμόζονται μαθητοκεντρικές πρακτικές όταν εμείς έχουμε σχεδιάσει και έχουμε καταθέσει τον ετήσιο σχεδιασμό ήδη από το Σεπτέμβριο. Όταν ακόμη δεν έχουμε γνωρίσει καλά καλά τα παιδιά και τα ενδιαφέροντά τους. Τους πρώτους μήνες δεν γίνεται να εφαρμόσεις όλα αυτά. Σαν πολλά έχουν μαζευτεί.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Ερ: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ: Το δέχτηκαν. Εγώ λέω για μένα. Βέβαια από όσα ακούω στο σχολείο οι συνάδελφοι είναι αγχωμένοι. Είναι πολλές οι απαιτήσεις.

19. Ερ: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ: Σας το είπα πολλές φορές και στις άλλες ερωτήσεις, είναι σύνθετα. Είναι πολλά πράγματα που πρέπει να συνδυαστούν. Οι εκπαιδευτικοί παλεύουμε πολύ. Όλοι έχουμε κάνει μεταπτυχιακό, επιμόρφωση, εγώ διδακτορικό. Μας έχουν βάλει σε ένα ατελείωτο κυνήγι. Φοβάμαι για επαγγελματική εξουθένωση χωρίς να υπάρχει αντίκτυπο μέσα στην τάξη, μέσα στα παιδιά. Όλα αυτά μας έχουν πάρει τη δημιουργικότητά μας.

20. Ερ: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ: Δεν το έχω εφαρμόσει.

21. Ερ: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ: Η πρότασή μου θα ήταν να γίνει απλοποίηση του προγράμματος σπουδών. Δεν γίνεται να γίνουν όλα και παντού.

22. Ερ: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Όχι. Μια χαρά. Πήρα το χρόνο μου μετά και μελέτησα με την ησυχία μου τον οδηγό. Πρέπει να κάτσει ο άλλος να τα διαβάσει. Το μοντέλο επιμόρφωσης ήταν μία χαρά μου άρεσε.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 4 (Σ4)

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιζόμενου

- Φύλο: ΘΗΛΥ
- Ειδικότητα: ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- Σπουδές: ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ
- Χρόνια Υπηρεσίας: 17
- Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: Δεν το έχω εφαρμόσει
- Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 0

1.Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Αυτή η ερώτηση θεωρώ ότι είναι πολύ ευρεία και γενική. Θα έπρεπε να ήταν πιο συγκεκριμένη. Στο νηπιαγωγείο συνήθως λειτουργούμε με τα βιώματα των παιδιών. Γίνεται ο ετήσιος προγραμματισμός ως οφείλουμε να τον κάνουμε και ακολουθούμε αυτήν την πορεία αλλά από εκεί και πέρα αυτό αλλάζει. Μπορεί να τροποποιηθεί το πρόγραμμα.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ: Κοιτάζτε, από την εικόνα που έχω θεωρώ ότι θα έπρεπε να είχαμε πολύ νωρίτερα οδηγηθεί στην αναθεώρηση- αλλαγή του προγράμματος σπουδών για το νηπιαγωγείο. Το προηγούμενο ήταν ήδη μία 20ετία πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Το νέο πρόγραμμα σπουδών το βρίσκω αρκετά καινοτόμο και ανταποκρίνεται για να μην πω πλήρως σε πολύ μεγάλο βαθμό στη σύγχρονη πραγματικότητα. θεωρώ ότι συνιστά Ένα σύγχρονο πρόγραμμα σπουδών με πολλά καινοτόμα στοιχεία.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Κοιτάζτε, καταρχάς για μένα ένα από τα σπουδαιότερα στοιχεία είναι ότι βλέπει την εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο ολιστικά και το νηπιαγωγείο ως μέλος ενός ευρύτερου συστήματος. Δηλαδή δεν είναι κάτι αποκομμένο όπως πιθανά παρουσιαζόταν στο προηγούμενο πρόγραμμα σπουδών. Δηλαδή είναι ξεκάθαρο. Η εκπαίδευση στηρίζεται σε συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων όχι μόνο της εκπαιδευτικής κοινότητας. Αναδεικνύεται σημαντικά η συνεργασία με την οικογένεια την ευρύτερη κοινωνία. Θεωρώ ότι η όλη φιλοσοφία στην οποία στηρίζεται είναι από τις σημαντικότερες καινοτομίες του.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;

Απ: Με προβληματίζει η ερώτηση γιατί νομίζω θα σας πω αυτό που ανέφερα. Η εκπαίδευση αντιμετωπίζεται ολιστικά. Δίνεται έμφαση στην ενεργή συμμετοχή των παιδιών, αναδεικνύει τις δράσεις, ενισχύει τη συνεργατικότητα και βοηθάει στην κοινωνικοποίηση των παιδιών. Ως πρώτη σκέψη αυτά μπορώ να πω.

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Θεωρώ τη δεύτερη. Δίνεται μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του 21 ου αιώνα στο νέο πρόγραμμα σπουδών. Δίνεται ξεκάθαρα έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης στη δημιουργικότητα και όχι τόσο θα έλεγα στις εξειδικευμένες γνώσεις όχι τόσο Στο γνωστικό κομμάτι όσο στην ανάπτυξη των ικανοτήτων Οπότε θεωρώ ξεκάθαρα το δεύτερο.

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.

Απ: Σε αρκετά μεγάλο βαθμό. Αυτό διαφαίνεται και από το γεγονός ότι στη Β θεματική ενότητα έχει ενταχθεί το κομμάτι της κοινωνικοποίησης και της ενσυναίσθησης.

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοιχτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Γενικότερα αναδεικνύεται μέσα στο πρόγραμμα και δίνονται συγκεκριμένα παραδείγματα Αλλά αυτή τη στιγμή δεν μου έρχονται στο μυαλό στο πως μπορεί να προσαρμόζονται στις ανάγκες των μαθητών. Αναδεικνύεται ξεκάθαρα ο συμπεριληπτικός του χαρακτήρας Και όντως είναι αρκετά ανοιχτό. Και το προηγούμενο αναλυτικό ήταν σε

αυτή τη φιλοσοφία. Αναγνωρίζει την ευελιξία που πρέπει να έχουν οι νηπιαγωγοί. Τώρα συγκεκριμένα παραδείγματα και δραστηριότητες δεν μου έρχονται. Γενικά όμως όλα αυτά εμφανίζονται πολύ συχνά στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών με συγκεκριμένες προτάσεις.

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά αναφέρονται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Όπως έχουμε αναφέρει δίνεται έμφαση στο κομμάτι των ικανοτήτων των παιδιών Δηλαδή δεν εστιάζει στις γνώσεις των παιδιών αλλά στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και δεξιοτήτων του 21ου αιώνα. Σε αυτά περιλαμβάνονται όλα τα στοιχεία που αναφέρονται.

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: Κοιτάζτε θεωρώ ότι και στο κομμάτι της μεθοδολογίας είναι πολύ καλά στοχευόμενο και δομημένο. Οπότε θεωρώ ότι αυτό είναι πολύ βασικό για την οργάνωση της διδασκαλίας. Θα αξιοποιήσω τα στοιχεία του προγράμματος. Αυτό θεωρώ, αν και ερώτηση είναι πολύ ανοιχτή.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ καλά δομημένα και είναι μία σημαντική καινοτομία το γεγονός ότι δίνονται και στο τρίπτυχο γνώσεις δεξιότητες και στάσεις είναι πράγματι δομημένα και δοσμένα σωστά και είναι σημαντικό το γεγονός ότι ορίζονται και με συγκεκριμένα παραδείγματα.

11. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Δίνεται μεγάλη σημασία και στα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των παιδιών. Οπότε, προφανώς και είναι κατάλληλο για την ηλικία των παιδιών στο νηπιαγωγείο και είναι επίσης πολύ έντονη και η έμφαση που δίνεται στην αξιοποίηση των προγενέστερων γνώσεων των παιδιών. Επομένως ναι.

12. Ερ: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Η μετάβαση από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό αναφέρεται στο πρόγραμμα και αυτό είναι επίσης μία καινοτομία η οποία διαφοροποιεί το νέο πρόγραμμα σπουδών σε σχέση με το προηγούμενο. Οπότε αναδεικνύεται πολύ σημαντικά.

13. Ερ: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικό-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Αναδεικνύονται σημαντικά οι έννοιες αυτές μέσα στο πρόγραμμα και όσον αφορά τη συμπερίληψη γίνεται πολύ εκτενής αναφορά με παραδείγματα και δραστηριότητες. Αλλά κυρίως και στην έμφαση που δίνεται στις ικανότητες των παιδιών στις ικανότητες του εικοστού πρώτου αιώνα. Θα έλεγα λοιπόν ότι ναι απάντα στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες.

14. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (υλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας

του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Θεωρώ ότι η ερώτηση αυτή δεν ξέρω κατά πόσο ανταποκρίνεται στη φιλοσοφία του νηπιαγωγείου γιατί δεν υπάρχει συγκεκριμένη ύλη ούτε σε αυτό το πρόγραμμα σπουδών ούτε στο προηγούμενο.

15. Ερ: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Σίγουρα δεν θα αφαιρούσε κάτι είναι τόσο πλήρες το πρόγραμμα σπουδών που δεν θα μπορούσα να σκεφτώ κάτι άλλο να προστεθεί. Είχα κάποιες σκέψεις ότι ενδεχομένως να δυσκολεύε στην κατανόηση γιατί είναι πολύ επιστημονικά δοσμένο, από την άλλη όμως η πλειονότητα των εκπαιδευτικών είναι εκπαιδευτικοί υψηλών προσόντων οπότε θα μπορέσουν να το υποστηρίξουν και να το εφαρμόσουν, να το κατανοήσουν και να αναγνωρίσουν και τις καινοτομίες του. Επομένως θεωρώ ότι δεν χρειάζεται κάτι γιατί είναι ένα πρόγραμμα σπουδών που ανταποκρίνεται απόλυτα στις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες.

16. Ερ: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Είναι πολύ έντονα δοσμένα μέσα στο πρόγραμμα σπουδών ο μαθητοκεντρικός χαρακτήρας του. Αυτό φαίνεται διατρέχοντας το συνολικά, όχι μεμονωμένα σε συγκεκριμένες ενότητες ή σημεία. Δίνεται μεγάλη έμφαση στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών για παράδειγμα στη δημιουργία Συμβουλίων. Οπότε θεωρώ ότι πράγματι διαπνέεται από αυτήν την παιδαγωγική προσέγγιση.

17. Ερ: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Προφανώς και είναι κατάλληλη. Ούτως ή άλλως η φιλοσοφία του νηπιαγωγείου είναι αυτή ακριβώς, μαθητοκεντρική και αναδεικνύονταν και από το προηγούμενο πρόγραμμα σπουδών αλλά θεωρώ ότι τώρα εμπλουτίζεται με περισσότερο παραδείγματα. Και είναι ακόμη πιο εμφανής ο χαρακτήρας του. Οπότε ναι είναι κατάλληλη γιατί αυτή είναι η φιλοσοφία του νηπιαγωγείου.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Ερ: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ: Αυτό είναι κάτι που δεν μπορώ να σας το απαντήσω καθώς δεν το έχω εφαρμόσει οπότε δεν έχω έρθει σε επαφή και με άλλους εκπαιδευτικούς. Όσον αφορά το ρόλο μου ως επιμορφώτρια και έχοντας επικοινωνία με άλλους επιμορφωτές, αυτό που έχω αντιληφθεί είναι ότι έχει γίνει αποδεκτό με πολύ θετικά και αισιόδοξα μηνύματα.

19. Ερ: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ: Όπως σας ανέφερα και πριν θεωρώ ότι είναι πολύ καινοτόμο και δοσμένο με πολύ επιστημονικό τρόπο. Θεωρούσα ότι πιθανά να υπήρχε μία δυσκολία ώστε να κατανοήσουν απόλυτα την ορολογία του. Ίσως από μία μεγάλη μερίδα εκπαιδευτικών, από την άλλη υπάρχουν εκπαιδευτικοί υψηλών προσόντων. Όσον αφορά την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων η γνώμη μου είναι ότι δεν είμαστε τόσο πολύ ανοιχτοί σε ζητήματα συνεργασίας με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, που δίνεται πάρα πολύ μέσα από το νέο πρόγραμμα σπουδών. Επομένως ενδεχομένως εκεί να δυσκολευτεί να γίνει το επόμενο βήμα από την άλλη η υποχρεωτικότητα του νέου προγράμματος σπουδών θα είναι πολύ σημαντική στην ανοιχτότητα των ελληνικών σχολείων.

20. Ερ: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις

σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ: Δεν το έχω υλοποιήσει. Θα σας αναφέρω για ακόμη μία φορά τα καινοτόμα στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών. Δεν έχω την εμπειρία εφαρμογής στην πράξη αλλά πιστεύω ότι το νέο πρόγραμμα σπουδών δίνει πάρα πολλά παραδείγματα, δραστηριοτήτων, δράσεων. Επομένως Δεν νομίζω να δυσκολευτούμε στην υλοποίησή του.

21. Ερ: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ: Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι γιατί θεωρητικά καλύπτει απόλυτα. Η σύνδεση θεωρίας και πράξης είναι εμφανής. Θεωρητικά αιτιολογούνται όλα τα χαρακτηριστικά του, οι καινοτομίες του και ταυτόχρονα δίνονται τόσα πολλά παραδείγματα που βοηθάει πολύ. Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι.

22. Ερ: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Θεωρώ ότι ο χρόνος ήταν ένα ζήτημα. Ήταν προς το τέλος της χρονιάς, έτρεχαν και άλλες επιμορφώσεις και πολλά άλλα ζητήματα. Οπότε η χρονική συγκυρία που επέλεξαν να γίνει η επιμόρφωση ίσως δυσκόλεψε κάποια άτομα και πιθανά να χρειάζονταν μεγαλύτερη χρονική έκταση για να αφομοιωθούν καλύτερα κάποια πράγματα από το νέο πρόγραμμα σπουδών. Κατά τα άλλα η επιμόρφωση ήταν αρκετά οργανωμένη δομημένη και οι επιμορφωτές ήταν πολύ υποστηρικτικοί. Μόνο ως προς το κομμάτι του χρόνου.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 5 (Σ5)

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιαζόμενου

- **Φύλο:** ΘΗΛΥ
- **Ειδικότητα:** ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- **Σπουδές:** ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- **Χρόνια Υπηρεσίας:** 23
- **Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** Δεν το έχω εφαρμόσει. Είμαι επιμορφωτρια Β. Τώρα θα το εφαρμόσω εθελοντικά. Θα δημιουργήσουμε τρία εκπαιδευτικά σενάρια και με την εποπτεία κάποιου συντονιστή θα τα εφαρμόσουμε.

- Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος: 0

1.Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Λοιπόν εγώ γενικά μου αρέσει να πειραματίζομαι και να παίζω με τα παιδιά. Έχω κάποια πράγματα στο μυαλό μου γιατί μετά από τόσα χρόνια δεν χρειάζομαι προετοιμασία. Έχω κάθε μέρα και ένα ερωτηματικό γιατί τα παιδιά βγάζουν και κάτι καινούργιο δηλαδή μπορεί να υπάρχει κάποιο ερέθισμα από τα παιδιά και να κάνω κάποια δραστηριότητα πάνω σε αυτό. Λειτουργούμε πάντα μαζί και μαθαίνουμε μαζί. Επίσης δημιουργώ στην τάξη μου γωνίες με πολλά ερεθίσματα και να προκαλώ την περιέργεια των παιδιών. Χρησιμοποιώ μερικές φορές τον οδηγό νηπιαγωγών, γενικά όμως λειτουργώ με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ: Πιστεύω το νέο πρόγραμμα σπουδών είναι μία εξέλιξη του προηγούμενου αναλυτικού προγράμματος, εμπλουτισμένο με στοιχεία steam και στηρίζεται σε μία νέα θεωρία βιοοικονομική προσέγγιση και επίκεντρο είναι το παιδί. Και στο προηγούμενο ήταν το παιδί αλλά τώρα είναι πιο ελεύθερο το παιδί να δράσει αρκεί και ο εκπαιδευτικός να δίνει αυτή την ελευθερία στο παιδί γιατί οι περισσότεροι έχουμε μάθει να λειτουργούμε με πιο συγκεντρωτικό σύστημα. Αναβαθμίζει με πολλαπλούς ρόλους το ρόλο του εκπαιδευτικού. Δεν είναι απλά ο δάσκαλος της τάξης αλλά έχει περισσότερες αρμοδιότητες. Εμπλέκει ενεργά και το γονέα και ενισχύει την επικοινωνία, τονίζοντας ότι η μάθηση είναι αποτέλεσμα όχι μόνο του δασκάλου αλλά και ενός μεγαλύτερου συστήματος και πάντα επίκεντρο είναι το ίδιο το παιδί. Από αυτό ξεκινούν και σε αυτό τελειώνουν όλα.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Έχει περισσότερα ενεργά στοιχεία steam. Δημιουργεί ενεργά μαθητικά κέντρα αντί τις γωνίες που είχαμε. Είναι ενεργότερος ο ρόλος του παιδιού, ενισχύεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού, δίνει τη δυνατότητα μέσω του ανάστροφου σχεδιασμού να επανασχεδιάζεται το ένα σενάριο ανάλογα με την εξέλιξη του και με τα ενδιαφέροντα των μαθητών και την

πρόοδο του και όχι όπως το προηγούμενο αναλυτικό όπου είχαν δημιουργηθεί κάποια έτοιμα σενάρια φασόν και κυκλοφορούσαν από νηπιαγωγείο σε νηπιαγωγείο. Εδώ τώρα περισσότερο λειτουργούμε με βάση τις δυνατότητες της τάξης μας και εξελισσόμαστε σε ένα σενάριο με βάση αυτό και πολλές φορές το επανεξετάζουμε. Επίσης εκμεταλλεύεται τη μάθηση και εντός και εκτός της τάξης ακόμα και το διάλειμμα αποτελεί μαθησιακό κέντρο. Ο ρόλος του γονέα είναι ενεργότερος μέσα στη μαθησιακή διαδικασία. Προωθεί την καινοτομία την κριτική σκέψη, δημιουργεί τρόπους επικοινωνίας και συνεργασίας, προωθεί την διερευνητική μάθηση και ανακάλυψη. Γενικά δεν θεωρώ ότι είναι ένας οδηγός είναι λίγο πιο πάνω και έχει στοιχεία που σε κατευθύνουν αλλά σου αφήνει και την επιλογή να εξελιχθείς με βάση αυτά που αντιμετωπίζεις καθημερινά μέσα στην τάξη.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιολογία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;

Απ: Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών θέτει στο επίκεντρο το παιδί και όλοι οι υπόλοιποι γύρω του – περιβάλλον, το επηρεάζουν. Μέσα από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών δημιουργούνται συνδέσεις στα περιβάλλοντα στα οποία ζει και δραστηριοποιείται το παιδί. Ένας από τους βασικούς παράγοντες που εξασφαλίζουν την ποιοτική και καθολική εκπαίδευση των νηπίων είναι και η κοινωνικοποίησή τους για την καλλιέργεια βασικών δεξιοτήτων για τη μετέπειτα σχολική τους πρόοδο. Οι κοινές αρχές που διαπνέουν το νέο Πρόγραμμα Σπουδών είναι μεταξύ άλλων:

- η ανάπτυξη των ικανοτήτων που θεωρούνται βασικές για την επιτυχημένη και δυναμική συμμετοχή του παιδιού στη σύγχρονη κοινωνική ζωή ως ενεργού πολίτη, στο πλαίσιο της αναπτυξιακής του ωριμότητας
- η μάθηση μέσω της επαφής του παιδιού με το περιβάλλον, τα αντικείμενα και τις καταστάσεις και αλληλεπιδρά με τους σημαντικούς άλλους

Τα παραπάνω διαφαίνονται στο Θεματικό Πεδίο Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία, το οποίο δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε τα παιδιά να αντιληφθούν τις συνδέσεις ανάμεσα στον εαυτό τους και στους άλλους, στα διάφορα επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης και στο πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας. Στο πεδίο αυτό αναπτύσσονται ζητήματα που αποσκοπούν στην αειφόρο ανάπτυξη, την προσωπική, κοινωνική και περιβαλλοντική συνειδητοποίηση και την ευημερία. Επίσης περιέχει πρακτικές συναισθηματικού εγγραμματισμού, ώστε τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τα δικά τους συναισθήματα, να κατανοούν τη συναισθηματική κατάσταση των άλλων και να συζητούν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους εμπειρία, αλλά και σε σχέση με κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα που τα απασχολούν αλλά και πρακτικές κοινωνικού γραμματισμού παρέχοντας τα εργαλεία για την επεξεργασία της κοινωνικής πραγματικότητας και την καλλιέργεια γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που προάγουν την επικοινωνία, τη συνεργασία, την ενεργό συμμετοχή και την αμοιβαία κατανόηση, ώστε να

καταστούν τα παιδιά πολιτισμικά εγγράμματοι και συνειδητοποιημένοι πολίτες, στο πλαίσιο πάντα της αναπτυξιακής τους ωριμότητας.

Επίσης, θα έλεγα και τη διερευνητική μάθηση. Αξιοποιούνται τα μαθησιακά κέντρα πιο ενεργά και τη δημιουργία ομάδων μεταξύ των παιδιών. Είχαμε συνηθίσει στο κάνουμε όλοι μαζί ένα φυλλάδιο ενώ τώρα δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να γίνουν ομάδες. τα παιδιά θα εκπαιδευτούν Να δουλεύουν σε ομάδες και όχι από την αρχή της χρονιάς όπως μας έχουν πει.

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Πιστεύω ότι είναι η θέση Β γιατί μαθαίνω να διερευνούν, να επιλύουν προβλήματα, να σκέφτονται, να αναλαμβάνουν ρόλους και έτσι καλλιεργούνται οι δεξιότητες του 21ου αιώνα. Μάλιστα δίνοντας στα παιδιά πρωτοβουλίες γίνονται και πιο Ενεργοί Πολίτες, παίρνουν αποφάσεις, διαμορφώνουν τα ίδια τα περιβάλλοντα τους. Οπότε επιλέγω ξεκάθαρα τη θέση Β.

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.

Απ: Το νέο ΠΣ δίνει μεγάλη έμφαση στην ένταξη μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και αφιερώνει ένα ολόκληρο κεφάλαιο στην ενταξιακή εκπαίδευση στο κεφάλαιο Α4.1.4 Μάθηση για όλους.

Οι σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που βασίζονται στις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης προωθούν τις ίσες ευκαιρίες μάθησης και συμμετοχής για όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με αναπηρία (Booth & Ainscow, 2011· UNESCO, 2007). Στη βάση αυτή προτείνει την εφαρμογή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας

θέλοντας να προωθήσει τη Μάθηση για όλους ανεξαρτήτως ιδιαιτεροτήτων και ειδικών εκπαιδευτικών και πολιτισμικών αναγκών.

Το νέο ΠΣ είναι διαμορφωμένο κατά τέτοιο τρόπο ώστε το παιδί να ακολουθεί τα δικά του μαθησιακά μονοπάτια, τρόπους και στρατηγικές και προτείνει τη διαμόρφωση του χώρου κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών. Επίσης προωθεί την τροποποίηση δραστηριοτήτων με βάση το βαθμό δυσκολίας αλλά και την αξιοποίηση διαφορετικών μορφών εργασίας. Στους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δίνονται εργασίες με νόημα, τη δημιουργία άτυπων ευέλικτων συνεργατικών ομάδων, τη συλλογή πληροφοριών μέσω της αρχικής – διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης που παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για τα ενδιαφέροντα των μαθητών, την ετοιμότητα τους και τα υλικά και τα μέσα με τα οποία εκφράζονται καλύτερα και ανάλογα με το μαθησιακό προφίλ τους ο/η εκπαιδευτικός σχεδιάζει τις δραστηριότητές του.

Τα παιδιά αυτά ισότιμα συμμετέχουν στη γενική τάξη και συμμετέχουν ενεργά όχι όμως σε δράσεις διαφορετικές από αυτές που κάνουν όλα τα υπόλοιπα παιδιά αλλά οργανώνουν δραστηριότητες που ενισχύουν η μία την άλλη. Επίσης δημιουργούνται άτυπες και ευέλικτες ομάδες όπου όλα τα παιδιά συμμετέχουν ανάλογα με την ετοιμότητά τους αλλά και την εφαρμογή διαφόρων τεχνικών της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, όπως «Το μοντέλο της εκ περιτροπής χρήσης μαθησιακών σταθμών (Station Rotation Model)». Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με αυτή την τεχνική «Οι σταθμοί στο νηπιαγωγείο αποτελούν ειδικά διαμορφωμένα σημεία, όπου τα παιδιά εργάζονται για συγκεκριμένο χρόνο σε μικρές ομάδες είτε μαζί με τη/τον εκπαιδευτικό είτε ανεξάρτητα. Το μοντέλο περιλαμβάνει υποχρεωτικά έναν ψηφιακό σταθμό, όπου συνήθως οι προτεινόμενες δραστηριότητες υποστηρίζουν την άμεση ανατροφοδότηση των παιδιών. Οι υπόλοιποι σταθμοί μπορεί να περιλαμβάνουν: α. εργασία σε μικρές ομάδες, όπου τα παιδιά προσεγγίζουν κάποια έννοια που δεν έχουν κατανοήσει ή εστιάζουν σε μια ικανότητα που δεν έχουν κατακτήσει, β. ανεξάρτητη/ατομική εργασία που μπορούν να κάνουν μόνοι τους τα παιδιά, όπως ένα φύλλο εργασίας ή μια ζωγραφιά, γ. συνεργατική δράση, όπου τα παιδιά αλληλεπιδρούν σε ζευγάρια προκειμένου να ολοκληρώσουν μια δραστηριότητα ή να επιλύσουν ένα πρόβλημα

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Είναι αρκετά ανοιχτό. Μπορούμε να σχεδιάσουμε το σενάριο λαμβάνοντας υποψιν τι γνωρίζουν οι μαθητές μας. Είναι ευέλικτο όπως έχουμε ξαναπεί. Είναι αρκετά προσαρμόσιμο στις ανάγκες των μαθητών με ιδιαίτερες ικανότητες και δίνει τη δυνατότητα εφαρμογής της διαφοροποιούμενης διδασκαλίας. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενισχύσει έναν αδύναμο ή χαρισματικό μαθητή. Όσον αφορά τη συμπερίληψη, επίσης δίνει τη δυνατότητα να ενταχθούν οι μαθητές με μαθησιακές ανάγκες στο πλαίσιο της τάξης και θεωρεί ότι αυτό πρέπει να γίνεται. Οι μαθητές να μην μένουν στα τμήματα ένταξης αλλά να εντάσσονται μέσα στην τάξη και να συνυπάρχουν όλα τα παιδιά. Οι εκπαιδευτικοί της ειδικής και της γενικής να φτιάχνουν ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο κατάλληλο για την ενσωμάτωση όλων των παιδιών μέσα από τη συνδιδασκαλία και μέσα από διάφορες τεχνικές που συμφωνούν μεταξύ τους.

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Όλη η φιλοσοφία του προγράμματος στηρίζεται στο παιδί. Το παιδί είναι στο κέντρο και όλοι οι υπόλοιποι που τα περιβάλλουν στη μαθησιακή του πορεία και εξέλιξη είναι το κοινωνικό Πλαίσιο που το στηρίζει. Επομένως ο εκπαιδευτικός φέρνει το παιδί σε επαφή με όλη την κοινωνία και αυτό συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση του. Μέσα από τη δυνατότητα που του δίνεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών αποκτά αυτοπεποίθηση και συνύπαρξή του μέσα στην τάξη με παιδιά με ειδικές ανάγκες βοηθά στην καλλιέργεια της στάσης στην ενσυναίσθησης. Τα παιδιά παίζουν- μαθαίνουν -διερευνούν.

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: Σίγουρα θα γίνει πιο καινοτόμο και πιο λειτουργικό το μάθημά μου. Θα με βοηθήσει να ανανεώσω τη διδασκαλία μου γιατί όταν κάνω ένα γενικό πλάνο μπορεί να ξεφεύγω σε κάποια στοιχεία μέσα όμως από ένα σωστά δομημένο σενάριο Ίσως να αποφύγω να πλατειαζω σε μερικά πράγματα. Σε αυτό θα με βοηθήσει και το μοντέλο 5Ε.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Νομίζω είναι πολύ καλά διατυπωμένα και πολύ καλά οργανωμένα με εξελικτική πορεία. Βέβαια δεν μπορούμε μέσα σε μία χρονιά να τα πετύχουμε όλα αλλά επειδή είμαστε δίχρονη υποχρεωτική μπορούμε να μοιράσουμε τους στόχους. Τους μισούς τη μία χρονιά και τους άλλους μισούς την άλλη χρονιά. Μια δυσκολία που αντιμετωπίσαμε ως προς τα μαθησιακά αποτελέσματα όταν δημιουργούσαμε ως ομάδα το δικό μας σενάριο ήταν ότι τα μαθησιακά αποτελέσματα έτσι όπως περιγράφονται ήταν αρκετά γενικά και δεν ανταπικρίνονταν επαρκώς στο δικό μας θέμα. Παρόλα αυτά σε συζήτηση που είχαμε σχετικά μας είπαν ότι μπορούμε και έχουμε την ευελιξία να τα τροποποιούμε ανάλογα με το θέμα.

Είναι βοηθητικό που είναι χωρισμένα σε Γνώσεις – Δεξιότητες – και Στάσεις και βοηθά πολύ όταν θέτουμε τα κριτήρια για να αξιολογήσουμε τι έμαθαν τα παιδιά, πώς το έμαθαν και γιατί το έμαθαν και να έχουμε μία γενική εικόνα σε ποιο βαθμό καλλιεργήθηκαν δεξιότητες. Φυσικά στο νέο ΠΣ είναι απαραίτητο, αν και κάτι τέτοιο δεν είναι εύκολα κατανοητό από την αρχή, να θέτουμε τα μαθησιακά αποτελέσματα και μετά να προχωράμε στις δραστηριότητες. Οφείλω να ομολογήσω ότι είναι αρκετά απαιτητικό και χρονοβόρο και πολλές φορές και χάριν του ανάστροφου σχεδιασμού προχωρούσαμε σε αλλαγές

11. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Η ύλη μας καλύπτει. Είναι πράγματα που εμείς ούτως ή άλλως τα κάναμε μέσα στην τάξη, απλά τώρα είναι πιο επιστημονικά γραμμένα και εν πάση περιπτώσει Εάν δεν θέλουμε να υποβαθμίζουμε το ρόλο μας ως εκπαιδευτικοί θα πρέπει να αναβαθμίσουμε και εμείς οι ίδιοι τη δουλειά που κάνουμε.

12. Ερ: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Δεν ξέρω το νέο πρόγραμμα σπουδών του Δημοτικού αλλά και αυτοί θα πρέπει να αλλάζουν τη φιλοσοφία και να μην έχουν το βιβλίο. Βέβαια μέσα από προγράμματα μετάβασης θα στηθεί Μία γέφυρα των νέων προγραμμάτων σπουδών του νηπιαγωγείου και του Δημοτικού και θα υπάρχει εξέλιξη.

13. Ερ: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικο-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Νομίζω απαντάει αρκετά και το έχουμε ζαναπει αυτό. Είναι πολύ καλά δομημένο πρόγραμμα σπουδών και καλύπτει όλες τις ιδιαιτερότητες της κοινωνίας. έχουν λάβει υπόψιν τα πάντα που αφορά την κοινωνία μας σήμερα Δεν ξέρω αν θα ισχύει το ίδιο και μετά από 10 χρόνια γιατί τα πράγματα εξελίσσονται ραγδαία.

14. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Η ύλη είναι πολύ μεγάλη, όπως και σε όλα τα θεματικά πεδία αλλά η προσχολική αγωγή είναι δίχρονη και κάποια μπορεί να γίνουν τον πρώτο χρόνο και κάποια τον δεύτερο χρόνο. Έτσι όπως είναι δομημένο στοχεύει στην ανάπτυξη ορισμένων βασικών δεξιοτήτων που προσδιορίζουν το πλαίσιο των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Η εκπαιδευτικός θα αξιοποιήσει εκείνο το περιεχόμενο που είναι σύμφωνο με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των μαθητών της. Στο νηπιαγωγείο εξάλλου υπάρχει αυτή η ευελιξία και οι προτάσεις που γίνονται δεν αποτελούν «ύλη» με τη στενή έννοια του όρου, αλλά οδηγό για να διαμορφωθεί το κατάλληλο παιδαγωγικό πλαίσιο για τους μαθητές. Έτσι όπως παίρνει και το εξωτερικό και το εσωτερικό περιβάλλον η ύλη μπορεί να καλυφθεί σε όλο το ωρολόγιο πρόγραμμα. Το μάθημα μπορεί να γίνει και στο διάλειμμα, δεν είναι απαραίτητο να γίνει μόνο τις διδακτικές ώρες. Η ύλη δε είναι τόσο πολύ που δεν μπορεί να καλυφθεί, ας μην ξεχνάμε ότι και δύο χρόνια υποχρεωτικής φοίτησης στο νηπιαγωγείο και θα έχουμε τα ίδια παιδιά.

15. Ερ: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Μπορεί να βγουν καινούργιες ανάγκες των παιδιών και ίσως το πρόγραμμα σπουδών να ήταν πιο ανοιχτό έτσι ώστε να μπορούμε να προσθέτουμε κάποια πράγματα και να διαφοροποιηθεί και με βάση τις ανάγκες του σχολικού πλαισίου γενικότερα.

16. Ερ: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Και μέσα από τις ομάδες που δημιουργούνται και μέσα από το ότι το σχολείο είναι πλέον ανοιχτό στην κοινωνία επιτυγχάνεται αυτό συνεργασίες μεταξύ σχολείων Νομίζω επιτρέπει αυτό το νέο πρόγραμμα σπουδών να υπάρχει επικοινωνία των σχολείων. αυτενέργεια των εκπαιδευτικών υπάρχει Μιας και αποφασίζουν πώς θα εξελιχθεί το πρόγραμμά τους. Ανάλογα με την τάξη που έχουν δημιουργούν τα δικά τους σενάρια. Γενικά επιτυγχάνεται πάρα πολύ όλο αυτό.

17. Ερ: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Για μένα μπορεί να επιτευχθεί αυτό πάντα βέβαια με γνώμονα τι θέλει και πως θέλει να κάνει ο κάθε εκπαιδευτικός το μάθημα του.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Ερ: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ: Τι είναι αυτό που μας έχουν βάλει και πως θα τα καταφέρουμε εδώ πέρα. Σιγά σιγά θα το μάθουν βέβαια και θα καταλάβουν ότι διευκολύνει την εκπαιδευτική τους διαδικασία και όλο το πλαίσιο της τάξης και θα το δεχτούν. Απλά πιστεύω ότι χρειάζεται περισσότερος χρόνος για τους παλιούς εκπαιδευτικούς, τα νέα παιδιά βέβαια είναι πιο δεκτικά και πιο πρόθυμα να εφαρμόσουν το νέο πρόγραμμα σπουδών.

19. Ερ: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ: Όσον αφορά το πρώτο σίγουρα θα χρειαστούν χρόνο μέχρι να μάθουν. Ακόμη οι παλιοί δεν έχουν μάθει να χρησιμοποιούν σωστά τις τπε. Θεωρούν ότι το να δείξουν ένα βίντεο ότι εφαρμόζουν την τεχνολογία στο νηπιαγωγείο. χρειάζονται επιμόρφωση. Είμαι σκληρή αλλά δυστυχώς τα βλέπω στα σχολεία. Θέλουν εκπαίδευση και επιμόρφωση πάνω στις νέες τεχνολογίες. αν δεν το κάνουν θα πρέπει να προχωρήσουν με ταχύς ρυθμούς. Είχαν μία περίοδο προσαρμογής και δεν την εκμεταλλεύτηκα, παρόλο που είχαμε και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ακόμη και εκεί κοιτούσαν να πάρουν έτοιμα βιντεάκια και να κάνουν μάθημα. το εύκολο. Μεγάλο μέρος της ευθύνης το έχει ο εκπαιδευτικός. Όσον αφορά τις υλικές συνθήκες δεν έχουν όλα τα σχολεία εξοπλισμό. Αυτά όμως μπορούν να ξεπεραστούν εάν το θέλει ο εκπαιδευτικός. τώρα για την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων Δεν ξέρω αν θα είναι εφικτό να προχωρήσει τόσο εύκολα. θα χρειαστεί χρόνος προσαρμογής.

20. Ερ: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ: Δεν το έχω υλοποιήσει. Φέτος θα εφαρμόσω το σενάριο που φτιάξαμε.

21. Ερ: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ: Αυτό σας το είπα και πριν. Θα ήθελα να ήταν λίγο πιο ανοιχτό προς τις ανάγκες του μέλλοντος και στις καινούργιες συνθήκες που θα δημιουργηθούν. οι εξελίξεις είναι ραγδαίες. Κατά τα άλλα είναι πολύ καλό πρόγραμμα σπουδών.

22. Ερ: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Η επιμόρφωση ήταν καλή αλλά ο χρόνος ήταν πολύ λίγος και η χρονική στιγμή που επιλέχθηκε ήταν άκυρη γιατί είχαμε πάρα πολλές άλλες ταυτόχρονες επιμορφώσεις. Παρ όλα αυτά μας το έδωσαν να το καταλάβουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 6 (Σ6)

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιζόμενου

- **Φύλο:** ΘΗΛΥ
- **Ειδικότητα:** ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- **Σπουδές:** ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- **Χρόνια Υπηρεσίας:** 5
- **Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** 1 ΧΡΟΝΟ
- **Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** 3 ΜΗΝΕΣ

1. Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Ο βασικός άξονας πάνω στον οποίο στηρίζομαι είναι το υπάρχον πρόγραμμα σπουδών και οι ανάγκες που προκύπτουν μέσα στην τάξη και φυσικά οι τρέχουσες ανάγκες της επικαιρότητας και όλα τα πράγματα που τρέχουν ανάλογα με την εποχή με γιορτές κάπως έτσι.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ: Η γενική γνώμη μου είναι ότι είναι πολύ σύνθετο. Είναι αρκετά δυσνόητο έτσι όπως είναι γραμμένο και δομημένο. Επειδή εμείς επιμορφωθήκαμε πολύ γρήγορα με διαδικασίες πολύ γρήγορες δεν μπορώ να πω ότι έχω εντυπώσει σε βάθος ούτε ότι έχω μία τεκμηριωμένη άποψη. Έχω μία γενική άποψη γιατί όλα έγιναν πολύ γρήγορα και δεν προλάβαμε να διαβάσουμε όλο αυτό τον τεράστιο οδηγό- βιβλίο που μας στείλανε. Οπότε η άποψή μου μπορώ να σας πω είναι ότι είναι ένα πολύ σύνθετο και δυσνόητο νέο ΠΣ.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Διαφοροποιείται ως προς τη δομή του. Το τωρινό ΠΣ έχει θεματικά πεδία και έχουν προστεθεί αρκετά. Έχουν βάλει έξτρα ενότητα για τις ΤΠΕ. Έχει εισάγει το εκπαιδευτικό σενάριο, το οποίο πρέπει να στηρίζεις το πρόγραμμά σου. Έχει εισάγει τα 5Ε. Γενικά τα ίδια πράγματα δουλεύονται αλλά με διαφορετική προσέγγιση. Έτσι το αντιλαμβάνομαι εγώ.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του σχεδιασμού και της υλοποίησης των δραστηριοτήτων στο νηπιαγωγείο όπως αυτή καθορίζεται από το νέο πρόγραμμα σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά; Που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; (αναγνώριση των βασικών στοιχείων που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του μαθήματος σύμφωνα με το νέο Π.Σ και τεκμηρίωση των σχετικών απαντήσεων)

Απ: Ένα στοιχείο είναι αυτό που είπαμε. Ότι πρέπει να δημιουργήσεις αυτό το εκπαιδευτικό σενάριο που δεν το είχαμε πριν και βασίζεται σε αυτά τα πέντε στάδια. Διαφοροποιείται στο ότι έχει την τάση να είναι περισσότερο επιστημονικά τεκμηριωμένο όλο αυτό που κάνουμε. Εγώ σε μία ειλικρινή εξομολόγηση αισθάνομαι ότι είναι πάρα πολύ δύσκολο αυτό στο να υλοποιηθεί στην καθημερινότητα της νηπιαγωγού. Νομίζω ότι είναι πολύ δύσκολο. Απαιτεί πολύ καλή μελέτη και πρέπει να εντυπώσει κάνεις πολύ καλά στο πρόγραμμα. Εμείς πέρυσι με αυτή την επιμόρφωση που λάβαμε και με τη μικρή πιλοτική εφαρμογή που κάναμε, το κάναμε πολύ πρόχειρα και ο ένας αντέγραφε από τον άλλο. Πώς να σας το πω; Δεν μπορούσαμε να το κάνουμε. Αυτό θέλει πολλή μελέτη, όλα όσα έγιναν στα πιλοτικά σχολεία ήταν όλα αντιγραφή. Όσον αφορά το 2^ο θεματικό πεδίο, αυτό εστιάζει στην κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη του νηπίου μέσα από κατάλληλες διαμορφωμένες

μαθησιακές εμπειρίες. Σε ένα πλαίσιο ανάπτυξης του συναισθηματικού και κοινωνικού γραμματισμού των νηπίων, επιδιώκεται η ανάπτυξη των νηπίων, η καλλιέργεια θετικής αυτοεικόνας και διαχείρισης του εαυτού τους, τόσο σε ένα επίπεδο αυτοδιαχείρισης όσο και καλλιέργειας υγιών διαπροσωπικών σχέσεων. Ο ρόλος του νηπιαγωγείου αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός στην καλλιέργεια θετικού κλίματος, όπου το νήπιο θα αρχίσει να αισθάνεται ασφάλεια και εμπιστοσύνη στον εαυτό του, θα αλληλεπιδρά με τους άλλους, θα καλλιεργούνται δεξιότητες συνεργασίας, ενσυναίσθησης και δημιουργικής αλληλεπίδρασης.

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Η δεύτερη θα έλεγα γιατί η πρώτη είναι πολύ περιορισμένη και μάλλον περιλαμβάνει την προετοιμασία των μαθητών να γίνουν επιστήμονες σε ένα πεδίο. Ενώ το δεύτερο είναι πιο ολιστικό και περιλαμβάνει δεξιότητες που πρέπει τα παιδιά να κατακτήσουν ώστε να γίνουν ενεργοί πολίτες. όπως είναι η συνεργασία. Οπότε τη δεύτερη θα έλεγα.

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.

Απ: Το νέο ΠΣ φιλοδοξεί να εντάξει πιο ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, υιοθετώντας ενταξιακές πρακτικές που οδηγούν στην κατανόηση των ειδικών αναγκών των μαθητών, ενισχύουν την ενσυναίσθηση, καλλιεργούν την αίσθηση του ανήκειν σε όλα τα παιδιά. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς με άξονα τις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών, συνεργάζονται αρμονικά, συντονίζουν και οργανώνουν το μαθησιακό περιβάλλον με τέτοιο τρόπο ώστε να ευνοούνται οι αλληλεπιδράσεις και να ενισχύεται η ισότιμη συμμετοχή και συνεργασία.

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Εμείς τώρα από την εμπειρία μας είμαστε και σε μία μειονοτική περιοχή. Έχουμε και παιδιά μειονότητας, μπορώ να πω ότι κατά κάποιο τρόπο λειτουργεί αυτό που δουλέψαμε. Από εκεί και πέρα μπόρεσε να προσαρμοστεί στην ιδιαιτερότητα της τάξης. Όσον αφορά την αυτενέργεια της εκπαιδευτικού νομίζω ότι είχε κάποια παραδείγματα. Εάν θυμάμαι καλά όπου μπορεί να αξιοποιήσει η κάθε εκπαιδευτικός. Θα έλεγα λοιπόν ναι.

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Έχει κάποια στοιχεία μέσα σε όλα αυτά τα πράγματα που αναφέρει. Θέλει να καλλιεργήσει αυτές τις κοινωνικές δεξιότητες στα παιδιά κυρίως στο Β πεδίο. Οπότε λαμβάνει χώρα, μέριμνα για αυτά τα χαρακτηριστικά αυτό το νέο πρόγραμμα σπουδών.

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: Αφού το μελετήσουμε πάρα πολύ καλά κάνα δυο χρόνια, μετά θα δούμε πώς θα το αξιοποιήσουμε. Εγώ επιμένω ότι η μεγαλύτερη δυσλειτουργία του νέου προγράμματος σπουδών είναι ότι είναι πάρα πολύ τεράστιο και φλύαρο και θέλει πάρα πολλή μελέτη. Ίσως εάν γινόταν λίγο πιο κωδικοποιημένο. Εμείς το κάναμε αυτό σε μία πολύ δύσκολη χρονιά με τις πανδημίες, με τις δεξιότητες στο νηπιαγωγείο. Γενικά ήταν πολύ δύσκολα και ήρθε και το πρόγραμμα. Ούτε να το διαβάσουμε καλά καλά δεν προλάβαμε.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Η αλήθεια είναι ότι τα μαθησιακά αποτελέσματα διατυπώνονται πολύ καλά. Είναι ένας μπουσουλός ώστε να δουλέψει η νηπιαγωγός, αυτό το βάζω στα θετικά του νέου προγράμματος σπουδών. Γενικά τα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ είναι διατυπωμένα με καθαρότητα και σαφήνεια και είναι ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο στην οργάνωση της μαθησιακής διαδικασίας.

11. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Το περιεχόμενο είναι πάρα πολύ. Εγώ αμφιβάλω εάν μπορεί να υλοποιηθεί όλο αυτό. Βέβαια κάποιος μπορεί να επιλέξει κάτι από όλα αυτά και να δουλέψει σε κάτι που μπορεί και εξαρτάται και από την τάξη που έχει. αναλόγως με το υλικό της τάξης σου πορεύεσαι, αλλά όλο το υλικό είναι τεράστιο.

12. Ερ: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Νομίζω σε γενικές γραμμές λειτουργεί σαν ένας άξονας σύνδεσης με το δημοτικό. Δεν μπορώ να πω ότι είναι αρνητικό αλλά θα δούμε στην πράξη πώς μπορεί να δουλέψει αυτή η σύνδεση του νηπιαγωγείου με το δημοτικό, η λεγόμενη μετάβαση.

13. Ερ: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα,

παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικό-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Εντάξει έχει κάνει μία απόπειρα να συμπεριλάβει όλα αυτά που είπατε. Εμείς πέρυσι είχαμε κάνει ένα πρόγραμμα για το περιβάλλον. Ήταν στο 3το θεματικό πεδίο. Είχε ένα ενδιαφέρον για τους μαθητές. Ναι, δεν θα πω όχι.

14. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Εμείς δεν έχουμε αυστηρό πρόγραμμα. Είναι πάρα πολλά αυτά που πρέπει να δουλεψούν και σε καμία περίπτωση δεν μπορείς να δουλέψεις όλα αυτά που προτείνει το νέο πρόγραμμα σπουδών. Πρακτικά δεν γίνεται να έχουμε περισσότερο χρόνο αλλά είναι πάρα πολλά αυτά που προτείνει. Γενικά κρίνω πως η θεματική ενότητα είναι επαρκής και καλά οργανωμένη.

15. Ερ: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Ως προς τη διάταξη δεν θα άλλαζα κάτι. Γενικά είναι εντάξει σε γενικές γραμμές, απλά σας ξαναλέω που είναι το μεγάλο αγκάθι. Χρειάζεται να το μελετήσουμε πολύ. Αυτοί που το διδάσκουν τώρα στο πανεπιστήμιο θα το αντιμετωπίσουν διαφορετικά από αυτούς που δουλεύουν χρόνια στα νηπιαγωγεία.

16. Ερ: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Νομίζω ότι όλα αυτά τα στοιχεία και η συγκεκριμένη παιδαγωγική προσέγγιση υπήρχαν και στο προηγούμενο αναλυτικό πρόγραμμα. Υπάρχουν όλα αυτά σε αυτό το πρόγραμμα. Επίσης δεν μπορώ να αντιληφθώ που διαφοροποιείται σε όλα αυτά. Τα τελευταία χρόνια αυτά δουλεύουμε. Τα δουλεύαμε και πριν το νέο πρόγραμμα σπουδών.

17. Ερ: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Αυτή είναι ούτως ή άλλως η λογική. Μαθητοκεντρική πρέπει να είναι και είναι. Ο σωστότερος δρόμος προς τη μάθηση είναι αυτός. Νομίζω ότι έχει τελειώσει η μετωπική διδασκαλία και η αυθεντία του δασκάλου.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Ερ: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ: Όλα αυτά που είπαμε. Υπάρχουν κάποιοι που είναι τελείως διαφορετικής φιλοσοφίας αλλά γενικά χρειάζεται πολύ χρόνο.

19. Ερ: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ: Λοιπόν...Δυσκολίες αυτές που σας είπα. Η οργάνωση του σεναρίου ήταν δύσκολη και χρονοβόρα πολύ. Τώρα όσον αφορά αυτό που υλοποιήσαμε στην τάξη, λειτούργησε καλά, δεν είχε ιδιαίτερες δυσκολίες. Γενικά όμως όλο αυτό είχε πολλή γραφειοκρατία. Χρειάζονταν πολλές ώρες προετοιμασία. Υπάρχουν και κάποια όρια. Χρειάστηκε πολλές ώρες προσωπικού χρόνου και στην τελική δεν έγινε και όπως έπρεπε γιατί είναι πολύ δύσκολο αυτό και ειδικά όταν έχεις και 25 παιδιά στην τάξη.

20. Ερ: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα

σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ: Δεν θα πω για την ουσία του προγράμματος, θα πω ότι περισσότερο με κάποιον τρόπο, δηλαδή εάν αυτό είναι να περάσεις τα σχολεία, θα πρέπει πραγματικά να γίνει μία σοβαρή προσπάθεια. Να δώσουν χρόνο στους εκπαιδευτικούς να το οικειοποιηθούν και να επιμορφωθούν πάνω σε αυτό. Αυτό θα ήταν μία συμβουλή.

21. Ερ: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ: Προτάσεις για βελτίωση του νέου προγράμματος σπουδών δεν μπορώ να κάνω γιατί δεν το κατέχω αλλά θα έλεγα ότι πραγματικά χρειάζεται χρόνος.

22. Ερ: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Όχι, δεν ήταν. Θα θέλαμε περισσότερο χρόνο. Πάλι στο ίδιο πλαίσιο θα σας απαντήσω, έγινε πολύ γρήγορα, ήταν σύντομο όλο αυτό. Υπήρχε μία γενικότερη δυσαρέσκεια, αναλωθήκαμε στις συναντήσεις που κάναμε με πολύ γκρίνια. Δεν ήταν εποικοδομητικές οι συναντήσεις που κάναμε. Οπότε επί της ουσίας δεν ήταν όλα ήταν. Όλα ήταν πολύ πρόχειρα. Στο τέλος η ανατροφοδότηση του σεναρίου ήταν ένα απλό «άψογα» σε όλους, Και ας ήταν όλα αντιγραφή. Η μια αντέγραφε το σενάριο από την άλλη και όλοι πήραμε 100.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 7 (Σ7)

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιζόμενου

- **Φύλο:** ΘΗΛΥ
- **Ειδικότητα:** ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- **Σπουδές:** ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- **Χρόνια Υπηρεσίας:** 16,5

- **Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** Είμαι με θητεία από πέρυσι. Ένα χρόνο πέρυσι και τον τρέχοντα χρόνο.
- **Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** Ξεκινήσαμε την πιλοτική εφαρμογή , εάν θυμάμαι καλά γύρω στο Φλεβάρη την περασμένη χρονιά. Κάναμε τρία διδακτικά σενάρια και φέτος θα συνεχίσουμε με το νέο πρόγραμμα σπουδών. Δεν ξεκινήσαμε ακόμη, ξεκινάμε από Νοέμβρη και θα γίνει όλη την υπόλοιπη χρονιά.

1.Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Στηριζόμενη στα ενδιαφέροντα των παιδιών. Οργανώνουμε διαθεματικές προσεγγίσεις, στηριζόμαστε σε οπτικοακουστικό υλικό του σχολείου και σε δικό μου που έχω παράγει μόνη μου και σε υλικό που το έχω πάρει από το διαδίκτυο αυτά.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ: Θεωρώ ότι το νέο πρόγραμμα σπουδών ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας. Είναι ένα ανοιχτό πρόγραμμα που συμπεριλαμβάνει τις διαφορετικές κουλτούρες που συναντάμε πλέον στην κοινωνία μας και είναι ένα πρόγραμμα ανοιχτό προς όλους.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Στο νέο πρόγραμμα σπουδών υπάρχει διαχωρισμός των στόχων σε γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις, κάτι το οποίο δεν υπήρχε στο προηγούμενο. Έχω παρατηρήσει ότι δίνεται μεγάλη έμφαση στη σύνδεση του σχολείου με την τοπική κοινότητα, με την ευρύτερη κοινωνία και σε συνεργασία με τους φορείς. Επίσης υπάρχουν κάποιοι όροι όπως Δημοκρατία πολιτεότητα συμπερίληψη που δεν υπήρχαν στο προηγούμενο αναλυτικό

πρόγραμμα. Δίνεται έμφαση στις τεχνολογίες, πληροφορίες και Επικοινωνιών όπου υπήρχαν και στο προηγούμενο πρόγραμμα ως πληροφορική αλλά εδώ εντάσσονται και οι επικοινωνίες. Ένα χαρακτηριστικό ακόμη του νέου ΠΣ είναι ότι έχει λάβει υπόψιν τα χαρακτηριστικά της κοινωνίας, της σύγχρονης κοινωνίας.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;

Απ: Θα έλεγα ότι είναι πιο επικυρωμένο. Επίσης, νομίζω επειδή εμείς στο νηπιαγωγείο είμαστε πιο ευέλικτοι, υπάρχει η δυνατότητα να προσαρμόσουμε εμείς τις δραστηριότητές μας και το πρόγραμμά μας. Επίσης με βάση το νέο πρόγραμμα η οργάνωση των δραστηριοτήτων γίνεται με βάση κάποιους προεπιλεγμένους στόχους, Οπότε επιλέγουμε τους στόχους μας σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων και μετά οργανώνουμε τις δραστηριότητές μας. Επίσης το νέο πρόγραμμα σπουδών έχει μαθητοκεντρικό χαρακτήρα και έχει στο κέντρο του το μαθητή. δηλαδή ξεκινάμε πρώτα με τις ανάγκες του και τις γνώσεις του Και φυσικά λαμβάνουμε υπόψιν για την οργάνωση των δραστηριοτήτων και αυτά που θέλει να μάθει ο μαθητής. Στο Β θεματικό πεδίο εντοπίζουμε ορισμένα στοιχεία στα οποία δίνεται έμφαση και στο Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα και διαμορφώνουν τη νέα ταυτότητα του Νηπιαγωγείου. Τέτοια είναι οι αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης, η συμμετοχή του παιδιού στη σύγχρονη κοινωνική ζωή ως ενεργός πολίτης καθώς και ο παιδοκεντρικός προσανατολισμός του. Τα παραπάνω στοιχεία εκφράζονται μέσα από τη διατύπωση των αντίστοιχων προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων.

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Θεωρώ ότι τα παιδιά βοηθούνται περισσότερο στην κοινωνικοποίηση τους. Στο νηπιαγωγείο ο εγγραμματισμός δεν είναι το ζητούμενο παρότι καλλιεργούνται και τέτοιες δεξιότητες. Πιστεύω ότι βοηθάει περισσότερο στην κοινωνικοποίηση των παιδιών και όχι στον εγγραμματισμό. Άρα η θέση Β.

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.

Απ: Σε όλο το Πρόγραμμα Σπουδών είναι διάχυτη η φιλοσοφία της ένταξης και συμπερίληψης παιδιών με ιδιαιτερότητες. Ωστόσο στο Β΄ Θεματικό Πεδίο, ύστερα από τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ΑΔΣ σε σχέση με άτομα με αναπηρία, διαπιστώσαμε την έλλειψη στόχων και συγκεκριμένων παραδειγμάτων (προτεινόμενες δραστηριότητες) .

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Στο Νέο αναλυτικό πρόγραμμα, όλη αυτή η φιλοσοφία η οποία διαπνέει το πρόγραμμα ανταποκρίνεται περισσότερο στο νηπιαγωγείο και στη φύση της λειτουργίας του σε σχέση με το προηγούμενο ΠΣ. Νομίζω με όλα αυτά που έχουμε να κάνουμε και με τα εργαστήρια δεξιοτήτων εμείς αισθανόμαστε ότι δεν προλαβαίνουμε όμως το νέο αναλυτικό πρόγραμμα μας δίνει την ευελιξία και τη δυνατότητα να δουλέψουμε και να προσαρμόσουμε εμείς τις δραστηριότητές μας στο χρόνο που θέλουμε. Οπότε εάν οργανωθούμε θα καταφέρουμε να πετύχουμε τους στόχους μας.

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με

ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Σε μεγάλο βαθμό. Το Β θεματικό πεδίο έχει στόχο την κοινωνικοποίηση των παιδιών. Δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να συλλέξουν πληροφορίες και να ανακαλύψουν τα ίδια τη γνώση στα συμπεράσματά τους. και με την ομαδοσυνεργατική τα παιδιά να επικοινωνούν μεταξύ τους και να αναπτύξουν την ενσυναίσθηση. θεωρώ πως να βοηθάει σε μεγάλο βαθμό

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: Με βοήθησε στον αναστροφό σχεδιασμό. Δηλαδή πρώτα θέτω τους στόχους μου και μετά οργανώνω τις δραστηριότητές μου. Με βοήθησε, γιατί έτσι συνειδητοποιώ Και εγώ καλύτερα τι θέλω κάθε φορά να πετύχω και είμαι πιο συγκεντρωμένη στο στόχο μου και με βοήθησε με τις 5 φάσεις να οργανώνω καλύτερα τις δραστηριότητές μου και να ρυθμίζω το βαθμό δυσκολίας τους. Αυτά είναι που με βοήθησαν πάρα πολύ κατά την εφαρμογή του προγράμματος.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμό σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Όπως σας προανέφερα ως προς τις δεξιότητες το βρήκα πολύ ενδιαφέρον και βοηθητικό. Απλά κάποιες φορές μου φαίνεται δύσκολο να συνδέσω τις δραστηριότητες με τους στόχους ή να βρω δραστηριότητες που να αντιστοιχούν στους στόχους που έχω θέσει. Στα προηγούμενα χρόνια που ήμουν στο νηπιαγωγείο δεν γνώριζα αυτόν τον

τρόπο διδασκαλίας και μου ήτανε λίγο δύσκολο να εξοικειωθώ με αυτόν τον τρόπο σκέψης, δηλαδή με τον ανάστροφο σχεδιασμό. Υπάρχει απουσία προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων και αντίστοιχων παραδειγμάτων για το σχεδιασμό δραστηριοτήτων για θέματα αναπηρίας. Η διάκριση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων σε γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις είναι σαφής και βοηθά στην οργάνωση της διδασκαλίας και στην καθοδήγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

11. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Το περιεχόμενο είναι πάρα πολύ. Εγώ δούλεψα κατά την πιλοτική εφαρμογή στο γ πεδίο, το οποίο έχει έναν αρκετά επιστημονικό προσανατολισμό και απαιτεί από τα παιδιά να έχουν προϋπάρχουσες γνώσεις, παρόλα αυτά όμως τα παιδιά υιοθέτησαν πολύ γρήγορα την επιστημονική ορολογία, την αξιολόγηση, την διεξαγωγή των συμπερασμάτων. Νομίζω ότι τα παιδιά δεν θα δυσκολευτούν να προσαρμοστούν στο νέο πρόγραμμα σπουδών.

12. Ερ: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Δεν γνωρίζω το αναλυτικό πρόγραμμα του Δημοτικού. Προφανώς εάν υπάρχει μία συνοχή και μία συνέχεια στο αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και του Δημοτικού, αυτό θα βοηθήσει στη μετάβαση των παιδιών από το νηπιαγωγείο στο δημοτικό.

13. Ερ: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικό-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Νομίζω πως ναι υπάρχει μία συμπερίληψη στη φιλοσοφία του νέου προγράμματος σπουδών της διαφορετικότητας και των ατόμων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο περιλαμβάνει και τις ανάγκες όλων των μαθητών κυρίως με μαθησιακές δυσκολίες μας δίνει τη δυνατότητα να είμαστε ευέλικτοι με τις δραστηριότητές μας στις ιδιαιτερότητες της τάξης μας.

14. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Με την εισαγωγή των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, των Αγγλικών και την πρόβλεψη συγκεκριμένων ωρών που πρέπει να αφιερωθούν μέσα στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα, ο χρόνος μοιράζεται, η γνώση κατακερματίζεται και χάνεται η συνέχεια του προγράμματος. Έτσι ο χρόνος δε φτάνει για να γίνουν και άλλα θέματα που θα ήθελε η νηπιαγωγός ή να πιέζεται να υλοποιήσει παράλληλα πχ τα εργαστήρια δεξιοτήτων με θέματα της επικαιρότητας (πχ Χριστούγεννα, Απόκριες κτλ).

15. Ερ: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Τίποτα. Θεωρώ ότι είναι μια χαρά έτσι όπως είναι. Το μόνο που θα ήθελα, ίσως είναι να γίνει πιο απλοϊκό και να έχουμε περισσότερο χρόνο να το αφομοιώσουμε.

16. Ερ: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Διαπνέεται πολύ.

17. Ερ: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Συμφωνώ πολύ.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Ερ: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ: Οι συνάδελφοί το αντιμετώπισαν με αρκετό άγχος. Κυρίως στην αρχή, στη φάση της επιμόρφωσης υπήρχε ένας καταϊγισμός πληροφοριών και αυτό δημιούργησε πανικό στους συναδέλφους. Κυρίως γιατί δεν υπήρχε ο χρόνος να εφαρμόσουμε όλα αυτά που έπρεπε. Τελικά όμως πιστεύω ότι προσπαθήσαμε να ακολουθήσουμε και να οργανώσουμε τη δουλειά μας να προσαρμοστούμε σε όλα όσα ορίζει το νέο αναλυτικό πρόγραμμα. Εάν οργανωθείς καλά από την αρχή και πας στοχευμένα σε αυτό που θέλεις τότε θα βγει το το πρόγραμμα.

19. Ερ: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ: Γνωρίζοντας το νέο πρόγραμμα σπουδών και εφαρμόζοντας το στο Πειραματικό και έχοντας την εμπειρία μου από το σύνολο της καριέρας μου, θεωρώ ότι μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα σχολεία. Όπως πρέπει. Υπάρχουν πολλά σχολεία κατάλληλα εξοπλισμένα και υπάρχουν και άλλα που δεν έχουν τις απαραίτητες υλικές συνθήκες. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να επιμορφωθούν πολύ, επειδή καθετί καινούργιο μας τρομάζει και έχουμε την τάση να αντιστεκόμαστε θα πρέπει να δοθεί αρκετός χρόνος για να αφομοιώσουμε το νέο ΠΣ και μετά να το υλοποιήσουμε. Αυτή είναι και η κουλτούρα των ελληνικών σχολείων.

20. Ερ: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ: Με δυσκόλεψε γιατί υπήρχε ο περιορισμός στο ότι πρέπει να δουλέψουμε σε ένα συγκεκριμένο πεδίο. Επομένως όλες οι δραστηριότητες μας έπρεπε να είναι προσανατολισμένες σε ένα συγκεκριμένο πεδίο. Με δυσκόλεψε πολύ να εντάξω τις δραστηριότητες στις πέντε φάσεις, γιατί θεωρούσα ότι κάποιες δραστηριότητες ταιριάζουν σε παραπάνω από μία φάση και δεν ήξερα πού να τις βάλω, αυτό με δυσκόλεψε. Επίσης δυσκολεύτηκα κυρίως και στον ανάστροφο σχεδιασμό, όπου έπρεπε να τον σκεφτώ λίγο περισσότερο να τον έχω δηλαδή συνέχεια στο νου μου. Αυτά ως προς τις δυσκολίες. Ως προς τα θετικά, με βοήθησε να οργανώσω καλύτερα τη δουλειά μου, να μην ξεφεύγω από τους στόχους, επίσης βρήκα πολύ ενδιαφέρον το διάγραμμα, όπου μαζί με τα παιδιά στην αρχή καταγράψαμε τι θέλουν και τι γνωρίζουν. Τι θέλουν να μάθουν και μετά στο τέλος με το σενάριο μας μαζί με τα παιδιά καταγράψαμε τα αποτελέσματα- συμπεράσματα.

21. Ερ: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ: Όσον αφορά τις προτάσεις εμένα μου φάνηκε ότι το αναλυτικό πρόγραμμα μου φάνηκε λίγο φλύαρο, θα το ήθελα να είναι πιο συνοπτικό. Κάπου χάθηκα στις ενότητες-υποενότητες και τα λοιπά αυτό. Αυτό λίγο και στην αντιστοίχιση με τους στόχους. Επίσης επαναλαμβάνετε συνέχεια το τρίπτυχο γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις παρότι είναι χρήσιμος ο διαχωρισμός αλλά αναφέρεται συνέχεια και γενικά είναι χαοτικό με τις πολλές υποενότητες.

22. Ερ: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του Π.Σ.; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Η επιμόρφωση ήταν καλή. Όμως, όπως σε καθετί καινούργιο έτσι και σε αυτό, χρειάζεται περισσότερος χρόνος για να αφομοιωθεί. Επίσης θα ήθελα να γίνει και μια ανατροφοδότηση των σεναρίων που υλοποιήσαμε, έτσι ώστε να δω τι έκανα καλά και τι θα έπρεπε να βελτιώσω.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 8 (Σ8).

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιζόμενου

- Φύλο: ΘΗΛΥ

- **Ειδικότητα:** ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- **Σπουδές:** ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- **Χρόνια Υπηρεσίας:** 3
- **Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** 1
- **Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** 1 χρόνο πέρυσι και ξεκινώντας σε λίγο και ο 2ρος χρόνος.

1.Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Το οργανώνω με βάση τα ενδιαφέροντα των παιδών και στις ανάγκες που προκύπτουν. Στηρίζομαι είτε σε κάποια βιβλία από τη σχολή είτε σε υλικό που βρίσκω στο ίντερνετ είτε από κάποια βοηθήματα.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ: Η γενική εκτίμηση μου για το νέο πρόγραμμα σπουδών είναι ότι δεν έχει κάποιες σημαντικές αλλαγές σε ότι έχει σχέση με το έργο στο νηπιαγωγείο στα παιδιά. Στα παιδιά δεν υπάρχει κάποια αλλαγή. Η αλλαγή φαίνεται κυρίως στην οργάνωση των δραστηριοτήτων από τους εκπαιδευτικούς. το αποτέλεσμα δηλαδή στα παιδιά είναι το ίδιο δεν θεωρώ ότι έχει αλλάξει κάτι.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Στο νέο πρόγραμμα σπουδών έχουμε τα στάδια 5 Ε, έχουμε τον ανάστροφο σχεδιασμό που δεν υπήρχε στο ΔΕΠΠΣ. Και σε σχέση με το παλιό αναλυτικό πρόγραμμα στο νέο ΠΣ προστίθενται οι γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;

Απ: Δίνει πολλά παραδείγματα για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων. Δεν μπορώ να καταλάβω τι άλλο ζητεί. Η διαφορά είναι ότι ξεκινάμε τις δραστηριότητες από τους στόχους. Δίνει έμφαση στις, αρχές ενταξιακής εκπαίδευσης, στη συμμετοχή του παιδιού ως ενεργός πολίτης και το παιδί είναι στο επίκεντρο της μαθησιακής εμπειρίας.

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Η δεύτερη. Το νέο αναλυτικό πρόγραμμα πατάει στις δεξιότητες του 21ου αιώνα. Νομίζω ότι ο στόχος του είναι περισσότερο αυτός. Να έχουν οι μαθητές καταρτισμένες δεξιότητες και γνώσεις. Και ως οι αυριανοί πολίτες να αξιοποιήσουν αυτές τις δεξιότητες, οι οποίες θα τους οδηγήσουν να αντιμετωπίσουν οτιδήποτε παρουσιαστεί μπροστά τους.

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.

Απ: Έπειτα από την ενασχόλησή μας με το Β' θεματικό πεδίο για την δημιουργία ενός διδακτικού σεναρίου στα πλαίσια του β' έτους υλοποίησης διαπιστώσαμε πως ενώ όλο το ΠΣ διατρέχουν ιδέες για την συμπερίληψη παιδιών με ιδιαιτερότητες απουσιάζουν σχετικές στάσεις, γνώσεις και δεξιότητες από το συγκεκριμένο πεδίο.

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά

περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Από προσωπική εμπειρία δεν θεωρώ ότι λειτουργεί όλο αυτό στην πράξη. Όταν στην τάξη υπάρχουν παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες, διαταράσσετε όλο το κλίμα της τάξης και τα παιδιά δεν μπορούν να παρακολουθήσουν το πρόγραμμα. Επομένως όλα τα παιδιά θα χάσουν πολλά από αυτά που θα προσπαθήσουμε να τους μάθουμε μέσα από το νέο ΠΣ. Η υλοποίηση των ατομικών σεναρίων είναι δύσκολα να κινηθεί με βάση των σχεδιασμό όταν υπάρχουν αυτοί οι ιδιαίτεροι μαθητές.

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Πιστεύω ότι όλα αυτά υπάρχουν στο Β θεματικό πεδίο. Εκεί δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και πολλές δραστηριότητες για να επιτευχθούν.

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: Δεν έχει αλλάξει πολύ ο τρόπος που οργάνωνα και πριν τις δραστηριότητες μου. Απλά με το νέο ΠΣ θα αξιοποιήσω περισσότερο τα 5^Ε και τον ανάστροφο σχεδιασμό. Αυτά.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμό

σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Υπάρχει σαφήνεια ως προς τη διάκριση των Γνώσεων - στάσεων και δεξιοτήτων, αλλά παρατηρήσαμε την απουσία αυτών που να σχετίζονται με θέματα αναπηρίας, που θα έπρεπε να μπουν στο συγκεκριμένο πεδίο. Επίσης και την απουσία σχετικών παραδειγμάτων δραστηριοτήτων. Βέβαια η προσωπική μου γνώμη είναι πως η διάκριση γνώσεων - στάσεων και δεξιοτήτων είναι ίσως περιττή αλλά σίγουρα δημιουργεί πολύ γράψιμο όταν πλέον θες να περάσεις στην δημιουργία και καταγραφή ενός σεναρίου που αν αυτό περάσει και μετέπειτα στην καθημερινότητα της τάξης αυτό θα δημιουργεί μεγάλο φόρτο εργασίας. Είναι αρκετά βοηθητικά, απλά διαβάζοντας το κάπου χάνεσαι. Δεν υπάρχει μια ομαλή ροή. Είναι λίγο χαοτικό.

11. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Η ύλη είναι κατάλληλη. Βέβαια δεν είναι πάντα όλα τα θέματα να γίνονται αντιληπτά από όλα τα παιδιά και κυρίως από τα προνηπια. Αλλά επειδή έχουμε την ευελιξία, μπορούμε να προσαρμόσουμε το πρόγραμμα μας με βάση το μαθητικό υλικό που έχουμε στη διάθεση μας.

12. Ερ: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Δε νομίζω ότι θα υπάρχει πρόβλημα στη λειτουργία. Η θεματολογία είναι πλήρης. Όλα αυτά υπάρχουνε στο Νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. τα τέσσερα θεματικά πεδία. Εγώ το αντιλαμβάνομαι απλά σαν έναν διαφορετικό τρόπο οργάνωσης και όχι σαν κάτι το ξεχωριστό και κάτι που δεν υπήρχε πριν.

13. Ερ: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικό-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Σίγουρα όλα αυτά περιλαμβάνονται στο νέο ΠΣ και γίνεται μία προσπάθεια να τα προσεγγίσουν ξεχωριστά οι νηπιαγωγοί, όμως στην πράξη αυτό είναι δύσκολο. Το νέο ΠΣ δεν μας έδωσε κανένα εργαλείο για να τα αντιμετωπίσουμε όλα αυτά. Η νηπιαγωγός χρειάζεται βοήθεια δεν μπορεί να τα αντιμετωπίσει όλα αυτά μόνη της και να ακολουθήσει και το πρόγραμμα.

14. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Η ύλη του νέου προγράμματος σπουδών είναι πολύ αλλά δεν είναι υποχρεωτικό να την κάνουμε κάθε μέρα. Ενδεχομένως να μη χρειάζονταν η προσθήκη των ειδικοτήτων. Έχουμε τα αγγλικά, έχουμε τα εργαστήρια δεξιοτήτων. Πραγματικά δεν νομίζω ότι υπήρχε λόγος να υπάρχουν όλα αυτά. καταναλώνουν αρκετό χρόνο από το ωρολόγιο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην επαρκεί διαθέσιμος χρόνος για να υλοποιηθούν και να επιτευχθούν οι στόχοι του ΠΣ και να μπορέσουμε να ασχοληθούμε και με άλλα θέματα.

15. Ερ: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Πρακτικά, τα πινακάκια, οι δεξιότητες, οι στόχοι, οι στάσεις και γενικά όλα αυτά με μπερδεύουν πάρα πολύ. Πιστεύω ότι θα χρειαζότανε μία απλοποίηση του νέου προγράμματος σπουδών. Για να ψάξει κάποιος να βρει στο νέο ΠΣ χρειάζεται να ψάχνει σε όλο τον οδηγό. Θα ήταν πιο πρακτικό να είναι όλα συγκεντρωμένα και όχι να ψάχνουμε εδώ το ένα και εκεί το άλλο. Να είναι όλα τακτοποιημένα ένα σημείο. Τώρα όσον αφορά τα θεματικά πεδία, δεν νομίζω να χρειάζεται ούτε να αφαιρεθεί ούτε να προστεθεί κάτι. καλύπτει όλες τις θεματολογίες. Δεν χρειάζεται κάποια αλλαγή.

16. Ερ: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική

προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Τα καλύπτει όλα αυτά. Όλα αυτά που αναφέρεται υπάρχουνε και η ομαδοσυνεργατική υπάρχει και η διερευνητική υπάρχει. Δεν μπορώ να σκεφτώ τώρα κάποιο παράδειγμα συγκεκριμένο. Γενικά όμως τα καλύπτει μια χαρά.

17. Ερ: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Στο νηπιαγωγείο το παιδί είναι το κέντρο διδασκαλίας. Η μαθητοκεντρική λογική πάντα υπήρχε. Άρα δεν νομίζω ότι έχει αλλάξει κάτι. Ήταν και είναι κατάλληλη. μία χαρά. Συμφωνώ.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Ερ: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ: Όχι ιδιαίτερα καλά. Ίσως έφταιγε το ότι δεν υπήρχε καλή οργάνωση και υπήρχε πίεση χρόνου. όλες αντιδράσαμε. Γενικά όμως όταν υπάρχει κάτι νέο μέχρι να το αφομοιώσουμε και να το μάθουμε χρειαζόμαστε χρόνο. Κάτι που εδώ δεν υπήρχε. Οι εκπαιδευτικοί ήτανε διστακτικοί και επιφυλακτικοί. Οι παλιοί συνάδελφοι κυρίως είχαν περισσότερο πρόβλημα. Είχαν συνηθίσει να λειτουργούν με άλλον σκεπτικό. με άλλον τρόπο. Είναι δύσκολο να υιοθετήσεις ένα καινούργιο τρόπο διδασκαλίας.

19. Ερ: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ: Έχουν πολύ ενδιαφέρον αυτά. Όσον αφορά τις υλικές συνθήκες. Πολύ ωραία είναι όλα αυτά να εκσυγχρονίσουμε και να εφαρμόσουμε όλες τις καινούργιες τεχνολογίες αλλά προσωπικά μιλώντας, έχω μια πάρα πολύ μικρή τάξη, δεν υπάρχει ο χώρος για γωνίες, δεν έχω χώρο ούτε για υπολογιστή για τίποτα. Στα περισσότερα νηπιαγωγεία δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υλικές συνθήκες. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί οι οποίοι δεν έχουνε την επαγγελματική ετοιμότητα που απαιτεί το

νέο πρόγραμμα σπουδών κυρίως οι μεγάλες σε ηλικία νηπιαγωγοί. Τώρα όσον αφορά την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων ανάλογα την περιοχή που είναι το νηπιαγωγείο υπάρχουν και οι αντίστοιχες αντιδράσεις.

20. Ερ: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ: Στο πρόγραμμα δεν νομίζω ότι υπήρξαν δυσκολίες. Απλά πρέπει να εξοικειωθείς με το πρόγραμμα για να μπορέσεις να το υλοποιήσεις. Δεν μπορώ να πω ότι δυσκολεύτηκα κάπου. Εγώ προσωπικά δεν το εγκατέλειπα. Ασχολήθηκα και το διάβασα πολύ. Πρέπει να ασχοληθεί σοβαρά κάποιος και σίγουρα πάρα πολύ για να υλοποιήσει το νέο πρόγραμμα σπουδών και υπάρχουν πολλές νηπιαγωγοί οι οποίες δεν έχουν ασχοληθεί καθόλου. Η δυσκολία, που όμως δεν έχει σχέση με το πρόγραμμα σπουδών είναι η έλλειψη χρόνου. Η έλλειψη χρόνου έχει σχέση με όλο το σύστημα. Είχαμε πάρα πολλά πράγματα να κάνουμε και δεν μπορούσαμε να ασχοληθούμε όπως θα έπρεπε με το νέο πρόγραμμα σπουδών για αυτό και θεωρώ ότι η πιλοτική εφαρμογή ήταν πολύ επιφανειακή δεν εμβαθύνουμε όπως θα έπρεπε. Θετικά στοιχεία του αναλυτικού προγράμματος είναι ότι βοηθάει πολύ τη νηπιαγωγό στη δημιουργία των δραστηριοτήτων. Έχει πολλές ιδέες και πολλά παραδείγματα. καλό βέβαια θα ήταν να υπάρχουν και κάποια σενάρια παραδείγματα για να καταλάβουμε πώς γίνονται αυτά, να έχουμε δηλαδή πολλές ιδέες σε όλα τα θεματικά πεδία. Έτσι θα πάρουμε και εμείς αρκετές ιδέες έτσι ώστε να υλοποιήσουμε το πρόγραμμα. Θα ήθελα να είναι αστικοποιημένο και πιο κατατοπιστικό. Επίσης να υπάρχει ρεαλιστική θεματολογία. Το νέο ΠΣ απευθύνεται νομίζω στην ιδανική τάξη. Ενώ εμείς έχουμε πολλά διαφορετικά παιδιά και με πολλές ιδιαιτερότητες.

21. Ερ: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ: Δεν έχω να σας πω κάτι συγκεκριμένο. Το νέο πρόγραμμα σπουδών είναι εργαλείο και δεν νομίζω ότι πρέπει να αλλάξουμε κάτι. Εμάς η καθημερινότητα είναι αυτή που μας δυσκολεύει όχι το πρόγραμμα όπως είναι γραμμένο. Η θεματολογία του είναι καλή. Δεν έχω κάποια πρόταση.

22. Ερ: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Όχι, η επιμόρφωση δεν ήταν. θεωρώ ότι χρειαζόντουσαν περισσότερα σεμινάρια. Η ανατροφοδότηση δεν υπήρχε. δεν ξέραμε εάν το σεμινάριο ήταν καλό. Μπορεί να θέλαμε ας πούμε να κάνουμε κάποιες διορθώσεις. Υπήρχαν συνάδελφοι μου στο πειραματικό όπου δεν υλοποίησε καν το σεμινάριο. παρόλα αυτά όμως δεν υπήρχε κάποιος να το ελέγξει. Γενικά δεν υπήρχε οργάνωση ούτε χρόνος και εγώ δεν θεωρώ ότι επιμορφωθεί πρόγραμμα σπουδών έχω καταλάβει τι ακριβώς έπρεπε να κάνω.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 9 (Σ9).

Εισαγωγικές ερωτήσεις

Στοιχεία συνεντευξιζόμενου

- **Φύλο:** ΘΗΛΥ
- **Ειδικότητα:** ΠΕ 60 ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
- **Σπουδές:** ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
- **Χρόνια Υπηρεσίας:** 9
- **Χρόνια Υπηρεσίας στο σχολείο πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** 1
- **Χρόνος πιλοτικής εφαρμογής του νέου προγράμματος:** 1

1.Ερ: Πως οργανώνεις το καθημερινό σου μάθημα; Σε ποια στοιχεία-υλικά στηρίζεσαι για αυτό;

Απ: Το νέο πρόγραμμα σπουδών δεν το εφαρμόζαμε κάθε μέρα. Γενικά προσπαθώ να δουλεύω όσο γίνεται αυτά που ορίζει το πρόγραμμα σπουδών. Χρησιμοποιώ τα 5Ε που αναφέρει μέσα το πρόγραμμα. Ξεκινήσαμε στην αρχή περισσή με το πρώτο Ε. Επίσης μαζεύω υλικό από το διαδίκτυο, βοηθάει ο καταγιγισμός Ιδεών των παιδιών. το υλικό είναι κυρίως φωτογραφικό, οπτικό υλικό και καταγράφουμε τις ιδέες των παιδιών. έτσι δουλέψαμε κυρίως πέρυσι το πρόγραμμά μας.

Γενικές ερωτήσεις για το νέο πρόγραμμα σπουδών

2. Ερ: Ποια είναι η γενική γνώμη σας για το νέο πρόγραμμα σπουδών; (γενική εκτίμηση, τοποθέτηση για το νέο πρόγραμμα σπουδών, σύντομη τεκμηρίωση αυτής της γενικής γνώμης)

Απ: Λοιπόν, το νέο πρόγραμμα σπουδών και κυρίως τα πέντε Ε είναι μία μέθοδος που αναφέρεται στις φυσικές επιστήμες. Το νηπιαγωγείο δεν δουλεύει μόνο τις φυσικές επιστήμες και την εξερεύνηση. Το νέο πρόγραμμα σπουδών θεωρώ ότι έχει κάποια κομμάτια πολύ ενδιαφέροντα και σε κάποια άλλα ξεχνάει τη φυσιολογία του νηπιαγωγείου. Μου δίνει αυτή την εντύπωση, ότι είναι αλλού προσανατολισμένα. Επίσης δεν λαμβάνει Υπόψιν το οικογενειακό περιβάλλον των παιδιών .το πρόγραμμα μπορεί κάποιος να το δουλέψει σε παιδιά της πόλης. Ευτυχώς που έχουμε την ευελιξία να το προσαρμόσουμε. Επίσης το να φτιάξεις ένα σενάριο προκαταβολικά, έχει πολλές πιθανότητες να αποτύχει. Πολλά παιδιά ίσως να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν. αυτό είναι πρόβλημα στο νηπιαγωγείο. δεν λειτουργούμε έτσι . όπως στο δημοτικό που τα παιδιά έχουν δυνατότητες. Σε γενικές γραμμές μπορώ να πω ότι το νέο πρόγραμμα σπουδών δεν έχει την ευελιξία που πρέπει για κάποια παιδιά. Εμείς στο νηπιαγωγείο μπορούμε να ασχοληθούμε με κάτι, το οποίο ενδιαφέρει τα παιδιά. Αυτό το αυθόρμητο και αυτό το καθημερινό, το νέο πρόγραμμα σπουδών το πετάει απέξω. Με το νέο πρόγραμμα σπουδών φεύγει ο αυθορμητισμός του νηπιαγωγείου δηλαδή είναι προκαθορισμένο το μάθημα από το δάσκαλο. Εδώ οργανώνουμε εμείς τα σενάρια οργανώνουμε εμείς τα πάντα.

3. Ερ: Ως προς ποια στοιχεία θεωρείτε ότι διαφοροποιείται το νέο πρόγραμμα σπουδών από το υφιστάμενο; Πως κρίνετε (αξιολογείτε) αυτή τη διαφοροποίηση; (αναγνώριση πιθανών στοιχείων διαφοροποίησης και αξιολογική σύγκριση μεταξύ του νέου και του υφιστάμενου Π.Σ.)

Απ: Ότι έχει πάρα πολλή δουλειά από την εκπαιδευτικό. Η νηπιαγωγός πρέπει να βρει χρόνο να φτιάξει τα σενάρια. Δεν ξέρω εάν το ουσιαστικό αποτέλεσμα θα είναι κάτι καλό για τα παιδιά, θα το δείξει ο χρόνος. θεωρώ ότι για τη νηπιαγωγό θα είναι εξοντωτικό, κυρίως για τα μικρά σχολεία όπου υπάρχει μία μόνο νηπιαγωγός. παρόλο που οι τεχνικές που προτείνει είναι πάρα πολύ χρήσιμες και η μεθοδολογία τους είναι καταπληκτική, θα είναι πολύ δύσκολο να υλοποιηθούν όλα αυτά. Δεν είναι όλα τα πράγματα το ίδιο Ε δεν μπορείς να το χρησιμοποιήσεις παντού. Δεν κάνεις διερεύνηση στα θεωρητικά πράγματα. Εμείς στο νηπιαγωγείο καλλιεργούμε τη φαντασία μας, αυτό δεν μπορεί να γίνει με βάση το νέο πρόγραμμα σπουδών. Βασικά το κομμάτι αυτό το θεωρώ τροχοπέδη κυρίως για τις νηπιαγωγούς.

4. Ερ: Εάν σας ζητούσαν να αναφέρετε ορισμένα στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιολογία του Νηπιαγωγείου όπως αυτή καθορίζεται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών ποια θα λέγατε ότι είναι αυτά και που εντοπίζετε αυτά τα στοιχεία στο νέο ΠΣ στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»;

Απ: Τα νέα στοιχεία είναι σίγουρα τα 5 Ε. Υπάρχουν και άλλες τεχνικές πολύ αποδοτικές. Πολλά από αυτά ήταν γνωστά από πριν απλά τώρα μπαίνουν σε ένα πλαίσιο και το ΠΣ σε βάζει στην διαδικασία υλοποίησης. Για να μπορέσουμε να το υλοποιήσουμε θα πρέπει να έχουμε γνώση αυτών των μεθόδων. Βοηθάει πάρα πολύ το να έχεις οργανώσει το μάθημα

σου και να έχεις θέσει τους στόχους, να έχεις μπει ουσιαστικά σε ένα πλαίσιο. Αυτό όμως χρειάζεται πολύ χρόνο και πολύ μελέτη. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει πρώτα να το οικειοποιηθούν και μετά να το δουλέψουν.

5. Ερ: Ποια θέση ανάμεσα στις εξής δυο περιγράφει καλύτερα κατά τη γνώμη σας για το νέο Π.Σ. Δικαιολογήστε την απάντησή σας. (διάκριση ανάμεσα σε Π.Σ. ακαδημαϊκού χαρακτήρα ή σε Π.Σ. για τον Πολίτη και το λειτουργικό του εγγραμματισμό)

Θέση Α: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές να αποκτήσουν γερές βάσεις για να ακολουθήσουν μετέπειτα εξειδικευμένες ακαδημαϊκές σπουδές»

Θέση Β: «Το νέο Π.Σ. προετοιμάζει καλύτερα τους μαθητές ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν από το μάθημα στην καθημερινή τους ζωή ως αυριανοί ενήλικοι Πολίτες»

Απ: Εγώ θα έλεγα ότι έχει κομμάτια από τα δύο. Εάν όμως πρέπει να επιλέξω μία, είναι η πρώτη, γιατί θεωρώ ότι υπάρχει μία σαφής στροφή στο πρόγραμμα προς τις θετικές επιστήμες. Αυτές που περιέχουν τεχνολογία. Ουσιαστικά είναι αυτό που λείπει. Δεν θέλουμε άλλους φιλόλογους ιστορικούς θέλουμε ανθρώπους που να σκέφτονται πρακτικά, να έχουν επαγωγική σκέψη και αύριο να γίνουν προγραμματιστές, μηχανικοί. Η γενικότερη τάση στην παιδεία που επικρατεί. Βέβαια μέσα σε όλα αυτά είναι και στόχος η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης. Στοχεύουν στο να αναπτυχθεί αυτή η δεξιότητα. Είναι κρίσιμο και αυτό αλλά θεωρώ ότι σαν τάση είναι να υπάρχουν πολίτες στο μέλλον που να μπορούν να εργαστούν και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες που θα υπάρχουν.

6. Ερ: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση έχει συμπεριλάβει την ένταξη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ευρύτερο σχολικό πλαίσιο και πως ενισχύεται η συνεργασία τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης; Δώστε παραδείγματα.

Απ: Σε αρκετά μεγάλο βαθμό.

7. Ερ: Οι κατασκευαστές του Π.Σ. ισχυρίζονται πως έχουν επιχειρήσει το νέο αυτό Π.Σ. να είναι αρκετά ανοικτό ώστε να επιτρέψει τη μεγαλύτερη αυτενέργεια του εκπαιδευτικού να το προσαρμόζει στις συνθήκες της τάξης του, προσαρμόσιμο στις ιδιαίτερες ανάγκες μαθητών με διαφορετικές ικανότητες και συμπεριληπτικό ώστε να μπορεί να δουλέψει καλά και με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά

περιβάλλοντα. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι έχει επιτευχθεί καθένας από τους παραπάνω τρεις στόχους; Δώστε παραδείγματα (αξιολόγηση του Π.Σ ως προς καθένα από τους τρεις στόχους και σχετική τεκμηρίωση).

Απ: Δεν θεωρώ ότι το νέο αναλυτικό πρόγραμμα έχει συμβάλει σε κάτι διαφορετικό από τα προηγούμενα. Για το συγκεκριμένο που με ρωτάτε Δηλαδή τη συμπερίληψη. Δεν θεωρώ ότι υπάρχουν επί της ουσίας τεχνικές. Βασικά θεωρώ ότι το νέο πρόγραμμα σπουδών δεν είναι ότι σου δίνει κάτι καινούργιο ή κάποια καινούργια γνώση στο πώς θα χειριστείς όλες αυτές τις περιπτώσεις, αυτό ήταν κάτι το οποίο το δουλεύαμε έτσι κι αλλιώς. Αλλά το νέο πρόγραμμα σπουδών σου λέει ότι πρέπει να γίνεται, σε αναγκάζει ουσιαστικά να τα κάνεις. Δεν διαφέρουν οι δραστηριότητες σε κάτι, το πλαίσιο είναι αυτό που αλλάζει, ο τρόπος δηλαδή. Εάν αυτές οι τεχνικές βοηθήσουν κάποια παιδάκια να πάρουν εμπρός πιο γρήγορα ,αυτό θα το δείξει μόνο το αποτέλεσμα. Το αποτέλεσμα όμως δεν βγαίνει μέσα σε μία χρονιά. Αυτό θα αποδειχθεί σε βάθος χρόνου. Δεν μπορούμε να το κρίνουμε από τώρα αυτό, θα το κρίνει ο χρόνος.

8. Ερ: Οι κατασκευαστές του ισχυρίζονται ότι με το νέο Π.Σ το μάθημα αποκτάει τα εξής ειδικά χαρακτηριστικά: τη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προάγει την κοινωνικοποίηση των παιδιών και ενισχύει την καλλιέργεια αξιών με ανθρωπιστική βάση. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είναι ορατά αυτά τα χαρακτηριστικά στο νέο Π.Σ στο Β θεματικό πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. (Δώστε παραδείγματα). Κατά πόσο συμφωνείτε εσείς προσωπικά με τις συγκεκριμένες επιλογές;

Απ: Λοιπόν όλα αυτά που αναφέρετε υπάρχουν στο Β πεδίο. Βέβαια όλα αυτά είναι μία μεγάλη κουβέντα. εγώ θα σας πω ότι αυτό εμείς ούτως ή άλλως το κάναμε αυτά τα σημεία είναι κάτι τα οποία εμείς τα προσέχουμε Αλλά και πάλι όμως αλλά και θεωρώ ότι τα παιδιά στο νηπιαγωγείο δεν μπορούν να αντιληφθούν όλα Υπάρχουν παιδιά που σίγουρα θα τα κατακτήσουν Υπάρχουν όμως και πάρα πολλά παιδιά φέρουνε να πετύχουν κάτι. το νηπιαγωγείο στηρίζονται πολύ στη δασκάλα δεν είναι τα πράγματα όπως είναι στο δημοτικό. εμείς Πάντα προσπαθούμε να τονώνουμε την αυτοπεποίθηση και να ενισχύουμε την ενσυναίσθηση τους ή να κοινωνικοποιούνται Δεν είναι κάτι το οποίο εμφανίζεται πρώτη φορά. Δεν νομίζω ότι στο δεύτερο θεματικό πεδίο ότι οι τεχνικές θα κάνουν θαύματα έτσι όπως τα ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα. Δεν είναι συγκεκριμένα όλα αυτά και ενισχύονται Με έναν ιδιαίτερο τρόπο που στηρίζεται καθαρά στη νηπιαγωγό.

9. Ερ: Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ. θα σας βοηθήσει να οργανώσετε καλύτερα τη διδασκαλία σας; Πως σκοπεύετε να το αξιοποιείτε για το σκοπό αυτό;

Απ: Θεωρώ ότι θα με βοηθήσει πάρα πολύ Αυτό είναι το μόνο σίγουρο. γιατί είναι πάρα πολύ σαφές . Τα βήματα είναι συγκεκριμένα 1234. σου λέει ακριβώς τι πρέπει να κάνεις ανοίγεις το πρόγραμμα και επιλέγεις τι θα κάνεις. έτσι Γράψαμε και τα σενάρια. Το θέμα είναι όμως εάν όλο αυτό έχει ουσία έχει αποτέλεσμα για τα παιδιά. Αυτή είναι η δική μου αντίρρηση μόνο σε αυτό.

Ειδικότερες ερωτήσεις για επιμέρους στοιχεία του νέου προγράμματος σπουδών

10. Ερ: Πόσο καλά διατυπωμένα θεωρείτε ότι είναι ως τέτοια τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο νέο ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία » και πόσο βοηθητικά είναι στην οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος; (αξιολόγηση του βαθμού σαφήνειας, αξιολόγηση της σαφήνειας ως προς τη διάκριση σε Γνώσεις-Δεξιότητες-Στάσεις και Αξίες, του βαθμού καθοδήγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, του βαθμού σύνδεσής τους με το περιεχόμενο και τις προτεινόμενες δραστηριότητες στο συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και το βαθμό κάλυψης των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα).

Απ: Καταρχήν ότι είναι πάρα πολύ ωραία διατυπωμένα αυτά. οι στόχοι είναι πολύ ωραία διατυπωμένη είναι κατανοητή και σαφείς εμένα μου άρεσαν πάρα πολύ. δεν ήτανε δυσνόητα ήτανε οι στόχοι γραμμένη όπως θα έπρεπε να είναι από αυτήν την άποψη Συμφωνώ γιατί τους διαβάζεις και ουσιαστικά ξέρεις τι πρέπει να κάνεις. Δηλαδή σε βοηθάει πολύ Εμένα προσωπικά πέρυσι με βοήθησαν πάρα πολύ όταν έγραφα το σενάριο έτσι όπως είναι είναι πολύ ευδιάκριτο και καθαρό.

11. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο (ύλη) που έχει συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα σπουδών; (αξιολόγηση του περιεχομένου ως προς την καταλληλότητα με βάση την ηλικία των μαθητών και τις προγενέστερες γνώσεις τους, ως προς την επιστημονική του εγκυρότητα)

Απ: Εγώ για αυτό έχω μόνο δύο λέξεις είναι δύσκολο και μονόπλευρο . Δεν είναι για όλα τα παιδιά αυτό.

12. Ερ: Ποια είναι η γνώμη σας για την οργάνωση του περιεχομένου του Π.Σ. σε ευρύτερα θεματικά πεδία τα οποία εξελίσσονται; Πως πιστεύετε πως θα λειτουργήσει αυτή η καινοτομία;

Απ: Δεν έχω ιδέα πώς είναι το πρόγραμμα σπουδών του δημοτικού. Βέβαια η αλήθεια είναι ότι υπάρχουν πολλοί συνάδελφοι οι οποίοι δεν χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες. Τα παιδιά βλέπουνε στον υπολογιστή και στο laptop τραγούδια από το YouTube μόνο. αυτό πρέπει να αλλάξει, δεν αξιοποιούμε έτσι τις ΤΠΕ. .

13. Ερ: Κατά πόσο το περιεχόμενο του νέου Π.Σ. απαντά στις σύγχρονες κοινωνικές προκλήσεις και συνθήκες (περιβαλλοντικές προκλήσεις, πολυπολιτισμικότητα, παγκοσμιοποίηση, συμπερίληψη, κλπ); Δώστε παραδείγματα; (αξιολόγηση της κοινωνικό-πολιτιστικής εγκυρότητας του περιεχομένου του νέου Π.Σ.)

Απ: Απόλυτα. Απάντα τελείως. Για αυτό εξάλλου και φτιάχτηκε το νέο πρόγραμμα σπουδών. Είναι ένα πακέτο από την Ευρωπαϊκή Ένωση το οποίο κατευθύνει την εκπαίδευση. Τώρα το κατά πόσο μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα ελληνικά σχολεία, αυτό είναι ένα θέμα, δηλαδή ανταποκρίνεται σε αυτό που έχει ανάγκη η κοινωνία μόνο σε επίπεδο οικονομικό το κοινωνικό κομμάτι της κοινωνίας. Δεν νομίζω να το καλύπτει. Ούτε τα σχολεία της πόλης συμβαδίζουν με τα σχολεία της επαρχίας.

14. Ερ: Πως κρίνετε το περιεχόμενο του νέου ΠΣ για την Προσχολική Εκπαίδευση σε σχέση με το χρόνο που διατίθεται και το περιεχόμενο (ύλη) στο Β θεματικό πεδίο «Παιδί, εαυτός και κοινωνία»; Τι θα αλλάζατε ως προς την ύλη για να είναι επαρκέστερος ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος; (αξιολόγηση της επάρκειας του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την κάλυψη της ύλης και διατύπωση βελτιωτικών προτάσεων).

Απ: Αρκετά καλό. Δεν ξέρω βέβαια εάν θα έχουμε το χρόνο να εμβαθύνουμε σε όλα αυτά και να βοηθήσουμε τα παιδιά να αναπτύχουν κοινωνικά και συναισθηματικά. Κυρίως τα προνηπια που έχουν πολύ μεγάλο πρόβλημα προσαρμογής και κοινωνικοποίησης. Ιδιαίτερα στην επαρχία όπου τα παιδιά δεν πηγαίνουν παιδικό σταθμό.

15. Ερ: Θα αλλάζατε κάτι και τι θα ήταν αυτό ως προς τη διάταξη ή την προσθήκη/αφαίρεση επιμέρους ενοτήτων; (προτάσεις για αλλαγή στη διάταξη ή για προσθήκη/αφαίρεση ενοτήτων στο Π.Σ.)

Απ: Το βασικότερο που θα άλλαζα είναι να μην είναι υποχρεωτικά τα 5Ε. Αυτό για μένα είναι το πιο σημαντικό. Δεν χρειάζεται κάτι άλλο.

16. Ερ: Ως παιδαγωγική φιλοσοφία οι κατασκευαστές του νέου Π.Σ. διακηρύσσουν μια προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική ισχυριζόμενοι ότι: «Τα ΠΣ προωθούν την ενεργό συμμετοχή και συνεργασία όλων των μαθητών/τριών, μέσω της δημιουργίας περιβαλλόντων καθοδηγούμενης μάθησης, αυτενέργειας, συνεργατικής δράσης σε

ομάδες, διερευνητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης, συνεργατικής επίλυσης προβλήματος, επικοινωνιακής προσέγγισης, και μετασχηματιστικής λογικής». Κατά πόσο θεωρείτε ότι το νέο Π.Σ πράγματι διαπνέεται από αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση; Δώστε ενδεικτικά παραδείγματα (αναγνώριση του παιδαγωγικού προσανατολισμού του νέου Π.Σ. και τεκμηρίωση);

Απ: Θεωρώ ναι, είναι πολύ φιλόδοξο. Μακάρι να είναι έτσι τα πράγματα, όλοι θα το θέλαμε αυτό. Όμως δεν είναι όλα τα παιδιά έτοιμα να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του νέου αναλυτικού προγράμματος. Από τα παιδιά λείπουν βασικά πράγματα κάποιες βασικές δεξιότητες πάνω στις οποίες πρέπει να δουλέψεις και πάνω στις οποίες πρέπει να πατήσουν για να αποκτήσουν τις υπόλοιπες γνώσεις και όλα αυτά που προτείνει το νέο αναλυτικό πρόγραμμα. Αυτά όλα δεν μπορούν να εφαρμοστούν πάντα εκτός εάν γίνει υποχρεωτική εκπαίδευση από τα δύο και θεωρούμε δεδομένα ότι τα παιδιά στο νηπιαγωγείο θα έχουν προγενέστερες γνώσεις έτσι ώστε να μπορέσουν να αντιληφθούν και να καταλάβουν αυτά που εμείς θέλουμε να τους καλλιεργήσουμε. Το νέο πρόγραμμα σπουδών θεωρεί δεδομένα κάποια πράγματα τα οποία κυρίως στα προνήπια δεν υπάρχουν άρα λοιπόν είναι πάρα πολύ δύσκολο να δουλετούν όλα αυτά.

17. Ερ: Κατά πόσο συμφωνείτε ότι η παραπάνω προοδευτική-μαθητοκεντρική λογική είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία του μαθήματός σας; (βαθμός συμφωνίας με την προτεινόμενη παιδαγωγική προσέγγιση)

Απ: Καλή είναι. Μια χαρά είναι από τη στιγμή όμως που στην τάξη σου έχεις το ανάλογο υλικό για να μπορέσεις να το εφαρμόσεις.

Ερωτήσεις για την εφαρμοσιμότητα του Π.Σ./Προτάσεις

18. Ερ: Πώς δέχτηκαν γενικά οι εκπαιδευτικοί της ειδικότητας σας το νέο ΠΣ;

Απ: Αυτό που κατάλαβα από τις συναντήσεις είναι ότι οι συνάδελφοι γκρίνιαζαν κυρίως για την αύξηση του φόρτου εργασίας. Για να γίνουν όλα αυτά χρειάζεται να δουλέψουν περισσότερο χρόνο. Θα πρέπει να κάνουν πολύ προετοιμασία από το σπίτι τους και αυτό δεν τους αρέσει καθόλου.

19. Ερ: Λαμβάνοντας υπόψη την επαγγελματική ετοιμότητα των διδασκόντων, τις υλικές συνθήκες και την κουλτούρα των ελληνικών σχολείων θεωρείτε πως θα μπορούσαν να ανακύψουν κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του νέου Π.Σ. και ποιες; (αξιολόγηση της εφαρμοσιμότητας του νέου Π.Σ. με βάση τα τρία κριτήρια, αναφορά σε πιθανές δυσκολίες στο πεδίο της εφαρμογής)

Απ: Σίγουρα θα υπάρχει αντίσταση από τους εκπαιδευτικούς γιατί θα δυσκολέψει πολύ κόσμο. Πιστεύω ότι σε κάποια σχολεία δεν θα μπορέσει να εφαρμοστεί για πρακτικούς

λόγους επειδή τα παιδιά δεν είναι έτοιμα να ανταποκριθούν σε κάτι τέτοιο Ίσως από το Φεβρουάριο και μετά. Κατά τα άλλα καλό είναι όταν το διαβάζεις. Στην πράξη θα υπάρχουν πολλές δυσκολίες.

20. Ερ: Με βάση την εμπειρία σας από την πιλοτική εφαρμογή του νέου Π.Σ. ποιες ήταν οι σημαντικότερες δυσκολίες/αδυναμίες του που εντοπίσατε; Ποια ήταν τα σημαντικότερα θετικά στοιχεία του που διαπιστώσατε στην πράξη; (αναφορά στις σημαντικότερες δυσκολίες και πλεονεκτήματα από την πιλοτική εφαρμογή των Π.Σ.)

Απ: Όπως είπα εγώ θεωρώ θετικό το ότι βάζει τις τπε πιο έντονα στην εκπαίδευση. Χρειαζόταν να δοθεί και μία άλλη οπτική των τπε και όχι να βάζω μόνο τραγουδάκια στον υπολογιστή. Πάμε και πιο πέρα από αυτό, όπως είναι η ρομποτική, όπως είναι η διαφορετική χρήση του Internet χρήσιμα πράγματα και πολύ σωστά τα βάλανε. Μου άρεσαν επίσης οι τεχνικές. Κάποιες από τις τεχνικές είναι πολύ ωραίες να τις αξιοποιήσουμε στην τάξη και τα 5 Ε είναι πάρα πολύ ωραία. Το μόνο πράγμα που διαφωνώ είναι ότι θα πρέπει να εφαρμοστούν παντού. Επίσης ότι είναι λίγο παραπάνω απαιτητικό από ότι θα έπρεπε. Όσον αφορά την προετοιμασία των νηπιαγωγών στο σπίτι. αυτό είναι μείον και ελπίζω να μην είναι στόχος του υπουργείου αυτός, η προετοιμασία είναι χρονοβόρα και πολύ απαιτητική. Έχω την εντύπωση ότι το νέο πρόγραμμα σπουδών θέλει με τα σενάρια να σε βάλουν μέσα σε ένα Πλαίσιο και σε αναγκάσουν να κάνεις μία συγκεκριμένη δουλειά. Δεν θέλουν τον αυθορμητισμό που έχουμε εμείς στο νηπιαγωγείο. Στερεί αυτή την Ελευθερία που είχαμε, είναι πιο στημένο.

21. Ερ: Κλείνοντας τη συζήτησή μας ποιες συγκεκριμένες προτάσεις θα είχατε να κάνετε για πιθανή βελτίωση του νέου Π.Σ.; (συνοπτική διατύπωση συγκεκριμένων βελτιωτικών προτάσεων)

Απ: Νομίζω ότι χρειάζεται μια βελτίωση. Να σκεφτούν λίγο τα 5^Ε. Δεν ταιριάζουν σε όλα τα θέματα. Θα πρέπει να τα περιορίσουν σε συγκεκριμένα μαθήματα. Επίσης θα πρέπει να υπάρχει ευελιξία. Να μην είναι τόσο προκαθορισμένα όλα.

22. Ερ: Η επιμόρφωση ήταν αποτελεσματική στο να γίνουν σαφή και να προωθηθούν τα νέα στοιχεία του ΠΣ; Τι θα θέλατε να γίνει περισσότερο;

Απ: Ναι. Θα έπρεπε να μελετήσουμε όλες μαζί κάποια πράγματα. Να μας το εξηγούσε κάποιος και όχι, πάρτε αυτό και πείτε μου τι καταλάβατε. Επίσης δεν μας έδωσαν ανατροφοδότηση. Γενικά ήταν όλα καλά και πολύ γκρίνια. Τίποτα ουσιαστικό όμως. Θα ήθελα να μας εξηγήσουν τις τεχνικές και να μας πουν 5 βασικά πράγματα γιατί καμία δεν θα κάτσει να διαβάσει 600 σελίδες.